

John Lind

Självständigt arbete - 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2023

FÄRJENÄSBADET

Ett gestaltungsförslag för en utomhusbadplats med omkringliggande ytor på Hisingen, Göteborg

Färjenäsbadet - Ett gestaltungsförslag för en utomhus badplats med omkringliggande ytor på Hisingen, Göteborg

Färjenäsbadet - A design proposal for a swimmingarea with surrounding areas at Hisingen, Göteborg

Författare: John Lind

Handledare: Jitka Svensson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Ann Bergsjö, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Biträdande examinator: Arne Nordius, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0846

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2023

Omslagsbild: John Lind

Foton och bilder: Samtliga fotografier och illustrationer är gjorda av författaren om inget annat anges.

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.se>

Nyckelord: bad, gestaltning, modell, Färjenäs, Göteborg, Hisingen, genius loci, platsidentitet

Stort tack till Jitka för bra handledning och din förmåga att vässa och ge inspiration till projektet.

Vill även tacka 02Landskap och mina kollegor där för mycket inspiration och bästa platsen att göra sitt examensarbete på.

Tack till park och naturförvaltningen i Göteborg som bidragit med underlag.

Sammanfattning

Examensarbetet i landskapsarkitektur visar ett gestaltungsförslag för en utomhusbadplats samt omkringliggande ytor vid Färjenäs i Göteborg. Platsen ligger vid Göta älv där flera stadsbyggnadsprojekt i dagsläget pågår. Arbetet syftar till att skapa ett gestaltungsförslag som kan bli en mötesplats som är väl integrerad i platsen.

Färjenäs har en rik historia med många kulturhistoriska lämningar från stadens olika epoker. Platsanalyser används som metod för att stödja gestaltungsprocessen. Vidare har referensprojekt studerats för att ge kunskap om hur liknande anläggningar har utformats. Projektet vill visa hur dessa observationer har påverkat gestaltungsningen.

Examensarbetet är upplagt i en kronologisk ordning. En förstudie ligger till grund där badandets historia, stadens planer samt redovisning av platsens historia. Vidare presenteras de platsanalyser som legat till grund för gestaltungsningen. En studie av referensprojekt i Danmark presenteras. Resultatet av studierna presenteras som ett gestaltungsförslag för badet samt de omkringliggande ytorna. Slutligen förs en diskussion som besvarar de frågeställningar som legat till grund för examensarbetet.

Abstract

The master thesis in landscape architecture presents a design proposal for an outdoor bathing area and surrounding areas in Färjenäs, Gothenburg. The location is situated by Göta älv where several urban development projects are currently underway. The aim of the work is to create a design proposal that can become a meeting place that is well-integrated with the site.

Färjenäs has a rich history with many cultural heritage sites from the city's different epochs. Site analysis is used as a method to support the design process. Furthermore, reference projects have been studied to provide knowledge on how similar facilities have been designed. The project aims to demonstrate how these observations have influenced the design.

The thesis is structured chronologically. A preliminary study forms the basis, including the history of bathing, the city's urban plans, and an account of the site's history. Furthermore, the site analysis that underlies the design is presented. A study of reference projects in Denmark is also included. The result of the studies is presented as a design proposal for the bathing area and surrounding areas. Finally, a discussion is presented that answers the research questions that formed the basis of the thesis.

Innehåll

Sammanfattning	4
Abstract	5
Inledning	7
Bakgrund	7
Frågeställning	7
Mål och syfte	7
Metod	7
Avgräningar	7
Förstudie	9
Placering i staden	10
Projektområde	11
Badande genom historien	12
Bad i Göteborg	14
Platsens kontext i staden	16
Platsens historik	18
Historiska kartor	20
1809	21
1936	22
Idag	23
Gestaltungsförslag	24
Situationsplan	24
Platsens förutsättningar	25
Referensprojekt	25
Färjenäsbadet	26
Badtorget	29
Färjeläget	31
Karl IX väg	32
Diskussion	33
Referenser kopplat till projektet	34
Att skapa en gestaltning som samspelar och förstärker platsens befintliga kvaliteter	35
Betydelse för staden	35
Att välja material	35
Att arbeta med fysisk modell	36
Källförteckning	
Litterära källor	39
Elektroniska källor	39
Bilder	40
Kartor	40

Inledning

Området Färjenäs i Göteborg är en del av ett stadsbyggnadsprojekt som kallas för Älvstaden. Projektet har som ambition att skapa starkare kopplingar mellan Hisingen och fastlandet. På grund av att älven är klassad som riksintresse är det komplicerat att bygga fysiska kopplingar som broar. Det innebär att vi som utvecklar staden måste skapa andra värden för att minska det mentala avståndet mellan Hisingen och fastlandet. Att skapa mötesplatser är en viktig del eftersom de skapar starkare kopplingar över älven. I utvecklingen av Älvstaden läggs stor vikt på att stärka stadens historiska koppling till vattnet med hjälp av grönytor, badaktiviteter och kajstråk. Göteborg står inför stora utmaningar vad gäller segregation. Mötesplatser i stadsrummet bidrar till en starkare gemenskap i staden.

Med sitt läge längs Göta älv på Hisingen utvecklas Färjenäs för att bli en stark mötesplats. Grönytor anläggs, kajstråket längs älven rustas upp och platsen utvecklas för att kunna hålla större evenemang. På grund av bristen på badplatser i centrala Göteborg skulle anläggandet av ett utomhusbad kunna stärka Färjenäs som mötesplats. Med platsens strategiska läge i anslutning till Älvsborgsbron skulle Färjenäs kunna bidra till en starkare koppling mellan Hisingen och fastlandet.

Mål

Målet med examensarbetet är att ta fram ett gestaltungsförslag för ett utomhusbad vid stadsdelen Färjenäs i Göteborg. Ambitionen är att skapa en mötesplats som samspelar och förstärker befintliga kvaliteter som rumsligheter, material, kulturhistoriska värden, gatunät, vegetation och immateriella värden.

Syfte

Examensarbetet vill med stöd av referenser och platsanalys visa hur en utomhusbadplats kan gestaltas. Syftet är att bidra till en diskussion om hur en gestaltning kan förstärka och samspela med platsens befintliga kvaliteter. Projektet syftar till att föra en diskussion kring vilka material som kan användas vad gäller hållbarhet och platsens förutsättningar. Fysisk modell kommer ha en central roll i skissprocessen, detta för att undersöka dess betydelse som metod för skissande och presentation.

Frågeställningar

Hur kan observationer av referensprojekt inspirera gestaltningen av en plats?

Hur kan platsanalyser bidra till att gestaltningen samspelar med, och förstärker platsens befintliga kvaliteter?

Vad kan en stark mötesplats ha för betydelse för staden?

Hur ska vi som landskapsarkitekter tänka vid val av material?

Hur kan den fysiska modellen användas inom landskapsarkitektur?

Metod

En praktisk metod har använts som grund för examensarbetet. Designprocessen har en central roll för gestaltungsförslaget där skissen har använts som ett undersökande verktyg. För att ge inspiration till gestaltningen har tre referensprojekt studerats i Danmark. I studierna undersöks projektens förhållande och anpassning till klimat och väderförhållanden, samspelande med den omgivande miljön samt val av material. Platsanalyser har använts för att identifiera befintliga kvaliteter på platsen. De har utgått från att titta på Färjenäs olika karaktärsområden, material, kulturhistoriska lämningar samt immateriella värden. Under processen har både analog och digitala skissverktyg använts. Den fysiska modellen har haft en central roll i skissprocessen, detta för att undersöka hur den kan användas inom landskapsarkitekturen. Viss litteratur har studerats för att stödja och inspirera gestaltningen.

Examensarbetet riktar sig till verksamma inom branschen.

Fig. 1, Det gamla färjeläget vid Färjenäs

FÖRSTUDIE

Placering i staden

Fig. 2, Platsen med omgivande områden

Projektområde

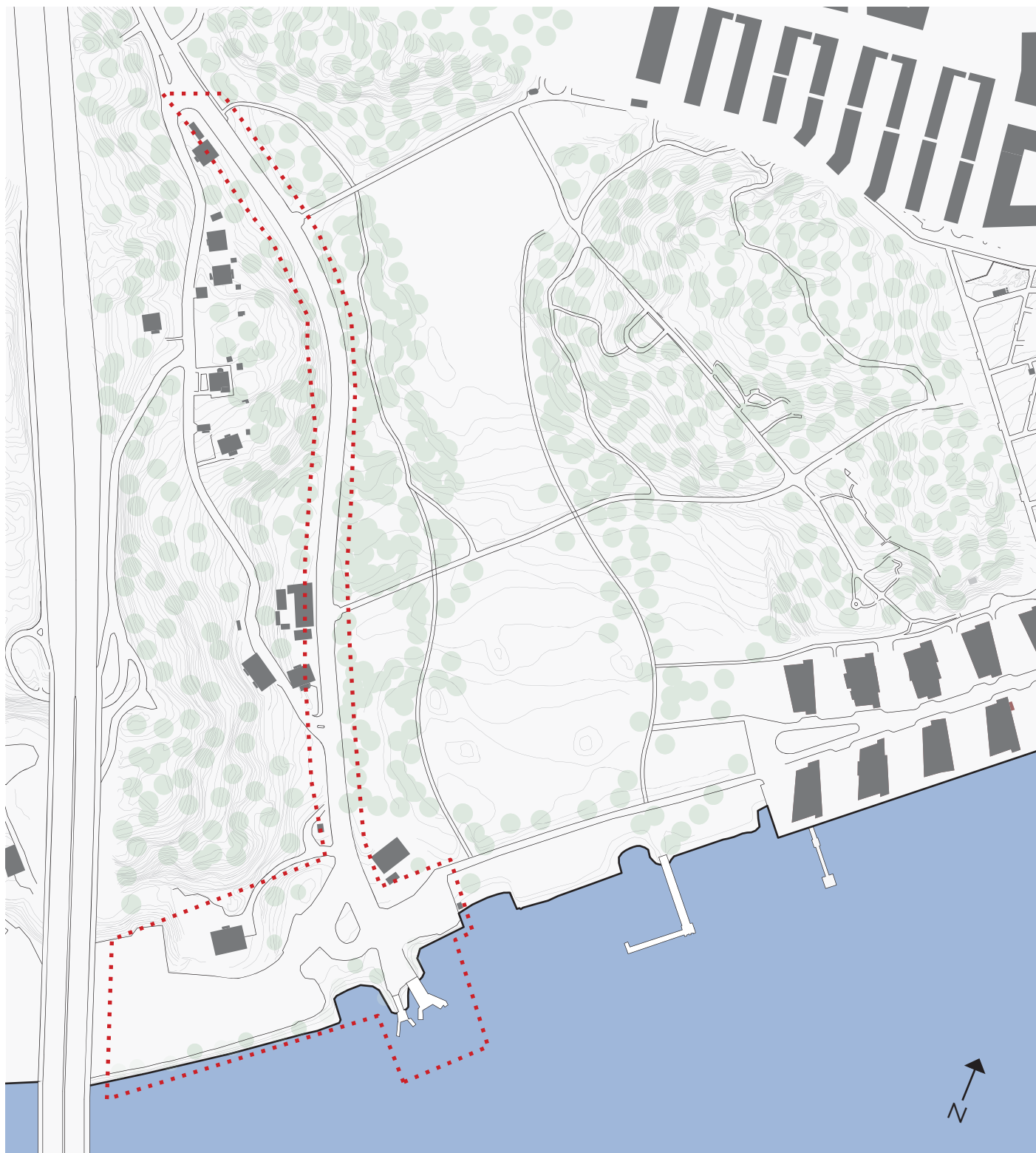

Fig. 3, Projektområde med omgivning

Badande genom historien

Badandets karaktär och dess platser har genom årtusendena varierat. I många samhällen har badkulturen haft en central roll i staden. Olika typer av bad har uppstått på olika platser i världen och sedan spridit sig vidare. Exempel på bad genom historien är romarnas “termer”, grekernas “gymnasium”, de turkiska “hammamen” och japanernas “onsen”. Badet har haft varierande syften i olika kulturer, där bland annat religion, hygien och sociala funktioner präglade badandet (Rundgren 2021). På 300 f. kr. användes i Rom badandet för att hålla medborgarna på bra humör samt skapa en god levnadsstandard för stadens invånare. Konflikter kunde lätt blossa upp i staden och aktiviteter som bad minskade risken för att en revolt mot det ledande skiktet skulle uppstå. Badhusen som kallades för “Termer” byggdes i samband med att rent vatten via akvedukter letts in till staden. Termerna blev viktiga platser i staden och innehöll en rad andra funktioner som bibliotek, idrottshallar och krogar. Alla stadens invånare välkomnades till baden, avgiften var låg och de fattigaste kunde bada gratis. Badkulturen var stark i Rom under ett par hundra år till dess att akvedukterna på 400-talet revs av barbarer. Den romerska badkonsten hade spridit sig vidare till de östra delarna av romarriket. I Konstantinopel kom det senare att utvecklas till det turkiska hammbadet (Knutsson 2021).

Genom Sveriges stora tillgång till vatten har sannolikt hav, sjöar och andra vattendrag använts för bad genom tiderna. Den första kontakten med bad från andra kulturer är svårt att datera. Enligt Knutsson (2021) kom vikingarna på 900-talet genom sina resor till medelhavet i kontakt med den turkiska baden. Genom resorna österut kom de i kontakt med rökbastun. Tekniken tog de med hem och den kom senare att utvecklas till badstugor. De spreds över landet och blev ett vanligt inslag på gårdar och i städer (Dahlberg et. al. 2005). Under mitten av 1500-talet började badandet avta då det påstods bidragit till spridning av könssjukdomar. Under 1700-talet förbjöds de allmänna badstugorna i Sverige och århundradet kom att bli bedrövliga år i hygienens historia. Badandet fortsatte inom små grupper i överklassen. Brunnsorter började växa fram

och blev en ny typ av badkultur dit de bättre bemedlade i samhället kunde resa för att bada och dricka hälsobringande vatten. Vid slutet av 1800-talet började badkulturen åter växa sig stark, nu med fokus på hälsa och hygien. Kallbadhus öppnades upp längs havskusten. En nyckelperson för denna rörelse var badläkaren Carl Curman. Han förespråkade havs- och tångbad och la grunden för badturismen på västkusten. Rika filantroper blev också en del av denna rörelse och öppnade upp badhus för den arbetande klassen, och badandet började växa fram som en folk rörelse. Under 1900-talet blev badet en viktig del i det svenska välfärdsbyggandet. Med tiden har skolbad och tävlingsidrott kommit att prioriteras i badhusen och badet som avkoppling en social mötesplats har fått ett mindre utrymme. Idag ser vi nya typer av bad som har fått en central roll, exempelvis äventyrsbad och span (Knutsson 2021). I samband med pandemin har kallbadandet fått en uppsving (Rundgren 2021).

Fig. 4, Ruiner från Caracallas termer i Rom

Bad i Göteborg

Med sitt vattennära läge har Göteborg ett stort utbud av badplatser. Som syns i fig. 7 finns en stor variation av badplatser. Allt från små stränder vid sjöar, till salta havsbad med solvarma klippor. De flesta badplatser finner vi i skärgården eller i skogarna runt om Göteborg. Utbudet av badplatser i centrala staden är däremot begränsat. Trots den stora tillgången till vatten finns bara en badplats i centrala Göteborg. Jubileumsbadet som byggdes 2014 (Raumlabor 2015).

Bad i centrala Göteborg möjliggjordes i början av 1900-talet genom Löfströmska Kallbadhuset, beläget vid Hisingsbron. Då badet revs i samband med industrins utbyggnad och badandet flyttades till havet och sjöarna istället. Det smutsiga ytvattnet i Göta älv har även varit en bidragande faktor till att badandet har avtagit. Nya metoder för rening av vatten har idag bidragit till att det skulle kunna skapas nya badmöjligheter längs Göta älv. I Jubileumsbadet renas vattnet genom en filterbädd av grus och sand och skapar rent vatten i bassängen som är nedsänkt i älven. En saltvattenkil från havet går in i Göta älv, genom att pumpa upp det vattnet kan även badplatserna förses med rent vatten (Vasell 2022). Genom att odla musslor för att rena vattnet skulle rent vatten kunna skapas och badplatser längs älven skulle kunna växa fram (Parker 2021).

Fig. 5, Jubileumsbadet, Frihamnen

Fig. 6, Löfströmska kallbadhuset

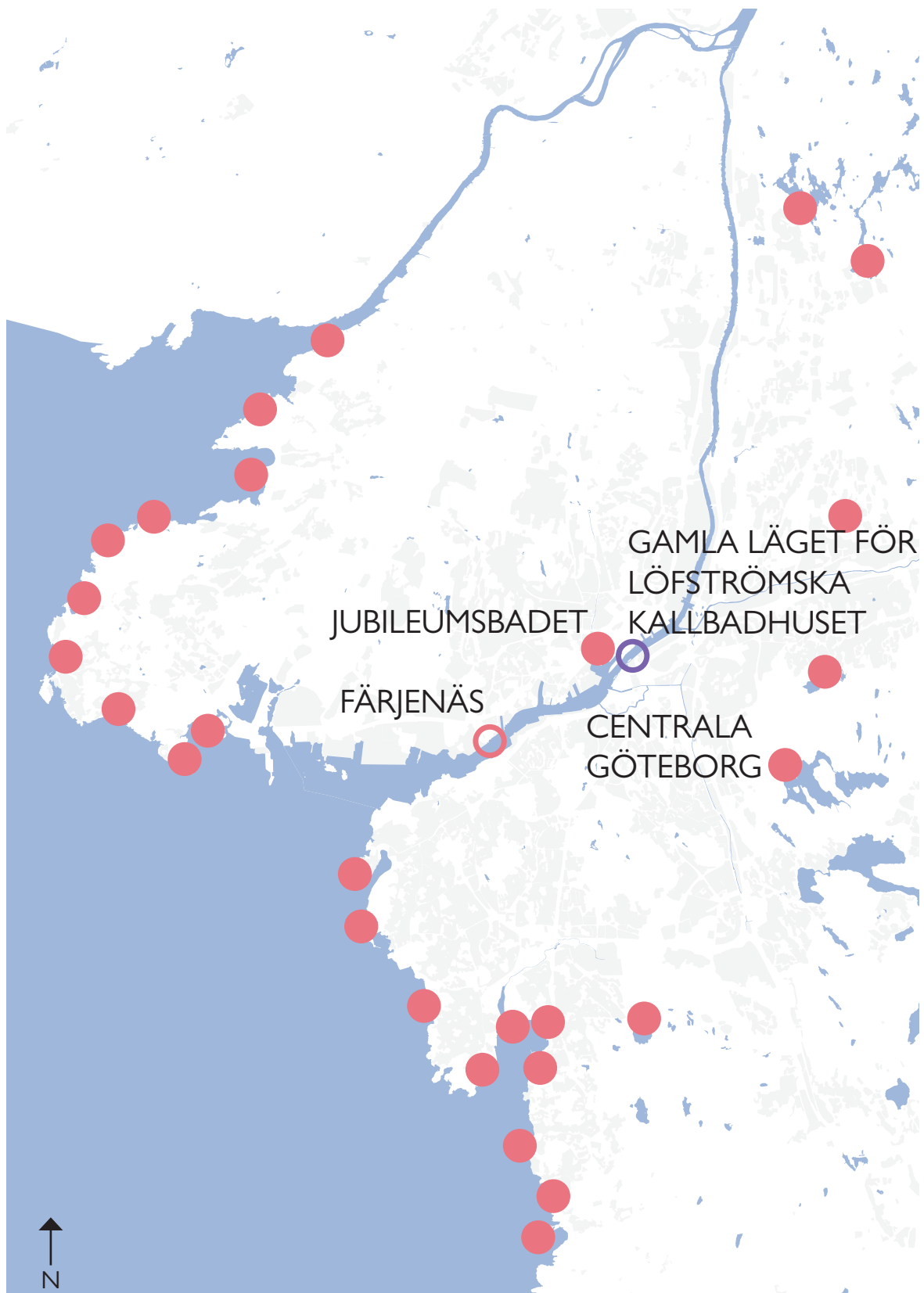

Fig. 7, Utbudet av badplatser är stort i Göteborg, trots det vattennära läget i den centrala staden finns bara ett utomhusbad i nuläget. De röda prickarna visa kommunala badplatser.

Stadens planer som utgångspunkt

Göteborg står idag inför stora utmaningar. Med en växande befolkning, utbredd segregation och klimatförändringar pågår flera stadsbyggnadsprojekt för att möta dessa utmaningar och skapa en mer hållbar stad. Göteborgs stad har tagit fram en översiktsplan som ska vara vägledande för de olika projekten som pågår. Översiktsplanen grundar sig i tre strategier: en nära, sammanhållen och robust stad (Göteborgs stad 1 2023).

För att skapa en "Nära" stad ska avstånden mellan människorna och de funktioner som behövs för att klara vardagen vara korta. Invånarna ska klara vardagen genom att gå eller cykla. Det ska finnas ett blandat utbud av service och funktioner på en lokal nivå och en högre koncentration av människor. För att skapa förutsättningar för en större gemenskap i staden ska människor från olika stadsdelar och områden mötas. Genom att stärka viktiga noder och tyngdpunkter samt utveckla mötesplatser kan en bättre balans mellan olika stadsdelar uppnås. För att skapa plats för rekreation och samspel ska det finnas god tillgång till friytor och miljöer för utevistelser och aktiviteter. Staden vill komplettera platser med funktioner som saknas. Detta för att attrahera fler människor med olika preferenser, vilket kan bidra till att fler människor möts (Göteborgs stad 1 2023).

Strategin för att skapa en "Sammanhållen" stad går ut på att överbygga fysiska, mentala och sociala barriärer i staden. Strategin handlar om hur vi fördelar offentliga funktioner för att bryta boendesegregationen. Genom att stärka gator och stråk blir det enklare att röra sig mellan stadens olika stadsdelar och platser. Strategin visar att mötesplatser kan bidra till att människor från olika samhällsgrupper och kulturer träffas (Göteborgs stad 1 2023).

Genom att skapa en "Robust" stad visar översiktsplanen hur en motståndskraftig och anpassningsbar miljö kan möta utmaningar och kriser. Bland annat syftar strategin till att begränsa klimatförändringar och bevara och utveckla den biologiska mångfalden och stärka ekosystemtjänster. Strategin vill värna och stärka stadens identitet. Vid utveckling av nya platser

och områden ska gestaltningen vara omsorgsfull och samspela samt ta tillvara på de specifika karaktärsdrag som vuxit fram (Göteborgs stad 1 2023).

Färjenäs kontext har potential att utvecklas till en tyngdpunkt som skapar en bra balans mellan de olika angränsande stadsdelarna, samt bidra till en starkare koppling mellan Hisingen och fastlandet. Genom historien har platsen alltid varit en koppling mellan Hisingen och fastlandet. Dels genom färjetrafiken och idag med Älvsborgsbron. Med en stark mötesplats kan denna koppling stärkas. Färjenäs ingår i ett kajstråk som sträcker sig längs älvstranden på Hisingen och binder samman de olika områdena. I anslutning till platsen ligger även området Kyrkbyn som dels består av ett småhusområde samt punkt- och kvarter byggda under 1950-talet. Norr om Färjenäs ligger området Biskopsgården som byggdes under miljonprogrammet. Området är klassat som ett särskilt utsatt område och har en låg socioekonomisk status (Göteborgs stad 2 2023). Som visas i figur 8 har Färjenäs en intressant placering i staden då olika typer av bostadsområden ligger i anslutningen till den. Med Färjenäs strategiska läge mellan de olika stadsdelarna skulle en stark mötesplats kunna bidra till att fler människor från de olika områdena möts i den vardagliga rekreationen. I förlängningen skulle det i sin tur bidra till minskad segregation i Göteborg.

Fig. 8, Projektområdet i relation till sin omgivning, bostadsområden är gråmarkerade

Platsens historik

På platsen där Färjenäs ligger grundade Karl den IX 1604 en föregångare till dagens Göteborg, staden refereras till som “Karl IX:s Göteborg” (Knapp 2009). Karl IX:s Göteborg ritades av slottsbyggmästare Hans Flemming och utformades som en halvcirkel med en skyddande vall mot älven med en kvarterstad innanför (Göteborgs stadsmuseum 2017). Halvcirkeln sträckte sig från Rya skog till platsen där Eriksbergs bockkran står idag (Knapp 2009). Kvarteren var fyrkantiga och hade ett symmetriskt upplägg för att lätt kunna organiseras, kontrolleras och försvaras (Göteborgs stadsmuseum 2017). Karl IX:s Göteborg fick sina stadsprivilegier 1609 och var tänkt att bli en plats som skulle driva igång den svenska exporten av råvaror. Det blev en viktig utskeppningshamn till kontinenten, för råvaror som trä och koppar. Staden fick ett kort liv då den under Kalmarkriget 1611 blev nedbränd av danskarerna. De rester som syns från den gamla staden idag är murar från en kyrkoruin, samt delar av den gamla stadsvallen i Rya skog (Knapp 2009). Både Karl den IX och Hans Fleming är ihågkomna med gator döpta efter dem. Efter att staden blivit nedbränd upprättades planer om en ny stad söder om älven. 1621 grundades Göteborg av Gustav II Adolf på den plats där stadens centrum ligger än idag (Göteborgs stadsmuseum 2017).

Efter 1621 fortsatte Färjenäs att vara en viktig plats som förbindelse mellan Älvsborgs fästning och Hisingen med färjetrafik. Under mitten av 1800-talet växte en stadsdel fram med villor och flerfamiljshus längs bergens sidor. Mellan bergen fanns en rad småskaliga industrier som en snickerifabrik och en sodafabrik. Längs älven anlades mindre varv (Eriksson 2007). Ett myllrande samhälle växte fram här med konsumbutik, skola och polisstation. I och med att Eriksberg utvecklades till ett storvarv byggdes stadsdelen ut med mer bostadshus och färjan användes flitigt för att köra arbetare över älven. Villastaden som växte fram på Kvarnberget kallades för “Paradiset på Färjenäs” och var känt för sina fruktträdgårdar i terrasser (Sjödén 2021).

1966 invigdes Älvsborgsbron och medförde en avveckling av området. Många av husen revs för att göra plats åt bron och färjetrafiken lades ner. Samtidigt som bron anlades byggdes Eriksbergsvarvet ut. Det medförde att många av husen revs för att ge plats åt den nya dockan. Den storskaliga infrastrukturen och industrierna skar av stadsdelen från omgivningen och många av husen lämnades tomma (Sjödén 2021). Industrierna lades ner och under 1970-talet användes området som en mottagningsterminal för träflis (Olsson et. al. 1981). Under 1990-talet började flera av husen ockuperas av s.k. “husnallar”. De vräktes och flera av husen revs (Knapp 2009). De spår som syns från samhället som en gång låg här är det gamla färjeläget, de kvarvarande husen samt gamla stenmurar som använts för att terrassera trädgårdarna till husen som revs.

I och med varvsindustrins nedläggning under den senare delen av 1900-talet har staden dragit igång Älvstranden-projektet som resulterat i att nya bostads- och verksamhetsområden vuxit fram längs älven på Hisingssidan. Det gamla Eriksbergsvarvet har byggts om till bostadsområde vilket bidragit till att park och naturförvaltningen har börjat rusta upp Färjenäs (Knapp 2009).

Fig. 9, Utsikt över Färjenäs från fastlandet

Fig. 10, Färjenäs bebyggelse sett från Eriksberg

Fig. 11, Färjenäs med färjeläget i mitten av bilden, med utsikt mot Majorna

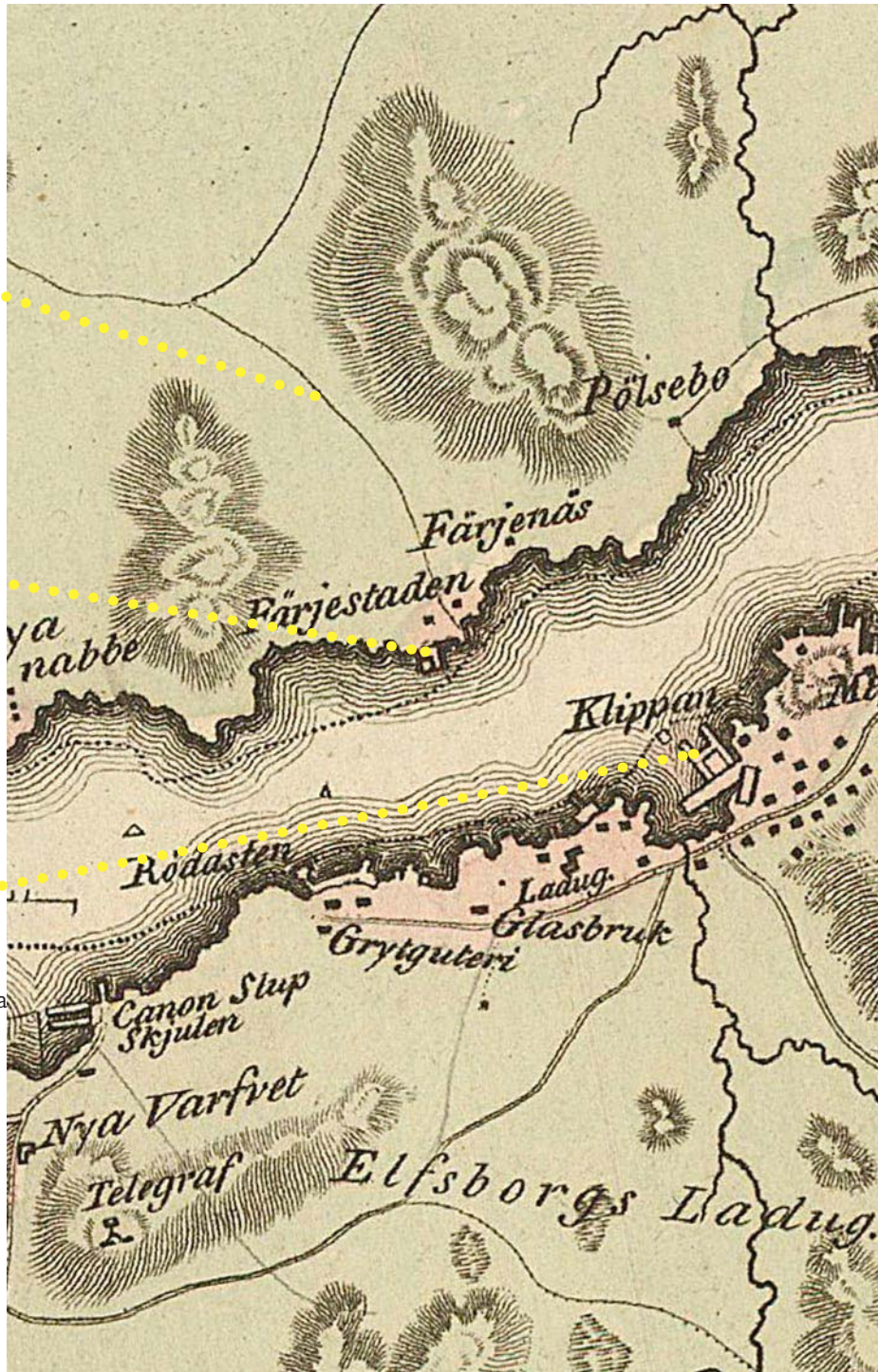
Historiska kartor

Historisk karta, 1809

KARL DEN IX VÄG
- Gatan har samma
sträckning som den
har idag

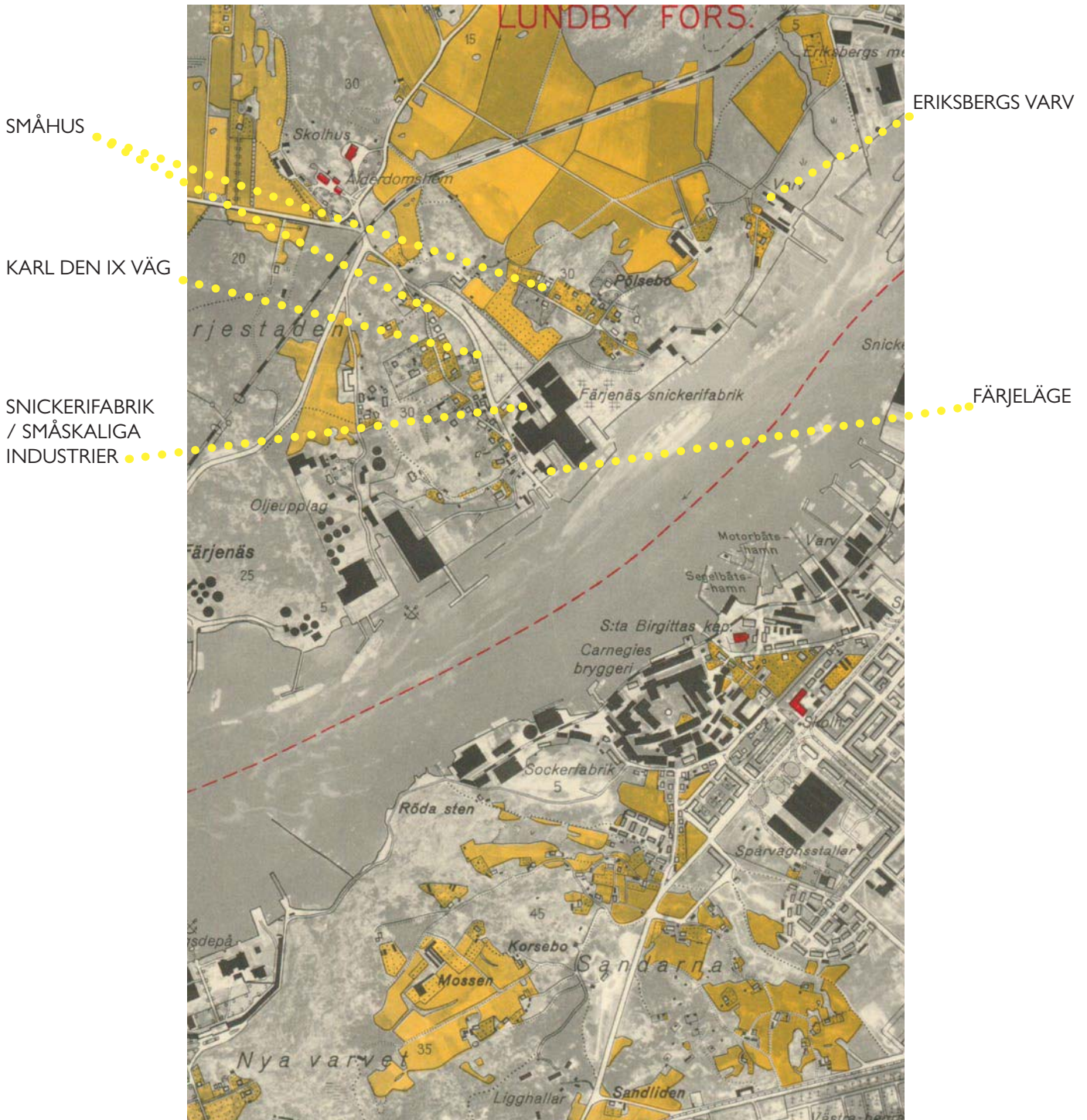
FÄRJELÄGE
- Kopplade ihop
Hisingen med
fastlandet

KLIPPAN
- Viktig historisk
koppling med färja,
här låg tidigare gamla
Älvsborgs fästning

↑ Fig. 12, 1809
↑ Karl den IX väg kopplar an till färjeläget som är beläget i slutet av vägen.
N Ett fåtal hus ligger längs älven.

Historisk karta, 1936

↑ Fig 13, 1936

N

Bebyggelse av mindre hus längs bergets båda sidor som omfattar dalen vid Färjenäs. Karl den IX väg har samma riktning och kopplar an till Lundby och avslutas vid Färjeläget. Vid älven ligger snickerifabriken samt några andra industrier och varv.

Platsens kontext idag

↑
N
Fig 14, 2023
Tydliga spår syns av bron och varvets utbredning. Ett fåtal hus finns kvar längs områdets västra sida. Väster om bron har oljeupplagets byggts ut. Älvsborgsbron landar i Ivarsbergsmotet som har kapat av Karl den IX vägs riktning, vägen kopplar inte an till Lundby på samma sätt som den gjort historiskt. Vid det nedlagda Eriksbergsväret har ett nytt bostadsområde byggts.

Gestaltningsförslag - Färjenäsbadet

Gestaltningsförslaget delar:

- Situationsplan
- Platsens förutsättningar
- Referensprojekt
- Gestaltning av Färjenäsbadet
- Gestaltning av Badtorget
- Koncept för färjeläget
- Koncept för Karl IX väg

Situationsplan 1:1000 A1 (1:500 A3)

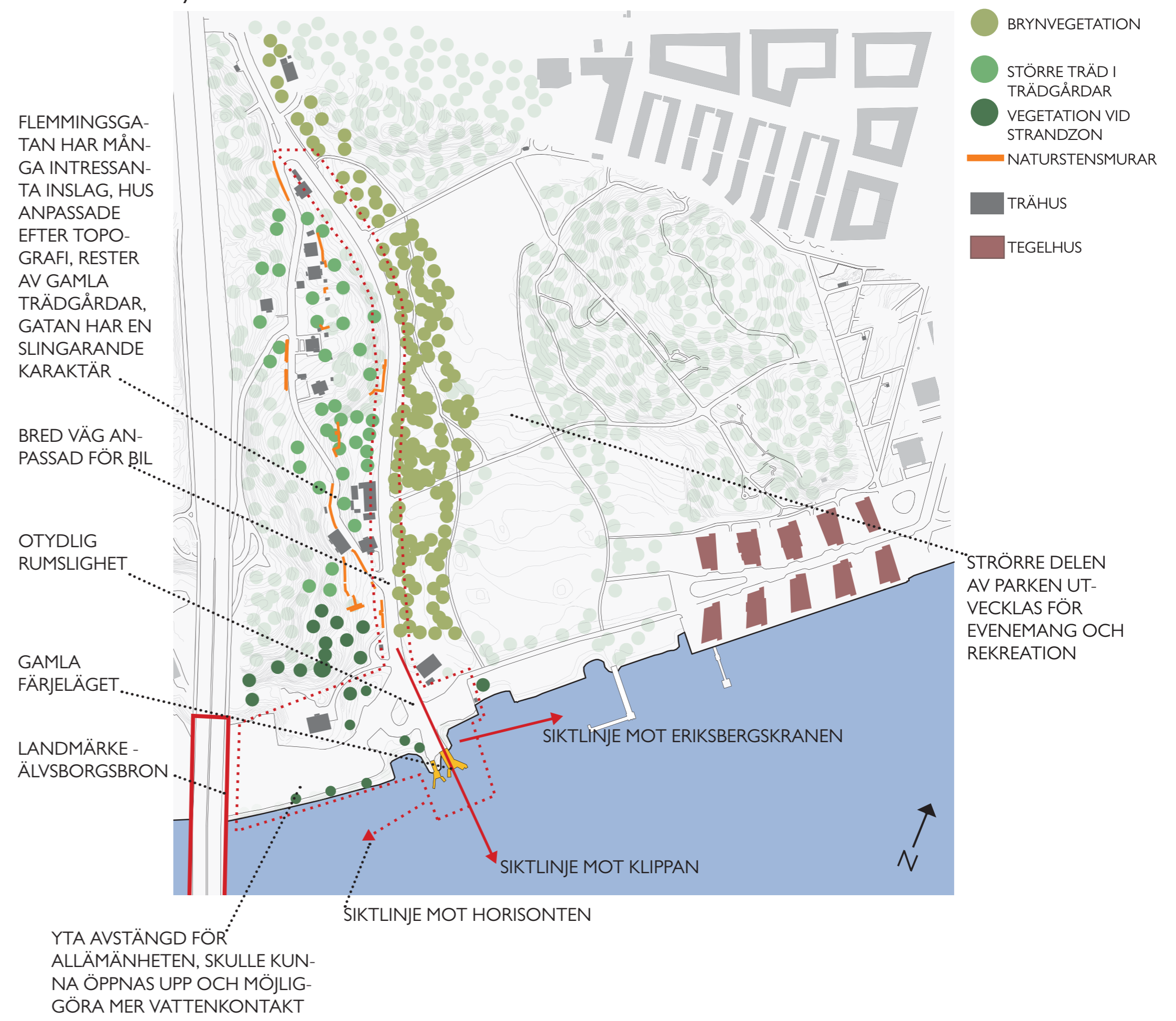
0 20m 40m

Platsens förutsättningar

Landskapskaraktärer

Platsanalys

Bilder från platsen

Färjeläget, med utsikt mot Majorna

Inre del av färjeläget med Eriksbergskranen i bakgrunden

Trädgård

Pelousen med utsikt över Göta älv, Älvsborgsbron och Klippan

Färjeläget med siktlinje mot Klippan

Yttre del av färjeläget

Stenmur i de gamla trädgårdarna

Kvarvarande byggander i Färjenäs och Karl IX väg

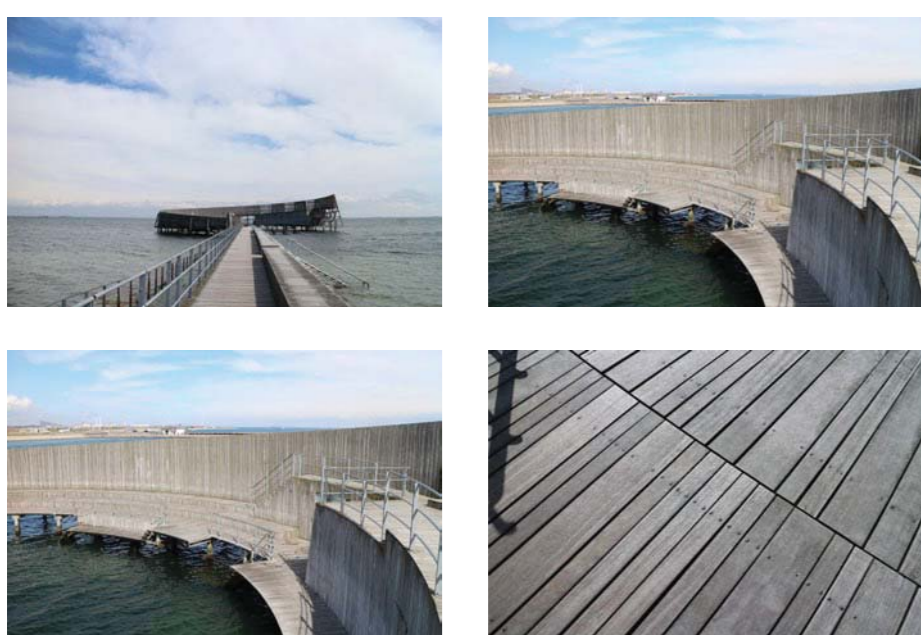
Referensprojekt

Kastrup söbad

Arkitekt: White arkitekter
Byggår: 2004
Plats: , Danmark
(Arch daily 2008)

Kastrup söbad, ligger längs Amager Strandvej söder om Köpenhamn. Badet utgörs av en pir som sträcker sig rakt ut i havet och får en cirkulär form som gradvis sträcker sig uppåt. Den avslutande delen bildar ett fem meter högt hopptorn. Med sin upphöjda form kan funktioner som omklädnings och toaletter integreras i gestaltningen. Den runda formen omfamnar ett läge som har god tillgång till sol, genom upphöjda väggar skyddas även ytan mot vind vilket skapar ett bra mikroklimat. Väggarna som omfamnar badet har en varierande bredd mellan brädorna. En halvtransparent yta uppstår där man på avstånd kan ana aktivitet. Med sin runda upphöjda form får badet en stark skulptural gestaltning som även känns levande. Ramper är integrerade vilket gör badet tillgängligt för alla besökare. Utsidan har en ruff karaktär med tydligt synliga konstruktioner medan insidan är slät och inbjudande. Genom det mikroklimat som skapas kan badet även användas för bad vintertid, även av promenerande människor som vill undvika vinden.

Till gestaltungsforlaget för Färjenäsbadet har Kastrup Söbad bidragit med stor inspiration. Bland annat på det sätt som bryggan omfamnar platsen för att skapa ett mikroklimat. Att arbeta med en synlig konstruktion från utsidan har även influerat gestaltningen.

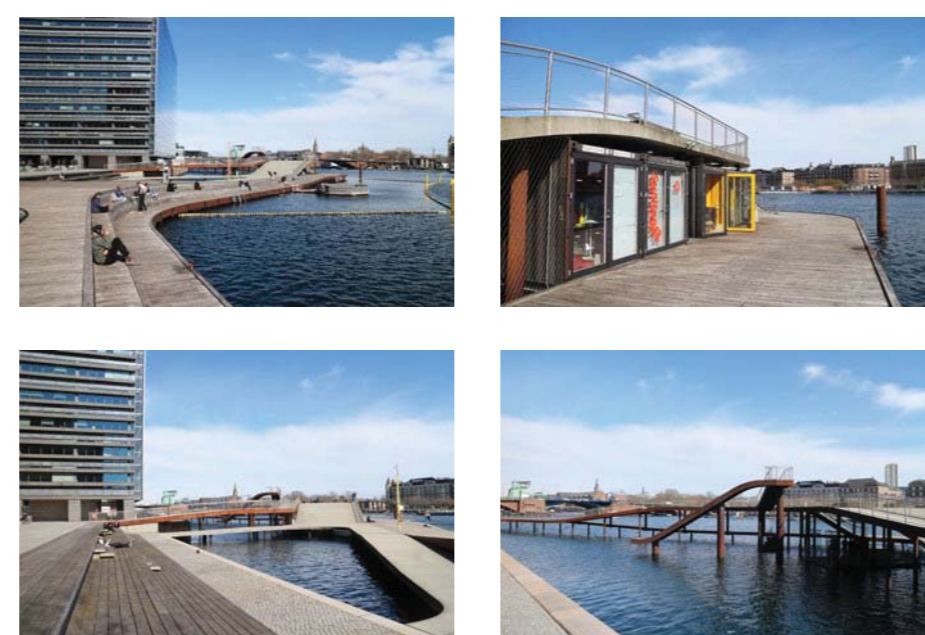
Kastrup Söbad

Kalvebod bölge

Arkitekt: JDS, KLAR
Byggår: 2008
Plats: , Danmark
(Arch daily 2013)

Mitt emot Islands brygge ligger Kalvebod Bölge. Genom sin lekfulla gestaltning skapar badet en kontrast till intilliggande strama kontorsbyggnader. De befintliga gatunätet integreras i sammansmälter med bryggorna, de får en vågig karaktär. Den böljande formen breder ut sig på två platser där den bästa tillgången till sol finns. Formen skapar två mindre bassänger mot kajkanten. Den böljande formen skapar hoppmöjligheter, funktioner som toalett och kajakförvaring integreras.

Kalvebod Bölges sätt att integrera det befintliga gatunätet i gestaltningen har varit en stor inspiration till hur siktlinjer och Karl IX:s väg arbetats in i gestaltungsforlaget. Genom att integrera dessa riktningar i gestaltningen blir den tydligt förankrad i platsen.

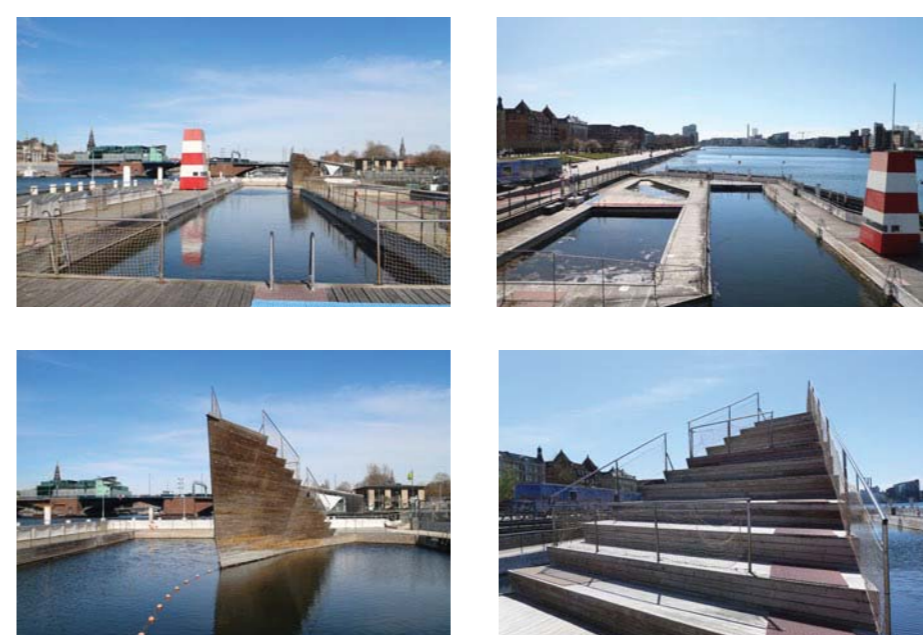
Kalvebod bölge

Havnebadet

Arkitekt: Bjarke Ingels Group, JDS
Byggår: 2003
Plats: Köpenhamn, Danmark
(Arch daily 2009)

Längs Islands brygge ligger Havnebadet. Badet utgörs av en rektangulär volym med tre olika bassänger. Bassängerna är anpassade efter olika behov. En större där besökare kan hoppa och simma, samt två mindre för barn. Badet utgörs av ett stort trädäck där bassängerna är utskurna ur ytan. Två större volymer sticker upp, ett torn för en badvakt samt en gradängtrappa där besökare både kan sitta, samt använda som hopptorn. Trappan riktar sig mot öst och utnyttjar därmed inte solen särskilt väl. Den är även smal vilket kan bidra till att konflikter uppstår mellan de som vill hoppa i vattnet och sittande besökare. I övrigt har badet en bulkig karaktär vilket varken samspelar eller kontrasterar den omkringliggande arkitekturen på ett förankrat sätt.

Att dela upp badet i flera bassänger har inspirerat utformningen av bassängerna vid Färjenäsbadet. Genom att skapa två bassänger kan badet användas för olika ändamål beroende på vilka brukare som vistas på platsen.

Havnebadet

Arctic city

Arkitekt: Ralph Erskine
Byggår: Ej utfört
Plats: Resolute Bay, Kanada

I Norden har många arkitekter under 1900-talet arbetat med att skapa mikroklimat i alla möjliga skalor. Ett projekt som aldrig har blivit byggt är "Arctic City", ritat av Ralph Erskine. Projektet utgick från att bygga ett samhälle i norra Kanada, en stor huskropp skulle omfamna hela staden mot söder och skapa ett vindskyddat läge som vänder sig mot söder.

Konceptet har legat till grund för min gestaltning och undersökningen av olika former. Genom att behålla betongfundamenten från färjeläget och förstärka riktningarna med gradängtrappor omfamnas badet mot ett söderläge som skyddas mot vind i likhet med "Arctic city".

Ralph Erskines Arctic city (Fig 16)

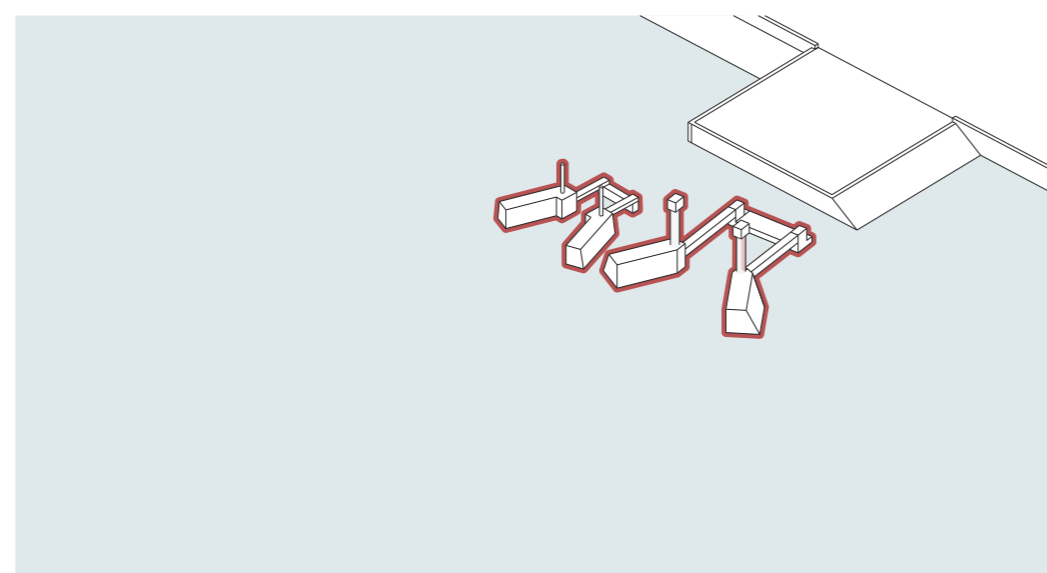

Färjenäsbadet

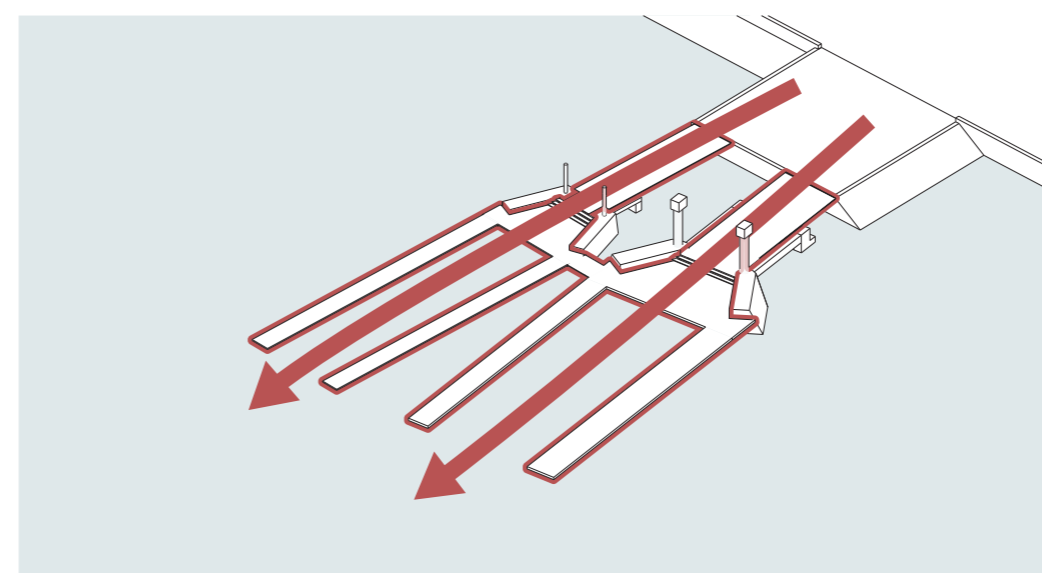
Badet anläggs vid det gamla färjeläget. Utgångspunkten för gestaltningen är att behålla betongfundamenten och utgå från deras riktningar samt siktlinjer mot Göteborg. Vidare terrasseras sidorna för att skapa ett mikroklimat skyddat från vind och med tillgång till sol under hela dagen. För att skapa ett säkert bad omsluter bryggorna två bassänger där ett nät skyddar de badande från underliggande strömmar. För att öka tillgängligheten integreras en ramp som leder ner till bassängen. De breda trapporna, bryggorna i mitten samt ytorna vid betongfundamenten skapar en stor variation av vistelsemöjligheter. Badare kan njuta av solen och använda badet på ett flexibelt sätt. De liggande ribborna i gradängtrappans framkant växer uppåt och skapar ett hopptorn på badets norra del.

Badets huvudsakliga material är trä. Det är ett material som tidigare använts vid färjeläget och omkringliggande bryggor. Det skapar behagliga ytor att vistas på. Typen av trä som används är kebonybehandlad furu. Det har använts vid flera andra utomhusbad i nordiskt klimat. Den inre delen av badet har en slät karaktär och hämtar inspiration från de träkonstruktioner som tidigare "lotsade" in båtarna till Färjeläget. Den yttre delen av badet har en synlig konstruktion och hämtar också inspiration från de gamla pålarna som fanns på platsen. Vidare byggs hela träkonstruktionen på ett skelett av stål som pålas ner i älven.

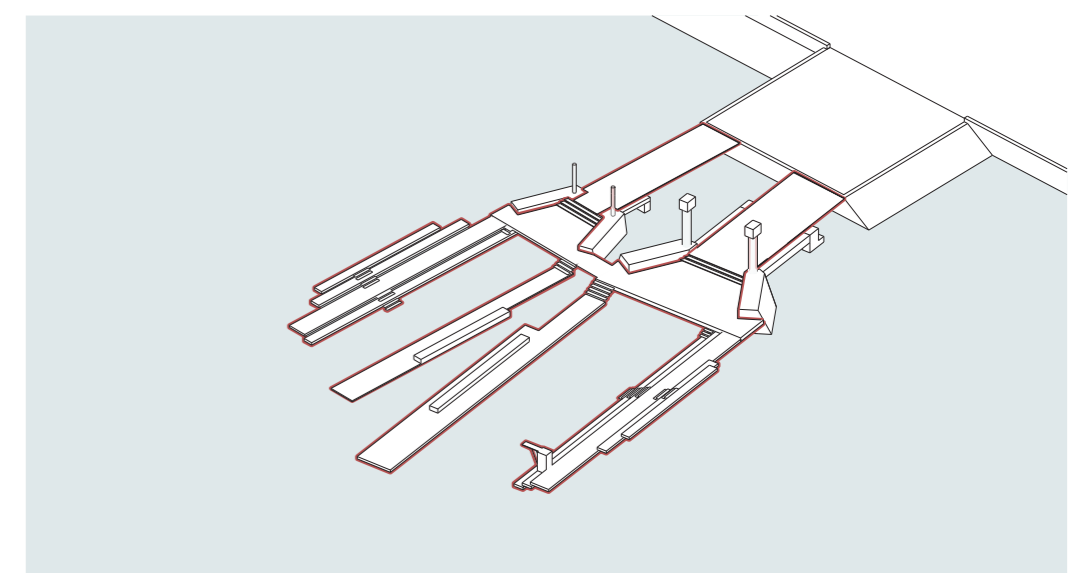
Formgivning

Betongfundament från befintligt färjeläge behålls

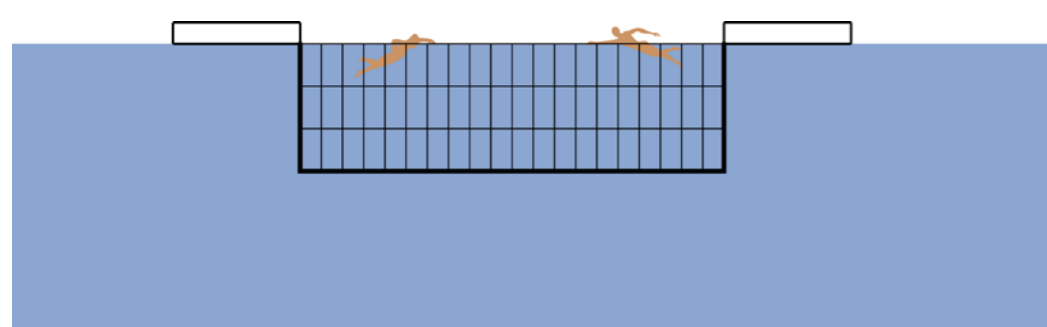

Badet anpassas till betongfundament och bassängerna anläggs utifrån befintliga riktningar och siktlinjer

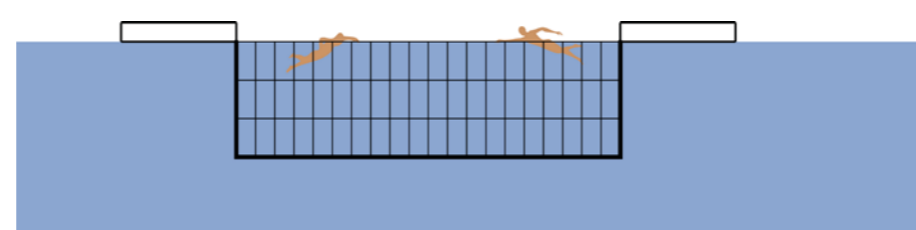
Badet terrasseras och anpassas för att skapa ett bra mikroklimat med god tillgång till so, och skydd från vind

Princip för säkert bad

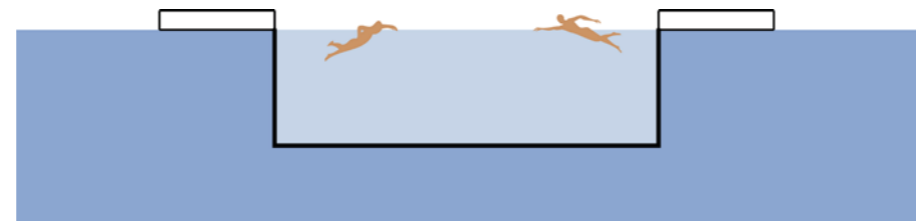

Nätet skyddar badare från underliggande strömmar
Vatten är rent 80% av dagarna under sommaren och badare simmar i det vanliga älvvattnet (Gp)

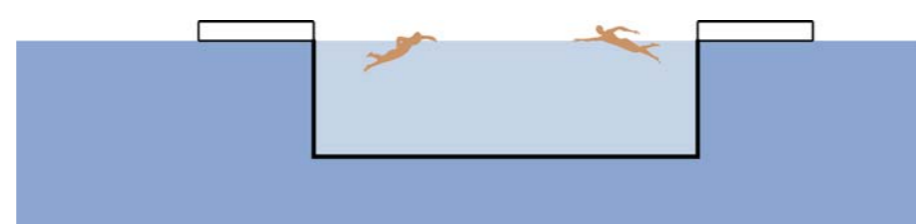
Andra alternativ för säkert bad

ALT 1: Nätet skyddar badare från underliggande strömmar
Vattnet renas av musslor

ALT 2: Badet är en nedsänkt bassäng i älven.
Vattnet renas naturligt vid genom en sandbädd

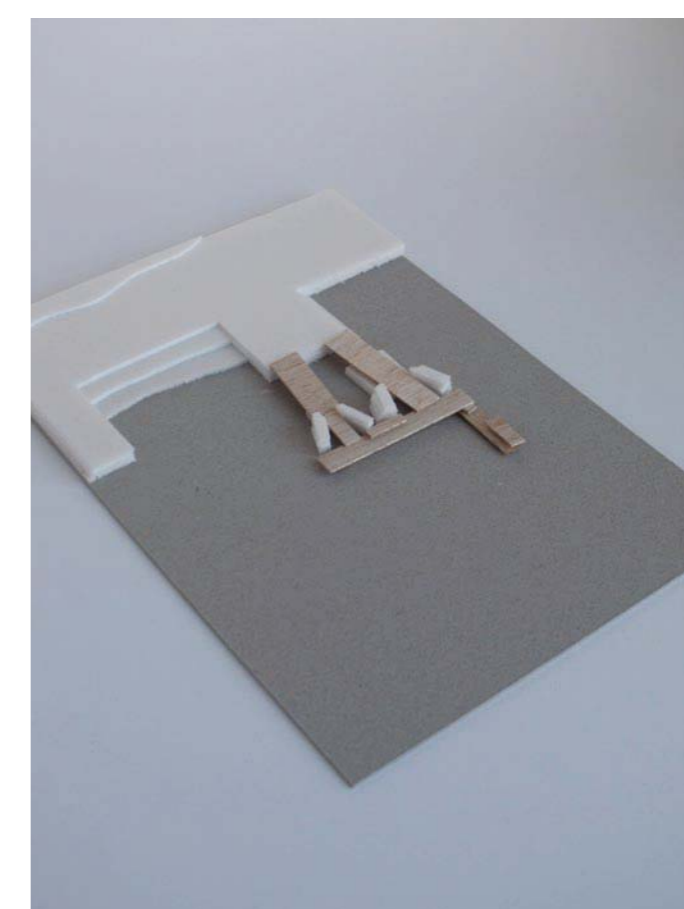

ALT 3: Badet är en nedsänkt bassäng i älven.
Saltvatten från kilen som går in i älven pumpas in i bassängen och används som badvatten

Gestaltungsprinciper som studerats

Alt 1 - Modellfoto
Två bassänger som ansluter till de gamla fundamenten för färjeläget. Bassängerna följer vägens riktning och förstärker siktlinjen mot Klippan. Gradängstrappa kan omfatta badet och skapa ett bra solläge och skydda mot vind

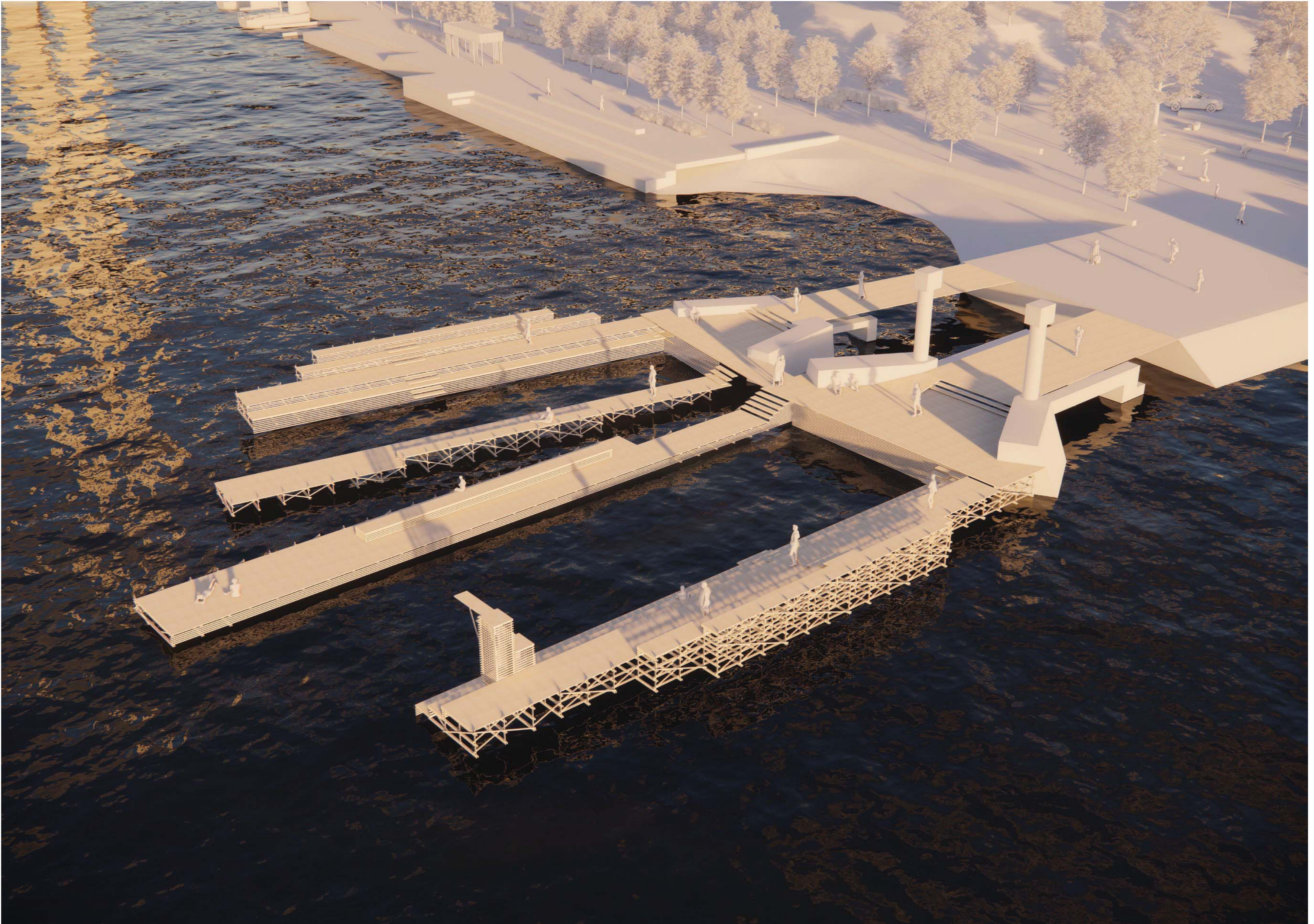

Alt 2 - Modellfoto
En större bassäng som ansluter sig till färjeläget. Sittytor anläggs främst på samma sida som färjeläget. Alternativet ger bra tillgång till sol men sämre vindskydd.

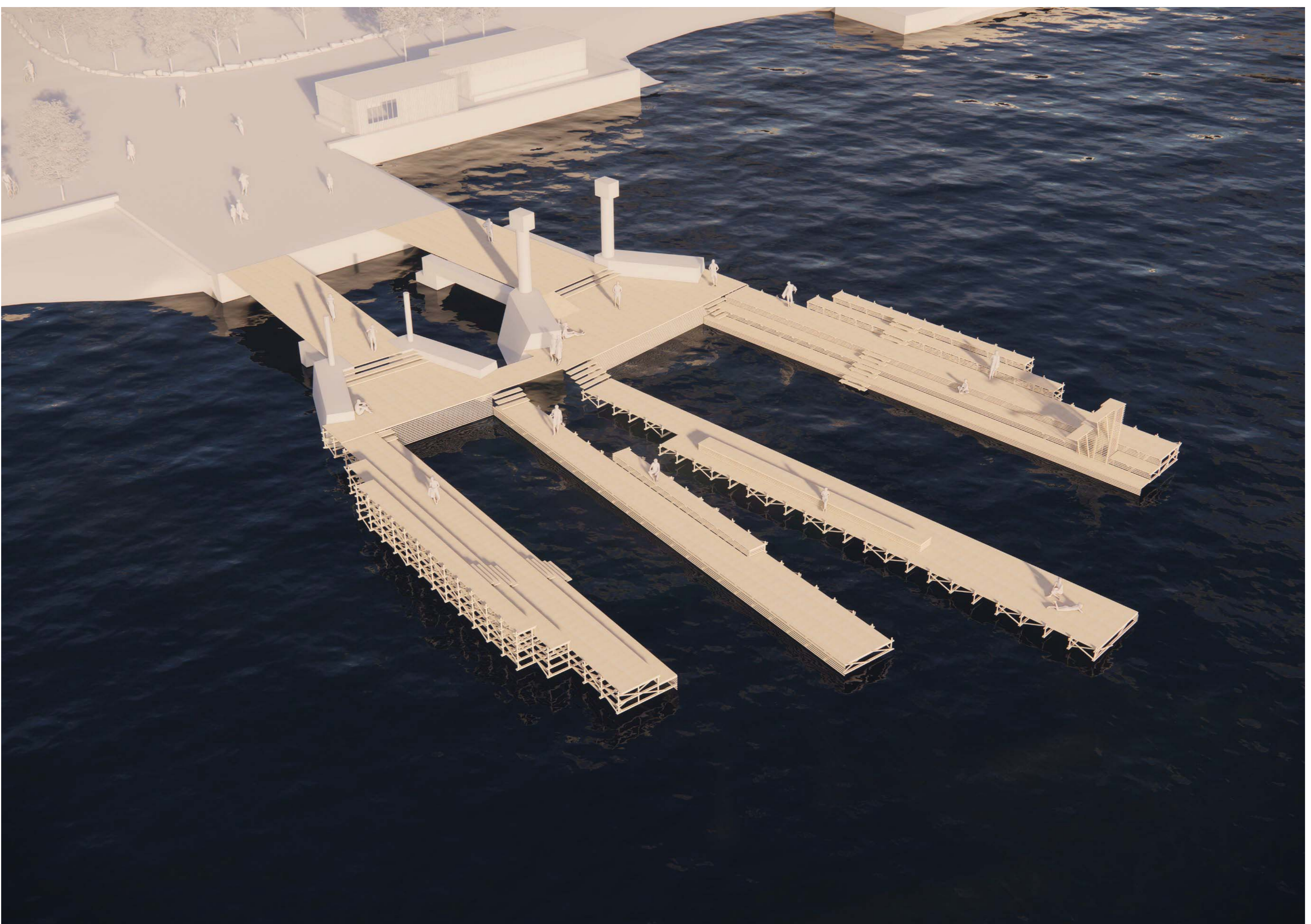

Alt 3 - Modellfoto
Badet anläggs som en separat volym och ligger i siktlinje från vägen. Färjeläget används som fundament för bryggan som kopplar ihop badet med marken. Beroende på hur bänkar och hur den höjs kan bra solägen och mikroklimat skapas.

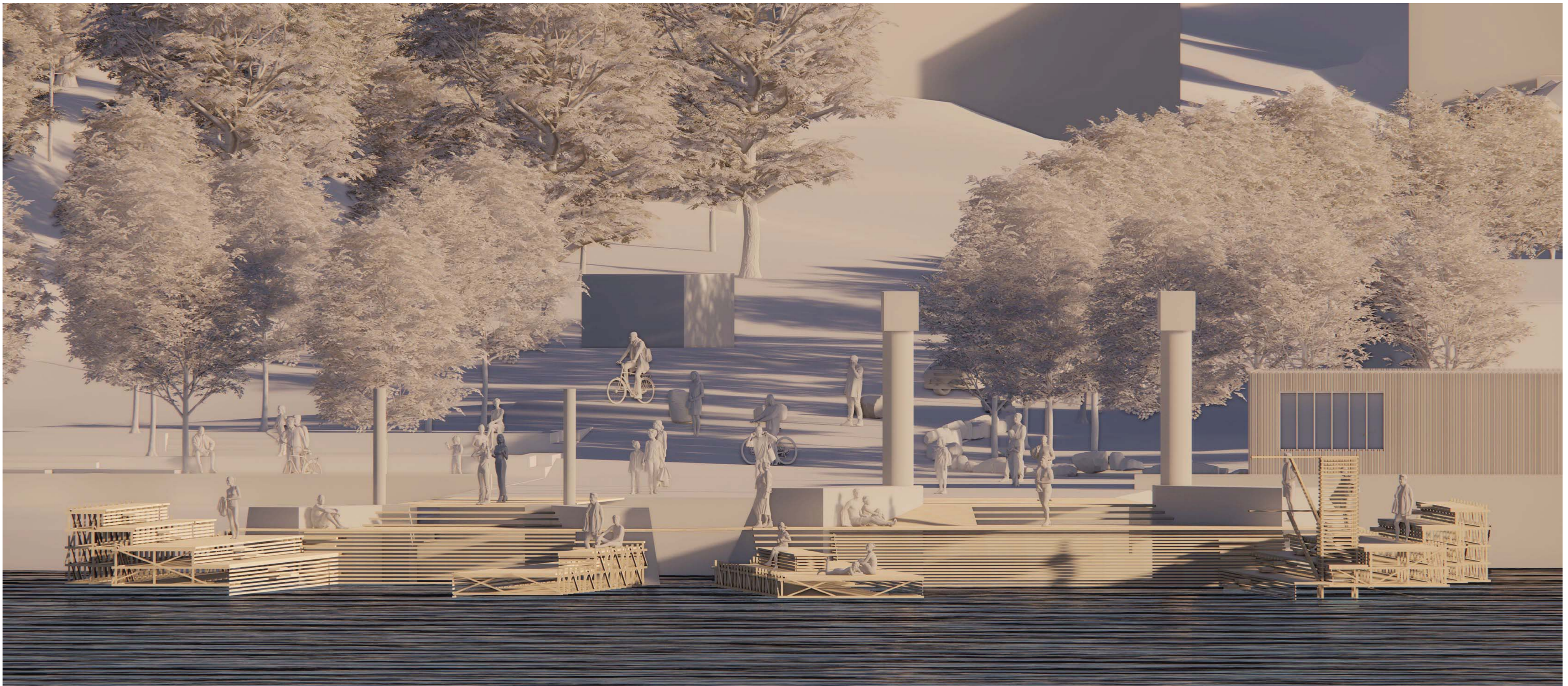
Vyer över badet

Vy från nordost

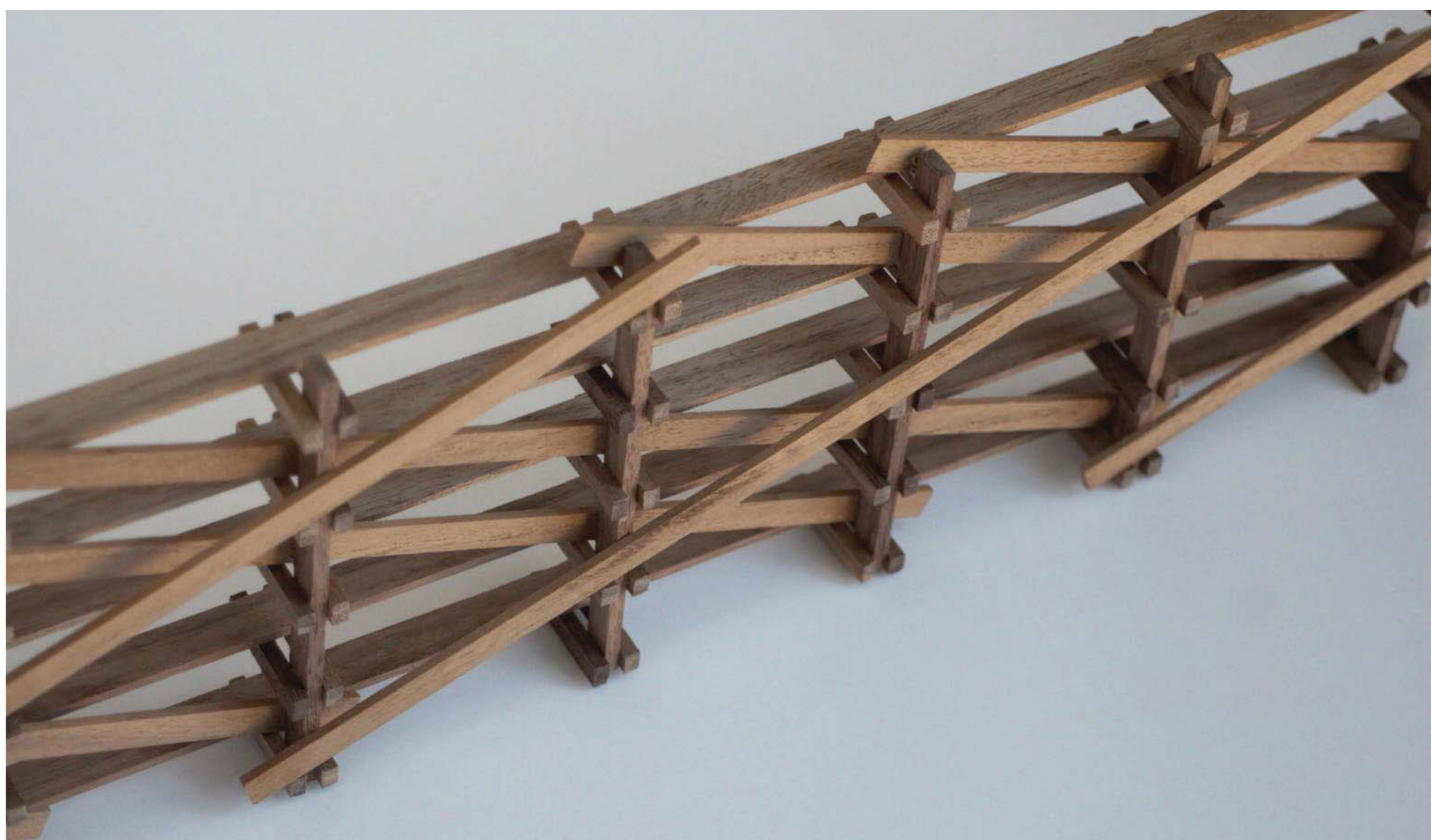
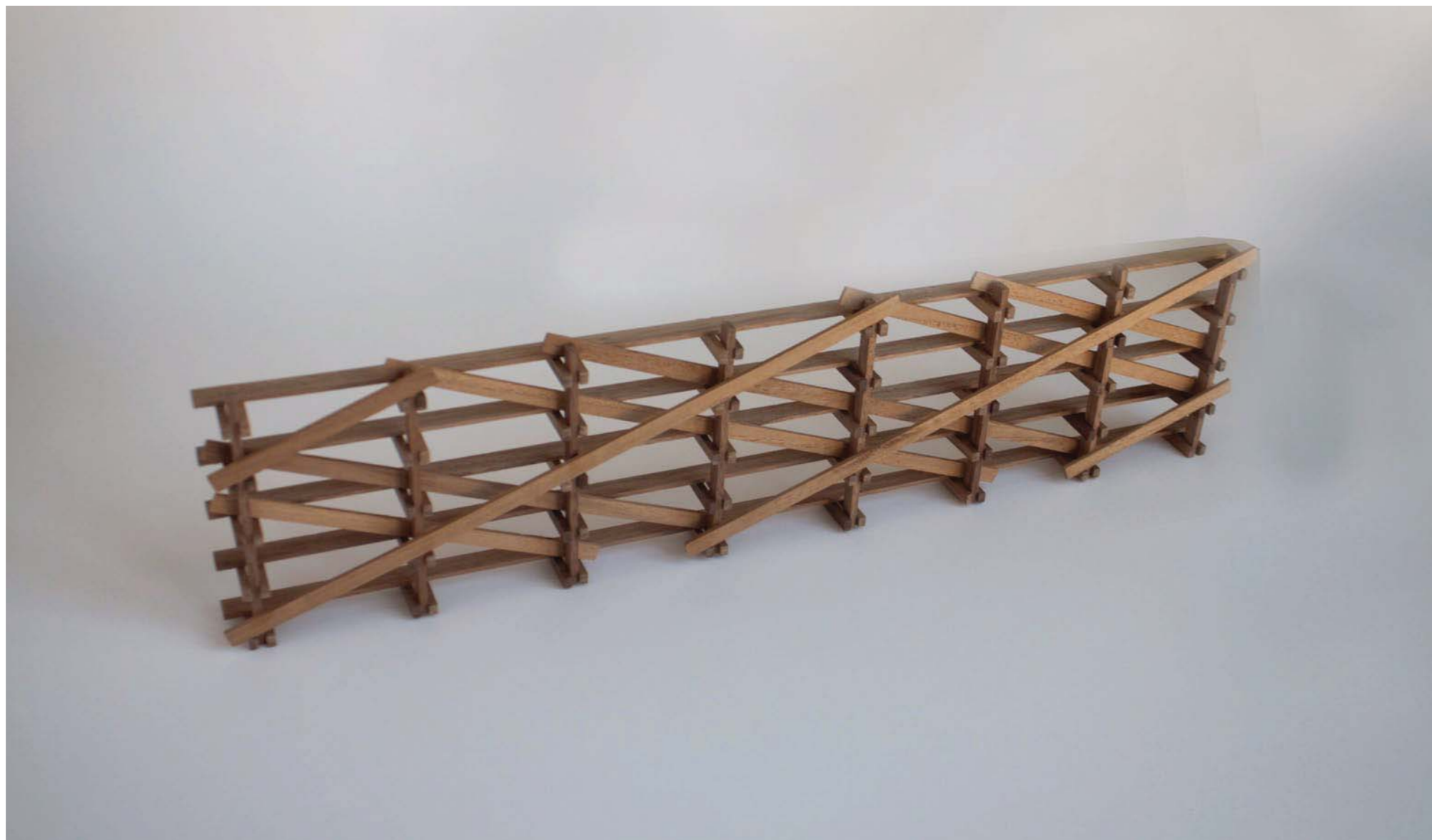
Vy från sydost

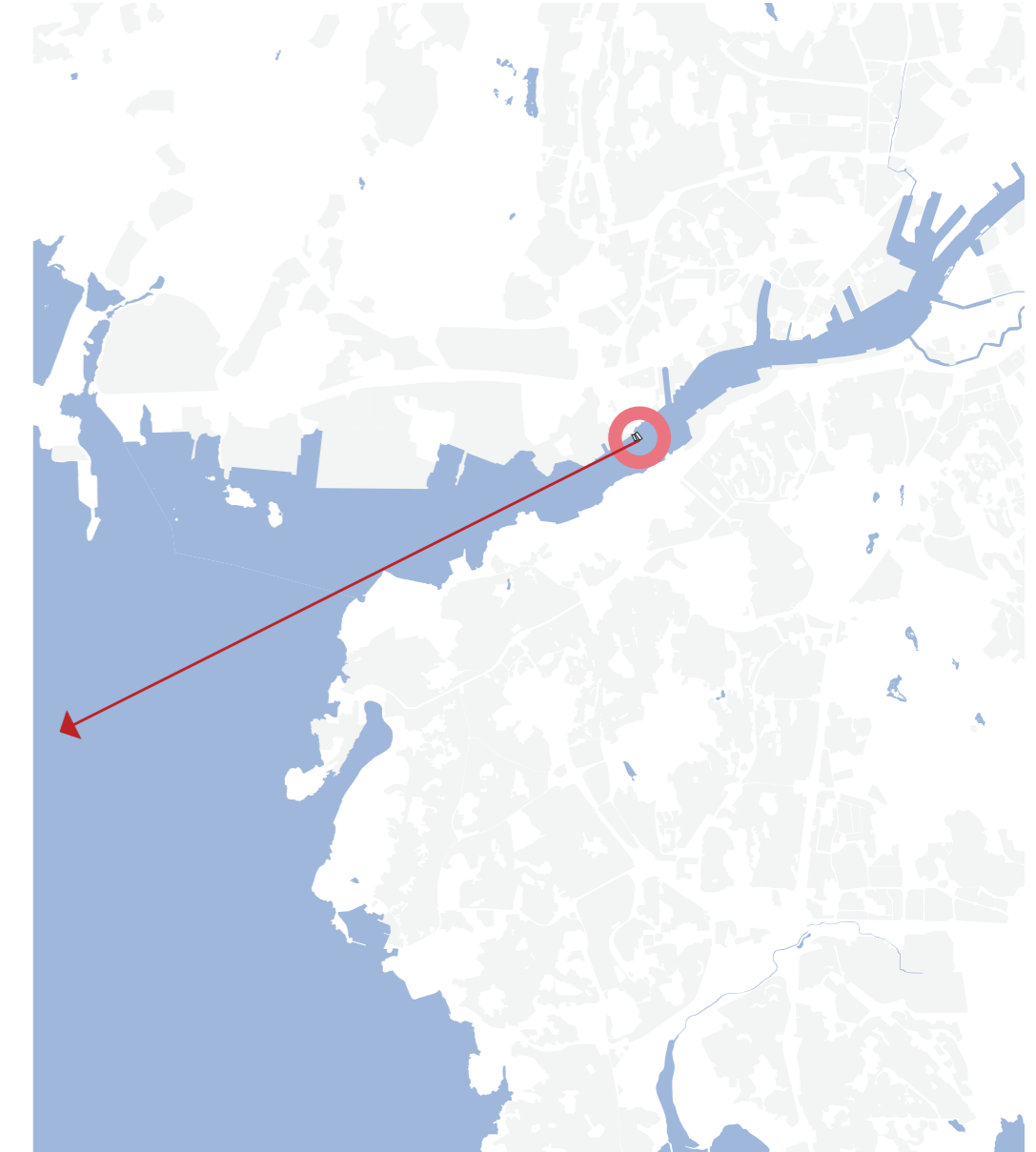
Vy av badet från fastlandet

Konstruktion - yttre del av bad

Den synliga konstruktionen ger en unik karaktär för badet. Inspiration hämtas från de befintliga träkonstruktioner som finns vid färjeläget idag. Fackverket av trä hämtar inspiration från japanska geometriska mönster. Genom att mönstret till viss del har en oregelbunden struktur kan det bidra till att utformningen står sig bättre över tid om träet skulle slå sig.

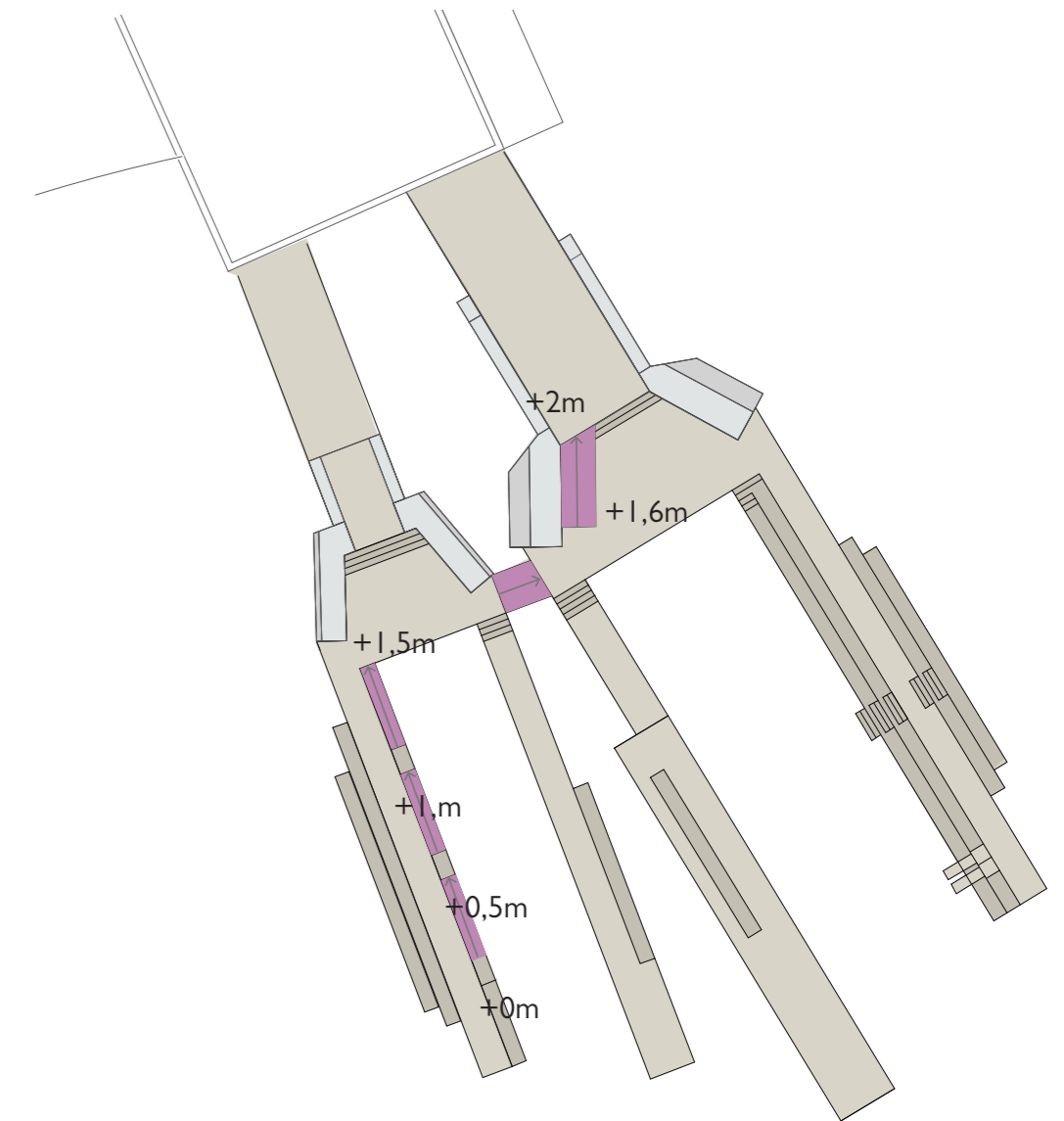

Siktlinje mot horisont

Badet anläggs med en siktlinje mot horisonten

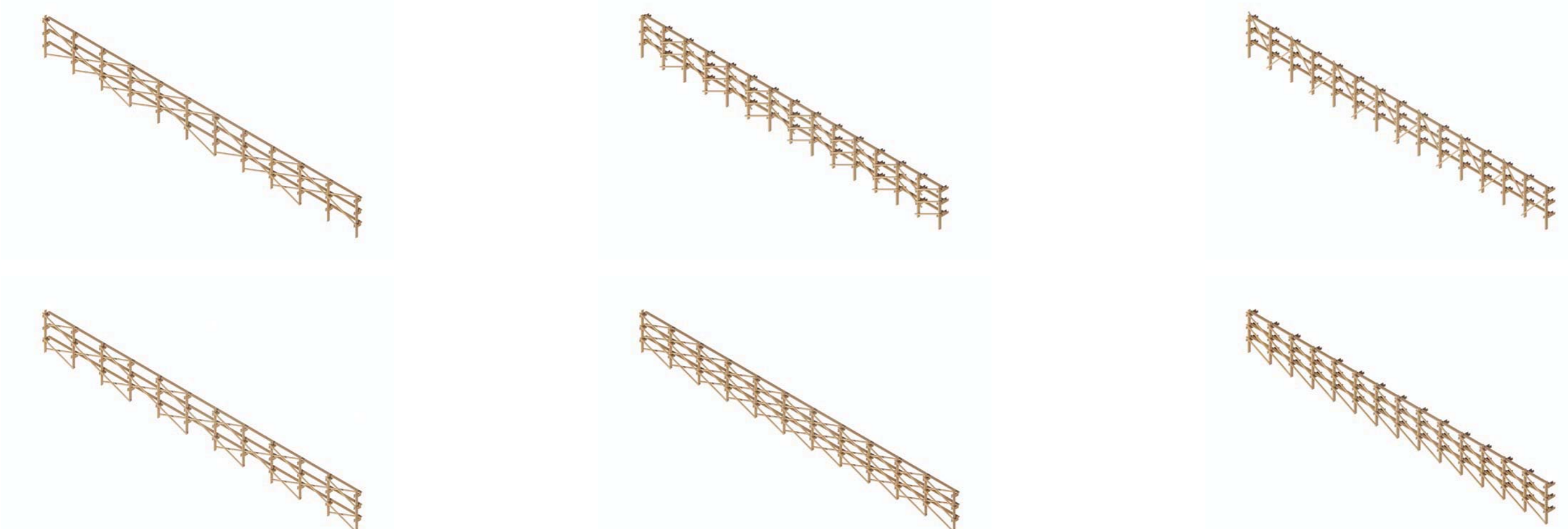
Princip för tillgänglighet

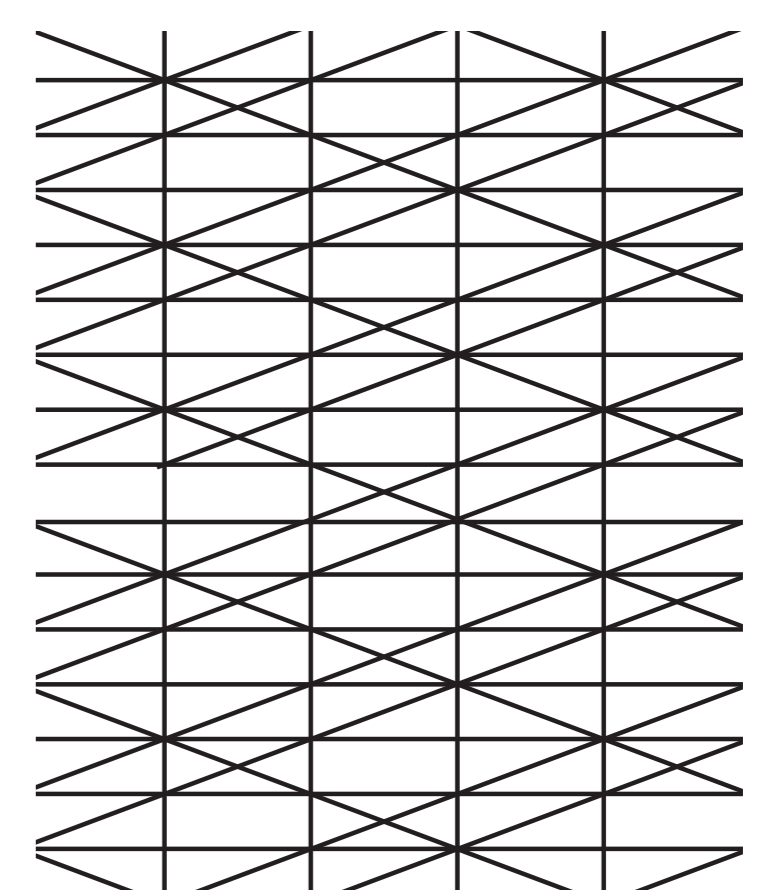
Princip för tillgänglighet - En ramp integreras i badet, lutning 1:12. Rampen som fortsätter ner i vattnet tillverkas i gallerduk I.2000(A1)

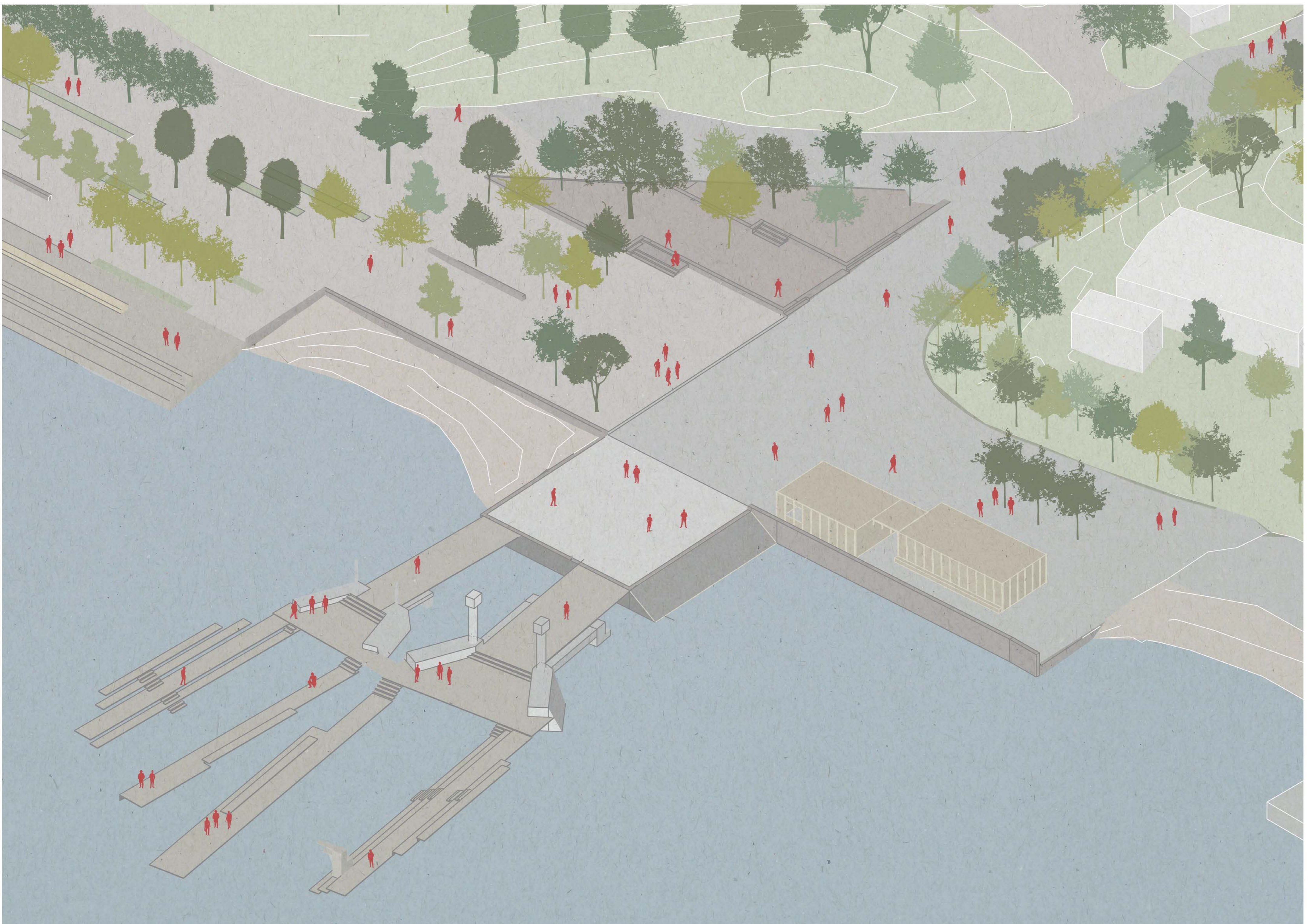
Alternativa konstruktioner

Alternativ som studerats för att hitta den variant som lämpar sig bäst för gestaltningen.

Mönster

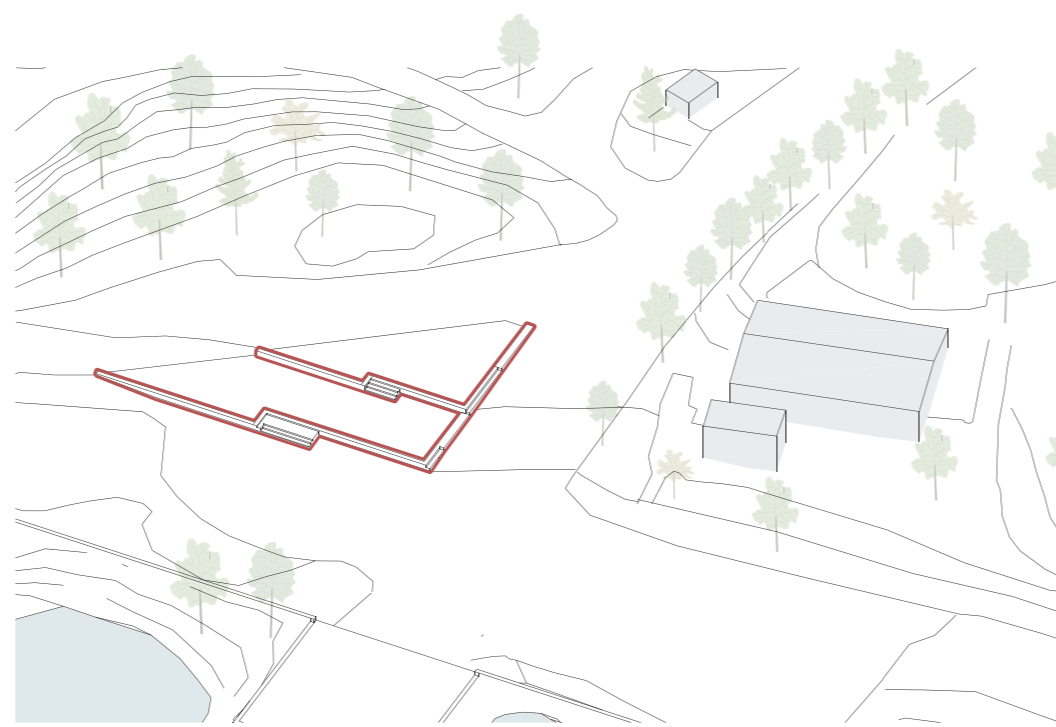

Badtorget

Formgivning

Befintlig situation

Murar anläggs efter höjdkurvor och skapar vistelseytor

En mur av sprängsten ramar in parken och skapar en tydlig gräns mot badtorget

Ny vegetation planteras och bidrar till starkare rumsligheter, växtmaterial hämtar inspiration i form och artval från omgivande landskapsrum

Badtorget anläggs som entréyta till badet. Idag består platsen huvudsakligen av asfalt, med en svag rumslighet som omges av bryn med slyg vegetation. Den rumsliga gestaltningen som ligger till grund för förslaget är att med vegetation skapa en gräns mot färjeläget och skapa ett mer intimt rum som möter vattnet. Gränsen mot parken förstärks med en sprängstensmur och brynet kompletteras med fler träd. Genom att ytor terrasseras skapas vistelseytor och höjdskillnaderna utnyttjas. Principen med murar som skapar platser hämtas från omkringliggande trädgårdar där murar använts på ett liknande sätt för att skapa ytor. Materialet för murarna som använts är tegel och skiljer sig från murarna vid Färjenäs för att skapa en karaktär som istället kan kopplas till den tegelarkitektur som historiskt använts längs älvsstranden.

Träden som planteras som gräns mot färjeläget planteras oregelbundet, med inspiration från omkringliggande landskapsrum. Brynen gallras och träd med speciell karaktär sparas. Som markmaterial används smågatssten främst. Materialet har under historien ofta använts längs kajer i Göteborg och bidrar till att ytan känns förankrad i sin kontext. För att öka tillgängligheten används en slipad smågatssten som gör det enkelt att röra sig över ytan. Vidare används stenmjöl för att skapa ytor med en mjukare karaktär. Träden planteras i stenmjölssyrtorna, med yta närmast stammen i större kornstorlek. Detta för att skapa bättre möjligheter för dem att växa sig starka. Cykel- och handikapparkering placeras vid tegelmurar dolda bland träden. Med närhet till badet placeras en bastu och omklädningsrum. Den befintliga stranden rustas upp och en tegelmur skapar en tydlig gräns mellan den och badtorget. På den utstickande ytan i anslutning till badet rustas både befintliga murar av borgmästarsten och glaciis upp.

Trädval

Malus baccata 'Street parade'

Sorbus intermedia

Acer campestre 'Elsrijk'

Betula utilis var. jaquemontii

Maackia amurensis

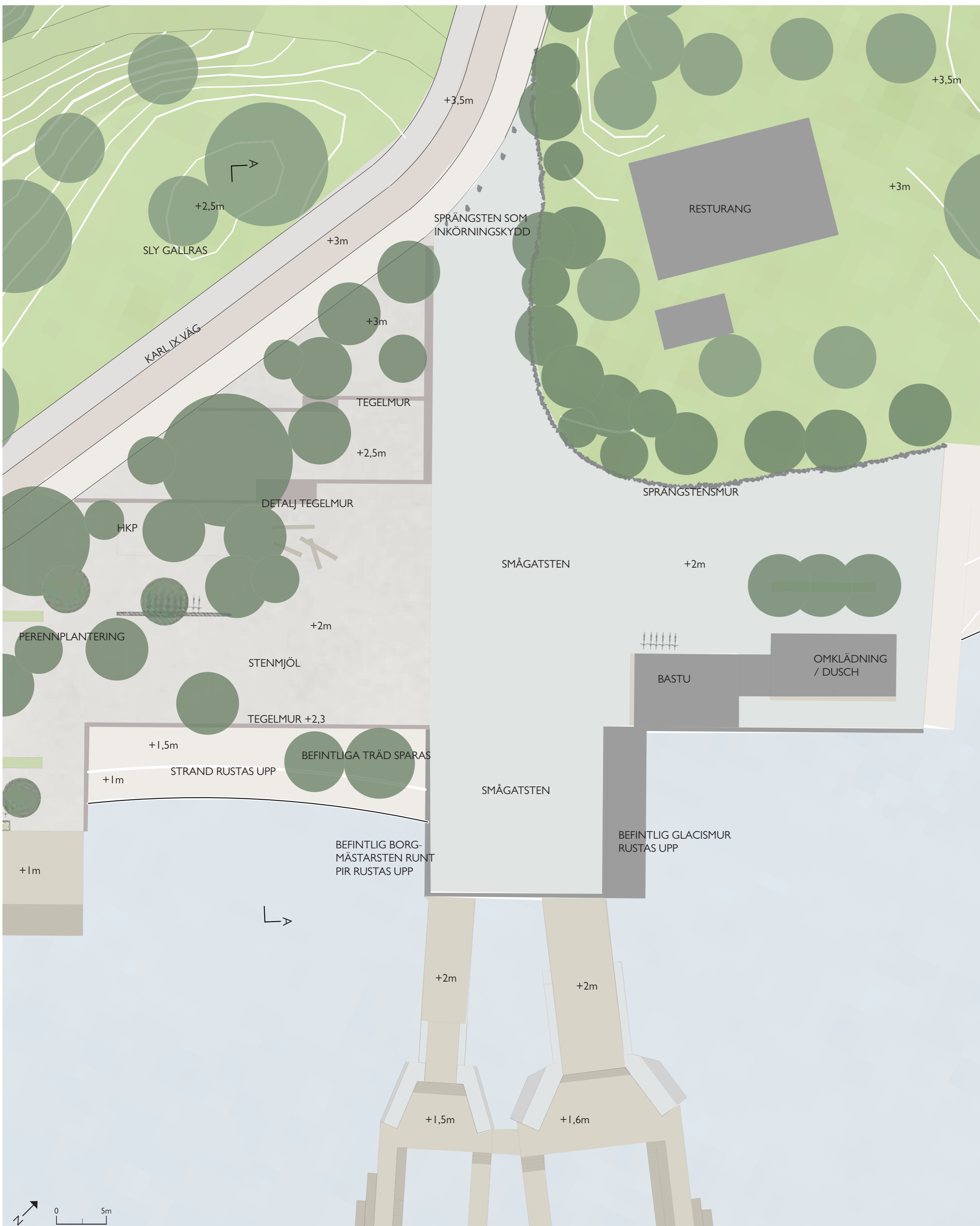
Elagnus angustifolia

Populus alba

Salix alba

Illustrationsplan I.250 A1

Refrensbilder

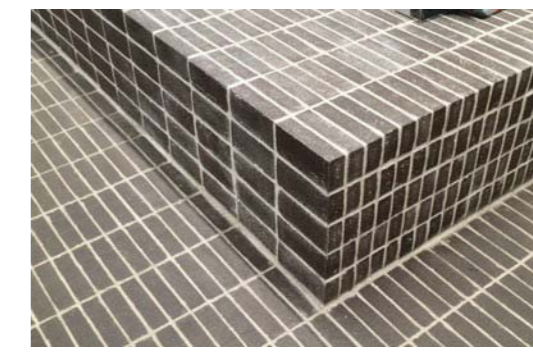
Slipad smågatsten

Stenmjöl

Sprängstensmur

Tegelmur i stapelförband

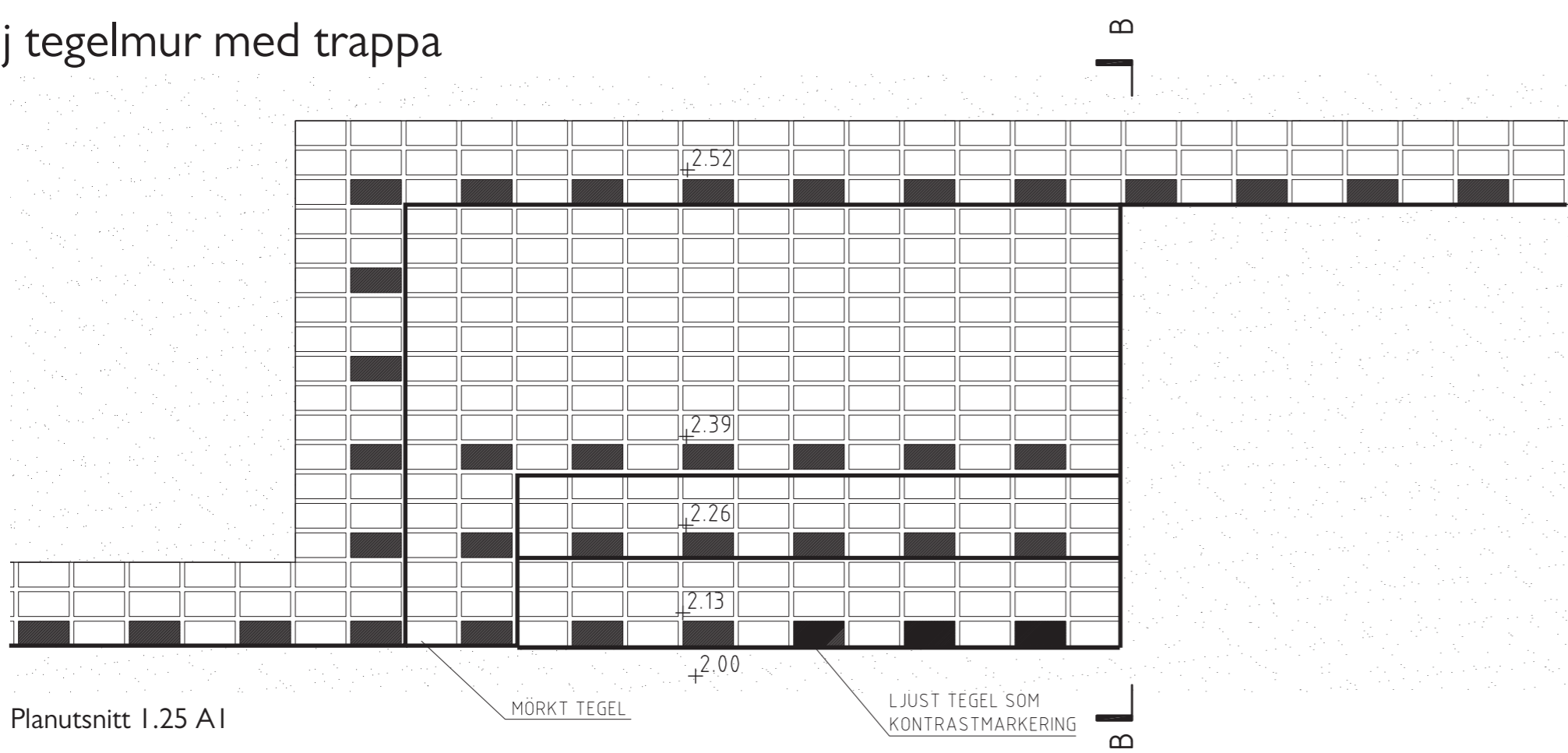

Mur av borgmästarsten rustas upp

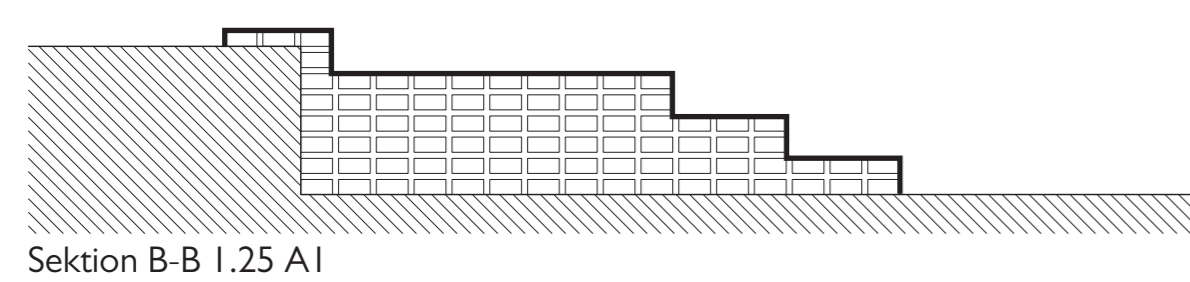

Befintlig glacismur sparas och rustas upp

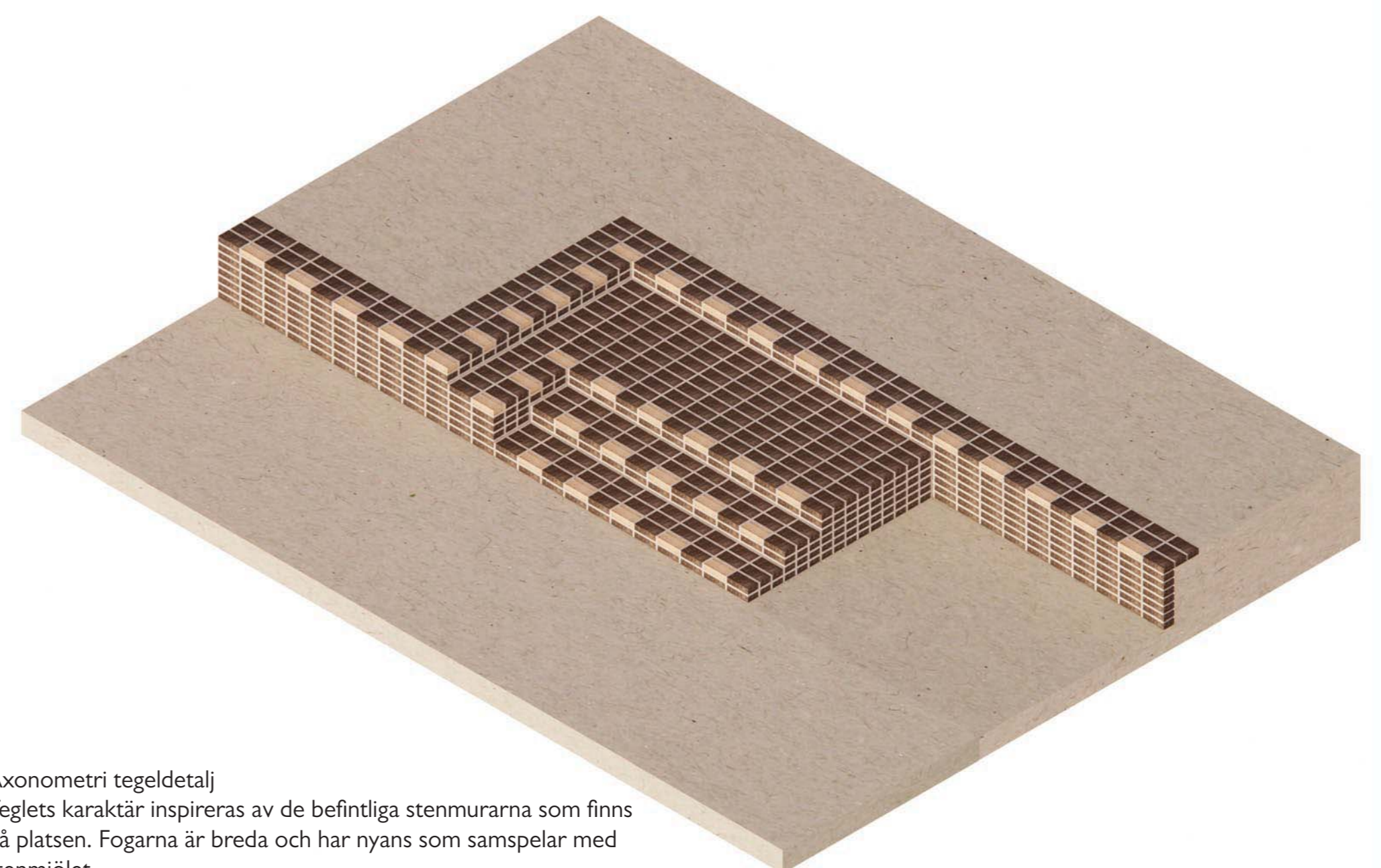
Detalj tegelmur med trappa

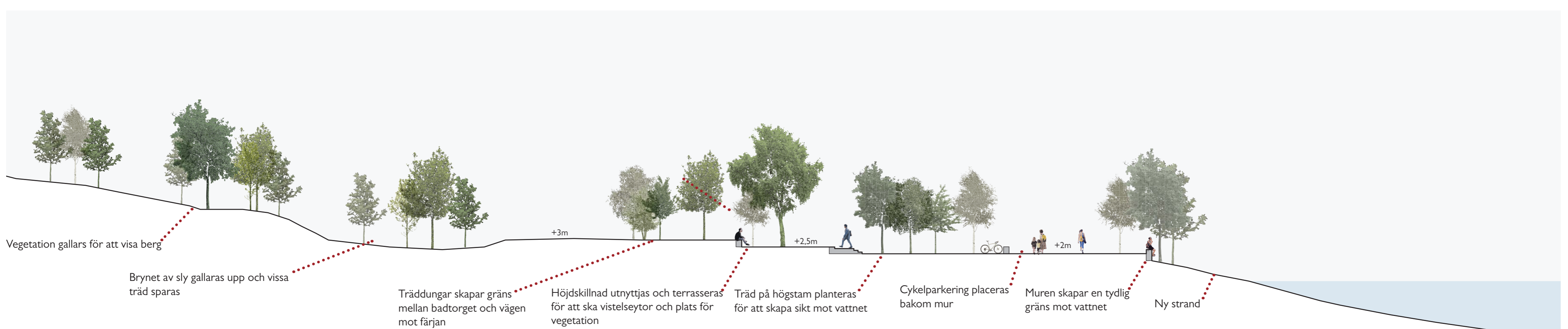
Planutsnitt I.25 A1

Sektion B-B I.25 A1

Axonometri tegeldetalj
Teglets karaktär inspireras av de befintliga stenmurarna som finns på platsen. Fogarna är breda och har nyans som samspelar med stenmjölet.

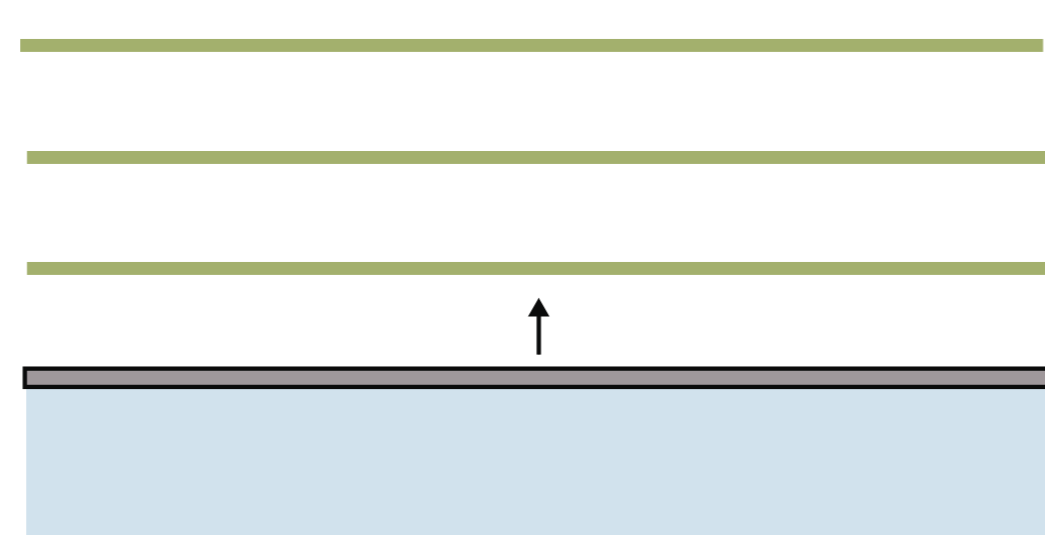
Sektion A-A I.200 A1 (I.100 A3)

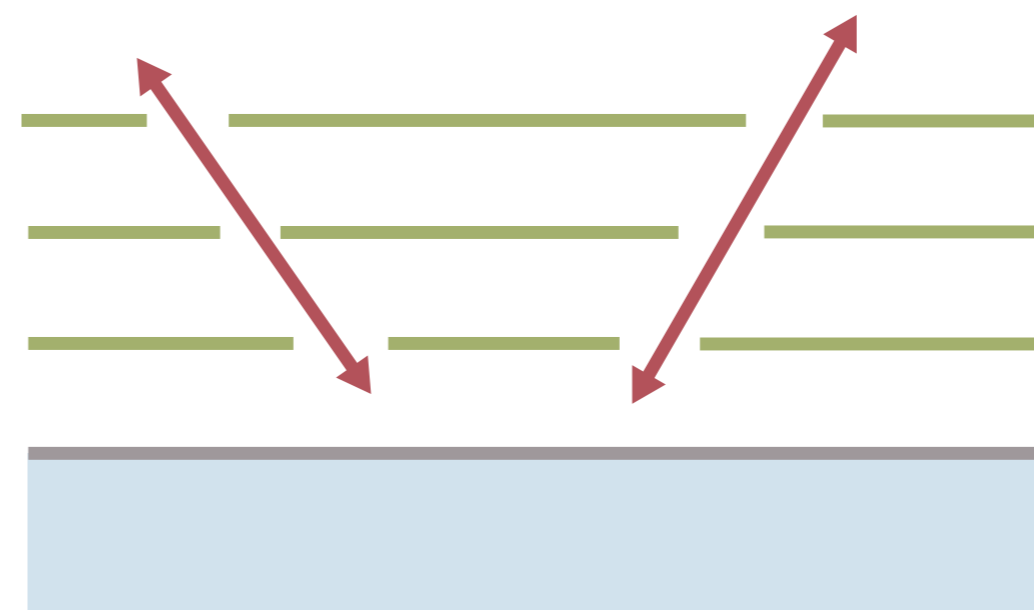
Färjeläget

Ett nytt färjeläge anläggs vid områdets södra sida. På ett soldäck i trä sträcker sig en kajpromenad. För att skapa sittplatser med god tillgång till sol terrasseras däcket på utvalda ställen. Träden placeras i rader för att kontrastera badtorget spridda karaktär. Samma arter används och platserna binds ihop med en gemensam yta av stenmjöl. Raderna följer kajens riktning och bryts upp av stråk och siklinjer. I raderna inordnas även tegelmurar, cykelparkeringar och perennplanteringar. Lägre träd placeras vid kajen och högre i bakkant, detta för att skapa en intressant vy från fastlandet. Vegetationen kan bli ett landmärke. Färjeläget är utformat på ett enkelt sätt där båten kan lägga till mot kajen. Ett väderskydd för resenärer anläggs. Längs kajens södra sida anläggs en ny småbåtshamn.

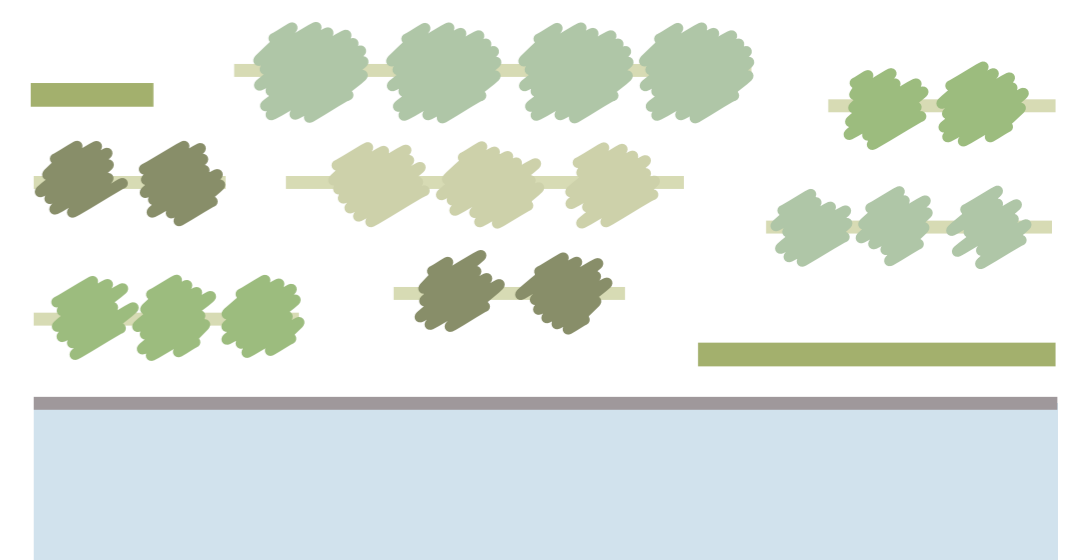
Formgivning

Planteringar, träd och andra element följer kajens riktning

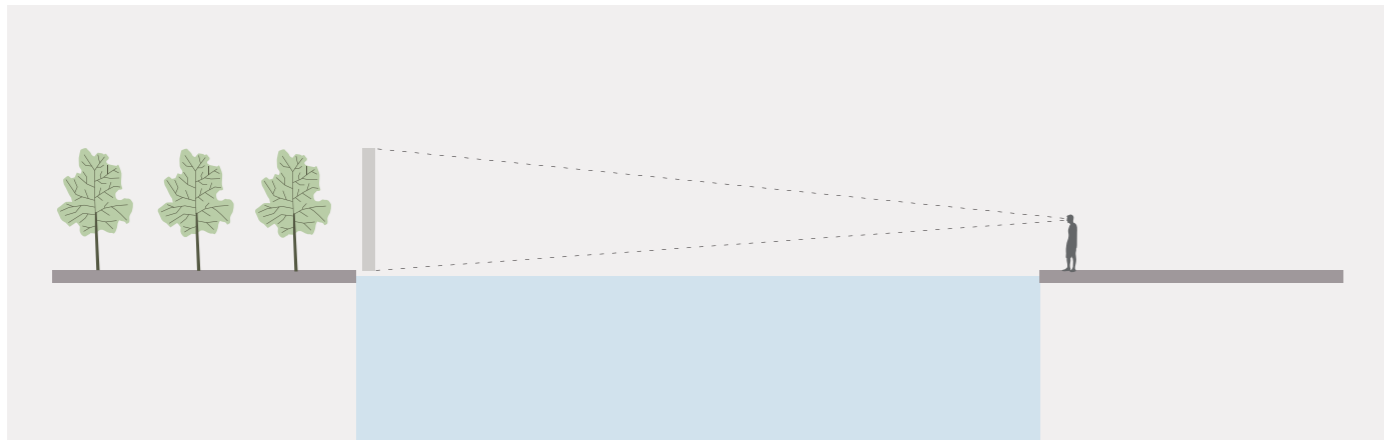

Linjerna bryts upp av viktiga riktningar och kopplingar

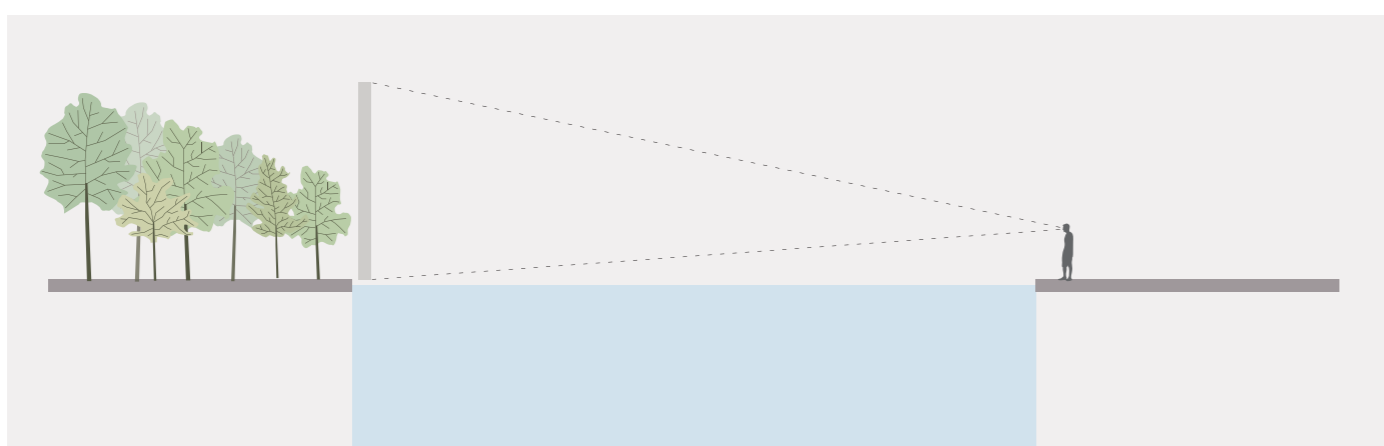

Linjerna får en variation av olika träd, planteringar och andra element

Vegetation som landmärke

Trädader av samma art skapar en monoton vy från fastlandet

Genom variation av arter och höjder bland träden kan de bli ett landmärke för Färjenäs.

Vy från Karl IX väg

Karl IX väg

Illustrationsplan 1:1000 A1 (1:500 A3)

Karl IX väg har i nuläget en bred gatusektion där främst bilar är prioriterade. Förslaget utgår från förtätning av gatan med vegetation. Vegetationen samspelar och förstärker intilliggande landskapskaraktärer. Fotgängare och cyklister prioriteras, trottoaren breddas och en cykelbana anläggs i anslutning till den. Genom att körfältet får en mer krokig utformning sänks hastigheten. Gatan görs om från en två- till enlig väg där bilar kan passera varandra på mötesplatser längs vägen.

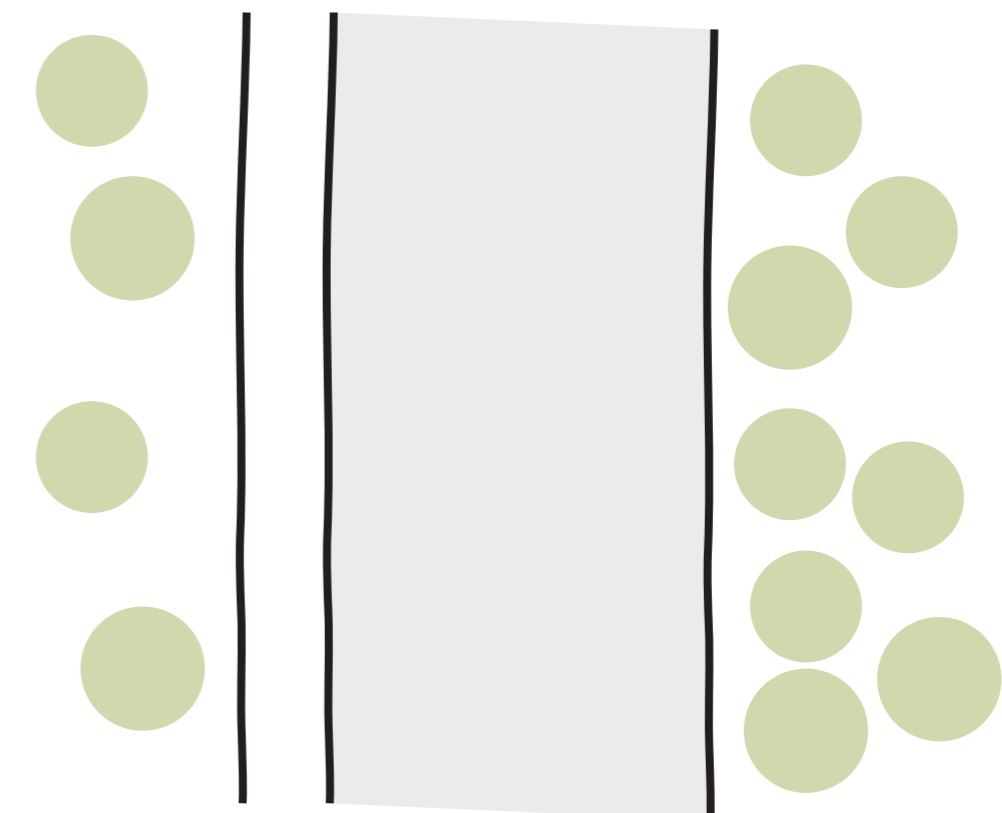
Koncept

Befintlig situation

Förslag

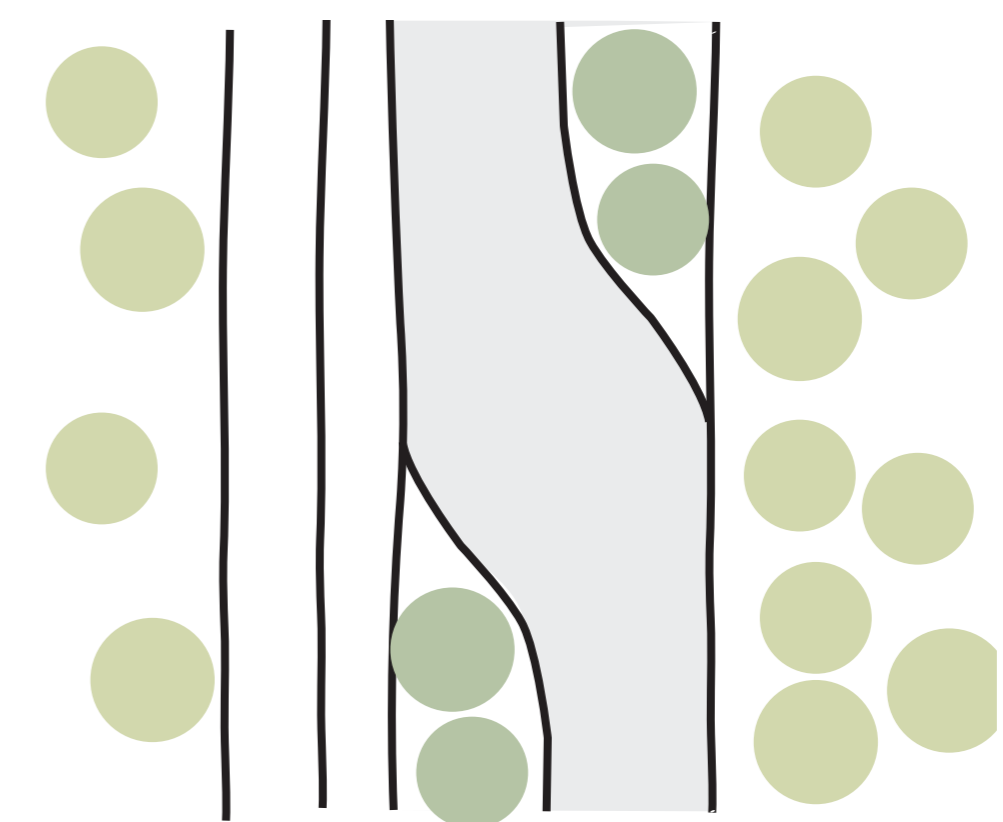

Befintlig situation

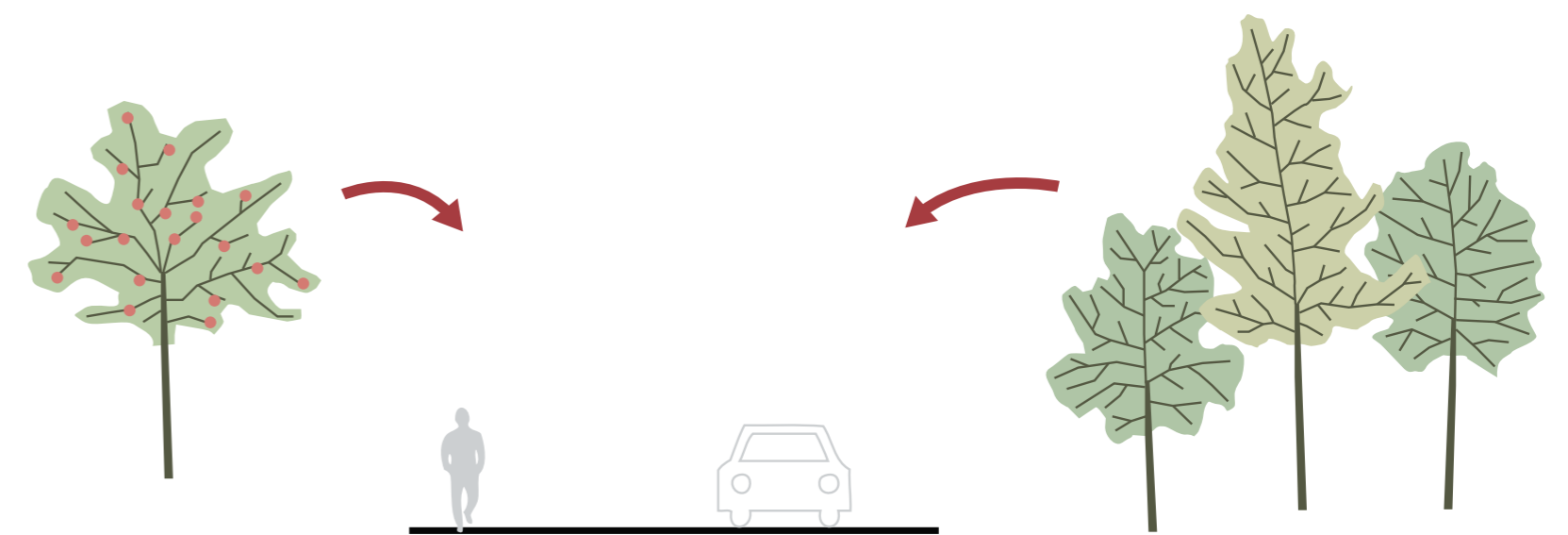
Gatan är bred och bilar prioriteras främst.

Förslag

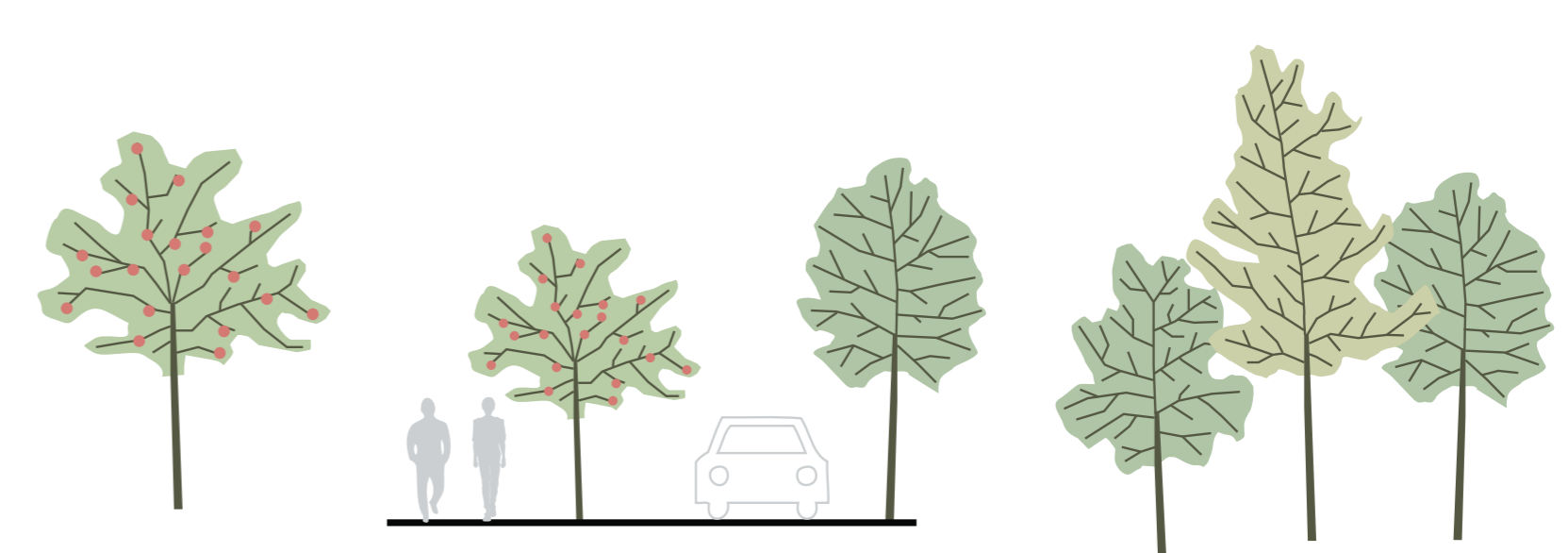

Körfältet smalnar av och lämnar större plats till gång- och cykelväg. Genom att körfältet får en mer krokig utformning sänks hastigheten.

Befintlig situation

Förslag

Gatan smalnar av och lämnar mer utrymme till fotgängare, cyklister och vegetation. Vegetationen inspireras av de intilliggande landskapskaraktärerna

Diskussion

Diskussion

Referenser som inspiration

Inom landskapsarkitekturen används ofta referenser för att hämta inspiration till ett gestaltningsförslag. Genom att vistas i den fysiska miljön ges ständigt nya intryck av hur rum kan gestaltas. Referenser hämtas inte bara från den traditionella landskapsarkitekturen, likväl från arkitektur, konst och formgivning. Genom att använda referenser kan idéer kommuniceras på ett effektivt sätt. Detta är en metod som lämpar sig bra vid skiss i grupp. Att presentera referenser kan användas för att kommunicera idéer till en beställare eller allmänheten. Att studera referenser får däremot inte bidra till att den egna gestaltningen kopierar referensen. De ska istället bidra till inspiration som lämpar sig för det egna projektet. Som visades i gestaltningsförslaget har tre referenser studerats för att ge inspiration till projektet. De har bidragit till en djupare förståelse för den typen av projekt. Till gestaltningsförslaget är det huvudsakligen Kastrup Söbad som har bidragit med inspiration. Framförallt bryggans omfamnade av platsen, där ett mikroklimat skapas. Havnebadet visar hur ett bad kan delas upp i bassänger anpassade efter vissa funktioner, vilket resulterar i en mångsidig användning. Efter att ha studerat Kavlebod Bølge insåg jag hur viktigt det är att utgå från en tydlig analys för att skapa ett tillägg som integreras i sin kontext. Kavlebod Bølge tar fasta på det befintliga gatunätet och skapar utifrån dessa strukturer en lekfull form. Att studera referensprojekt kan bidra till att hitta misstag som kan undvikas den egna gestaltningsprocessen. Vid obser-

vationerna av Havnebadet upptäcktes flera saker som gjorde att badet inte kändes tillräckligt integrerat i platsen. Badet har en tung volym vilket ofta känns igen i flera andra projekt av Bjarke Ingels. På vissa platser lämpar sig detta formspråk. På Islands brygge i Köpenhamn skapar det en stark kontrast som varken lyfter eller samspelar med den omkringliggande arkitekturen.

Som nämndes kan referenser hämtas från alla möjliga ställen. Till projektet har många referensprojekt influerat gestaltningen. Ralph Erskines "Arctic city" har influerat gestaltningsförslaget genom sitt sätt att omfamna en plats mot söder och skydda mot vind. En annan referens som bidragit till att badet fått en speciell gestalt är japanska geometriska mönster. Genom att studera mönster har skisser tagits, som lett fram till utformningen av fackverkets konstruktion. Den synliga konstruktionen bidrar till badets unika form.

Att endast använda sig av referenser för att kommunicera idéer kring gestaltning kan bidra till en missriktad bild av projektet. Det är därför viktigt att använda sig av olika metoder för att visa en mångfacetterad bild av projektet. Det samma gäller för skissen där det är viktigt att använda sig av olika metoder i processen framåt. Avslutningsvis anser jag att referenser är en bra metod för inhämtning av inspiration samt för kommunikation av idéer.

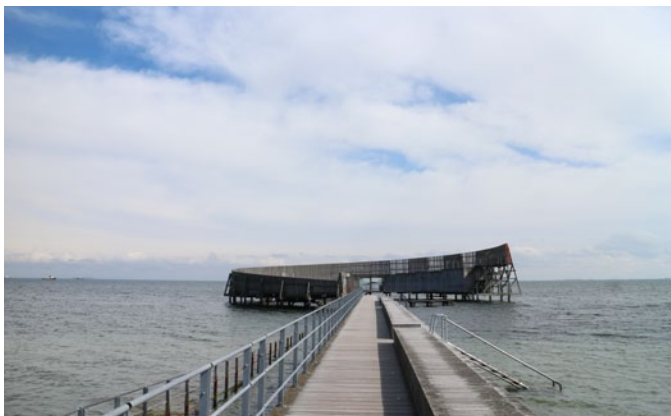

Fig. 15, Kastrup Söbad

Fig. 16, Ralph Erskines Arctic city

Att skapa en gestaltning som samspelar och förstärker platsens befintliga kvaliteter

Att använda sig av platsanalys som metod bidrar till en djupare förståelse av platsen. Denna kunskap om platsen kan sedan ligga till grund för gestaltningen. Platsanalysen kan bidra till inspiration vad gäller material och form, detta kan i sin tur leda till att gestaltningen förankras i platsen. Arbetet med Färjenäs visar hur olika platsanalyser har lett fram till platsens utformning. Analysen av befintliga landskapskaraktärer har bidragit till att gestaltningen av de nya delarna kunnat förankras eller inspirerats utifrån befintliga karaktärsområden. En noggrann analys av rum, material, vegetation samt andra immateriella värden har bidragit med kunskap om vad som kan tas tillvara eller förstärkas. I Färjenäs har tidigare höjdskillnader terrasserats för att skapa vistelseytor. Denna metod att hantera höjdskillnader användes sedan vid utformningen av "Badtorget". Resultatet blir en länk mellan den nya utformningen och Färjenäs historia. Avslutningsvis tror jag att det är viktigt att undersöka platser utifrån olika analyser. Genom att få en bred bild av en plats kan gestaltningen förankras i sin kontext.

Betydelse för staden

Att anlägga ett bad på en plats som Färjenäs har både för- och nackdelar. Att badet inte ligger i direkt anslutning till något bostadsområde kan bidra till att alla känner sig välkomna. Erfarenheter från Västra hamnen i Malmö visar att en stark mötesplats vid vattnet gör att invånare från hela staden tar sig dit även om den ligger i direkt anslutning till ett bostadsområde. Med sitt läge i anslutning till Älvsborgsbron kan Färjenäs bidra till en starkare koppling mellan fastlandet och Hisingen. Att anlägga en mötesplats i slutet av ett stråk kan bidra till att fler människor rör sig längs hela sträckan. Det liknas vid en uppbyggnad av ett köpcenter där butiker med flest besökare oftast placeras längst in för att skapa ett flöde genom hela huset. Att skapa en mötesplats mellan stadsdelar som skiljer sig socioekonomiskt är intressant utifrån ett integrationsperspektiv. Demonstrerat i figur 8 ligger området nära både resursstarka områden som Eriksberg och stadsdelar med låg ekonomisk status som Biskopsgården. Utveckling av mötesplatser kan ha en positiv påverkan för integrationen. Enligt Ann Legeby (2008) har stadslivet stor betydelse för integration. Det offentliga rummet är en arena där samspelsintegrationen kan ske. För att detta samspel

ska uppstå är det viktigt att fokusera på offentliga platser där alla kan mötas (Legeby, 2008). Ett bad i Färjenäs skulle kunna bli en möjlighet att bidra till minskad segregation. Avslutningsvis är det viktigt att tänka på att problem som segregation är komplexa. Att utveckla mötesplatser är inte den enda lösningen på problemet. Det är viktigt att arbeta med olika typer av insatser om dessa problem ska lösas.

Att välja material

Vid val av material måste alltid olika aspekter vägas in. Allt som byggs har någon form av klimatpåverkan. Hur vi än vänder och vrider på olika faktorer gällande hållbarhet kommer byggande alltid att ha en negativ påverkan på klimatet. Därför är det viktigt att utgå från flera olika aspekter vid val av material. Faktorer som klimatpåverkan vid framställning, transporter och livslängd är viktiga aspekter att ta i beaktning. Vidare är det viktigt att studera materialets form och karaktär för att det ska samspela med platsens befintliga kvaliteter. I arbetet med Färjenäsbadet har dessa faktorer vägts in vid varje materialval. I gestaltningsförslaget används få, men noga avvägda material. Smågatsten, stensmjöl eller tegel skulle kunna vara återbrukad för att minska klimatavtrycket. Vad det gäller återbruk kan det vara svårt att föreskriva då byggsektorn inte är särskilt anpassad för att arbeta med den typen av processer. Om det finns återbrukat material att tillgå kan det vara svårt att förvara tills projektet ska genomföras. Därav väljs det ofta bort. Skulle nytt material köpas in är det viktigt att välja ett som kan återbrukas i framtiden. Material som är svårare att återbruka bör undvikas, även om de i vissa fall är billigare. För att undvika långa transporter bör en lokal producent av materialet väljas. Material som sprängsten lämpar sig bra att använda i detta projekt. Det är på grund av de stora infrastrukturprojekt som pågår i och runt Göteborg. Sprängstenen blir en restprodukt och medför inga extra koldioxidutsläpp förutom transporten till platsen. Materialet går också att återbruka i framtiden, vilket gör att det är ett hållbart val för denna plats. Om materialet används på en annan plats som medför långa transporter skulle det eventuellt finnas bättre lämpade material.

Det vanligaste förekommande materialet vid utomhusbadplatser är trä. Det kan bero på att det ofta använts på bryggor, samt är ett material som är behagligt att vistas på. I arbetet med Färjenäsbadet började en del av designprocessen med att välja vilka material som skulle användas. Detta för att se vilka

former som var möjliga att skapa utifrån materialets egenskaper. Valet blev trä på grund av att det använts vid liknande anläggningar och samspelar med befintliga konstruktioner vid färjeläget. Grundkonstruktionen tillverkas i stål som pålas ner i botten. Stålet är hållfast över tid och kan byggas på med en träkonstruktion. Trä har en kort livslängd jämfört med material som stål och betong. Badet kommer på grund av detta behöva restaureras oftare än om ett mer robust material hade valts. Som nämnts är trä ett material som är behagligt att vistas på vilket kommer bidra till en större användning av badet. Vid val av träslag finns det flera faktorer som kan vägas in. Hur bra materialet tål en utsatt miljö, hur stor klimatpåverkan är vid framställningen, transporter, samt åldrande över tid. I arbetet med Färjenäsbadet har kebonybehandlad furu använts. Det används ofta vid utsatta miljöer och har en lång livslängd för att vara trä. Utifrån materialets utseende och dimensioner kommer det att passa den luftiga utformningen som Färjenäsbadet har. Materialet får en grå karaktär med åren, det skapar ett intressant möte med betongfundamenten. Tropiska träslag som Azobe har en längre transport och det är svårare att kontrollera att de avverkats på ett rättvist sätt. Det svenska skogsbruket är också kritiserat och här hamnar vi som landskapsarkitekter i en avvägning vad som är bäst lämpat utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Avslutningsvis anser jag att materialval och konstruktion bör diskuteras mellan olika kompetenser. Vi som landskapsarkitekter har vår expertis men det är viktigt att föra en diskussion mellan olika yrkesgrupper, detta för att skapa platser som blir robusta och får en lång livslängd.

Att arbeta med fysisk modell

Att arbeta med modeller kan göras på många olika sätt. Konceptmodeller för att få igång idéer om form, arbetsmodeller för att undersöka olika rumsligheter samt presentationsmodeller för att förmedla sina idéer. I arbetet med Färjenäsbadet har modellen en central roll i gestaltningsprocessen. Det har varit en metod för att undersöka olika former och rumsligheter på platsen. Modellen har även använts för att presentera en detalj. Att jobba i modell kan till en början kännas tidskrävande. Med erfarenhet från tidigare projekt med modell har kunskap erhållits vad gäller materialval och detaljnivå, vilket innebär snabbare beslutsväg i början av processen. Arbetsmodellen kan till en början vara grov och sedan vidareutvecklas under projektets gång. Exempel på material som kan användas för arbetsmodeller

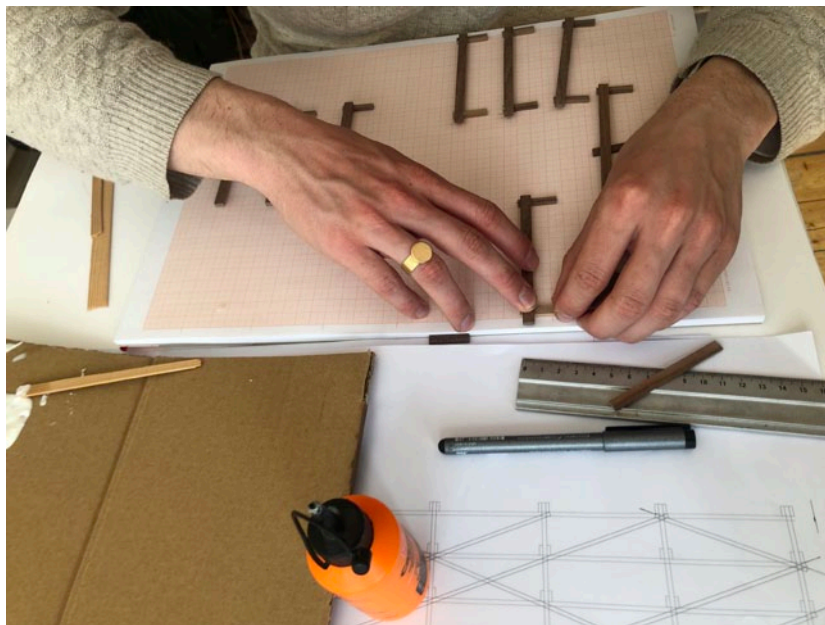
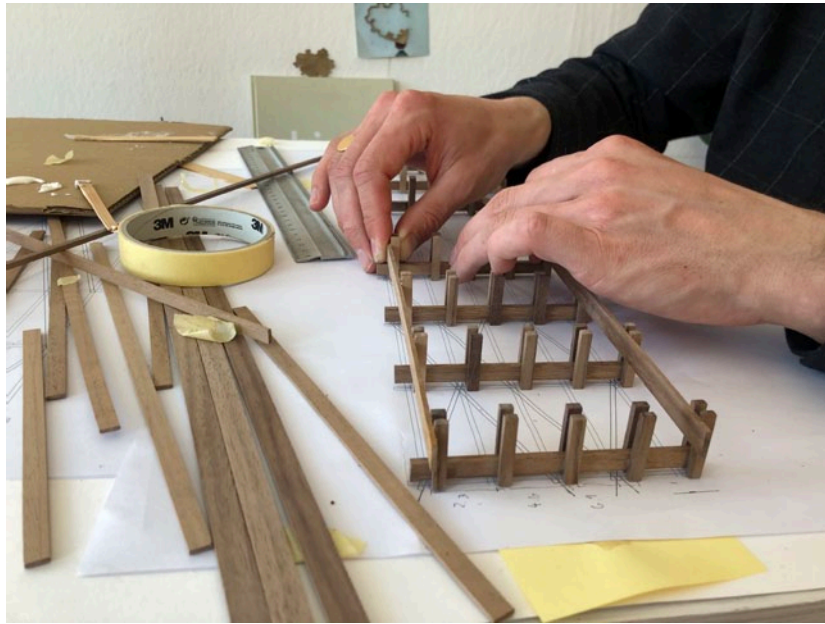
är skumplastskivor, trä, gips och papper. Dessa material är enkla att bearbeta och kommunikativa i sitt uttryck, då de inte har en egen stark karaktär. Vidare tror jag att dessa typer av material är bra att använda eftersom de liknar verkliga material som används i praktiken. Vid arbetet med modell är det viktigt att tänka på vad som ska kommuniceras. Att jobba med få material ska inte underskattas, då modellen alltid är en reduktion. En överdetaljerad modell gör det svårt att skilja det oviktiga från det viktiga.

Då en idé ska kommuniceras till allmänheten eller en beställare är en presentationsmodell ett bra alternativ. Det är viktigt att modellen, likt en skissmodell, framhäver det som ska kommuniceras. Det är även viktigt att modellen är gjord med stor omsorg för att vara övertygande. Modellen kan vara bra för att visa upp ett tillägg eller en detalj, den kan sedan fotas och användas vidare i andra presentationer för projektet.

Med erfarenhet från tidigare projekt har jag märkt att modellen är en bra gestaltningsmetod för arbete i grupp. I en inledningsfas kan modellen identifiera befintliga rum, höjder, bebyggelse och vegetation. Att gemensamt arbeta kring en modell bidrar till delaktighet, det blir en dynamisk process. I detta sammanhang är metoden överlägsen jämfört med digitala 3D-program som SketchUp. Det gäller att projektet lämpar sig för att skissa i modell, här spelar faktorer som budget och tid in.

Sammanfattningsvis anser jag att modellarbetet har varit viktigt för skissen och presentationen. Då modellen kan vara tidskrävande att arbeta med kan den vara svår att tillämpa i vissa typer av projekt. Att modellarbetet är tidskrävande har sina fördelar då den ger tid och möjlighet att reflektera kring form och rumsligheter. Med erfarenhet från detta och tidigare projekt anser jag att en kombination av olika skissverktyg är den bästa metoden att använda sig av. Varje typ av metod har sina styrkor, att jobba med olika skissverktyg bidrar till att skissen utvecklas.

Bilder från modellprocessen

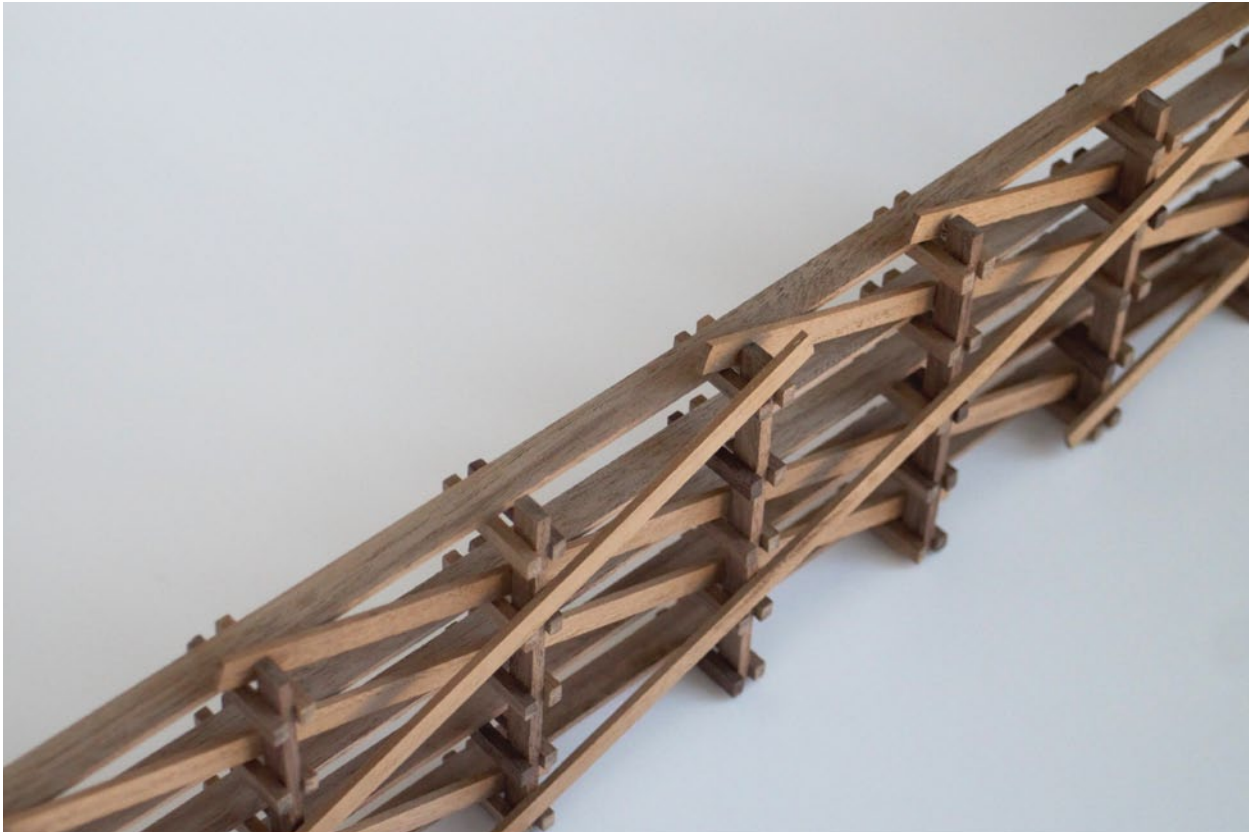

Fig. 20, Detaljmodell, I.20. Material: Valnöt

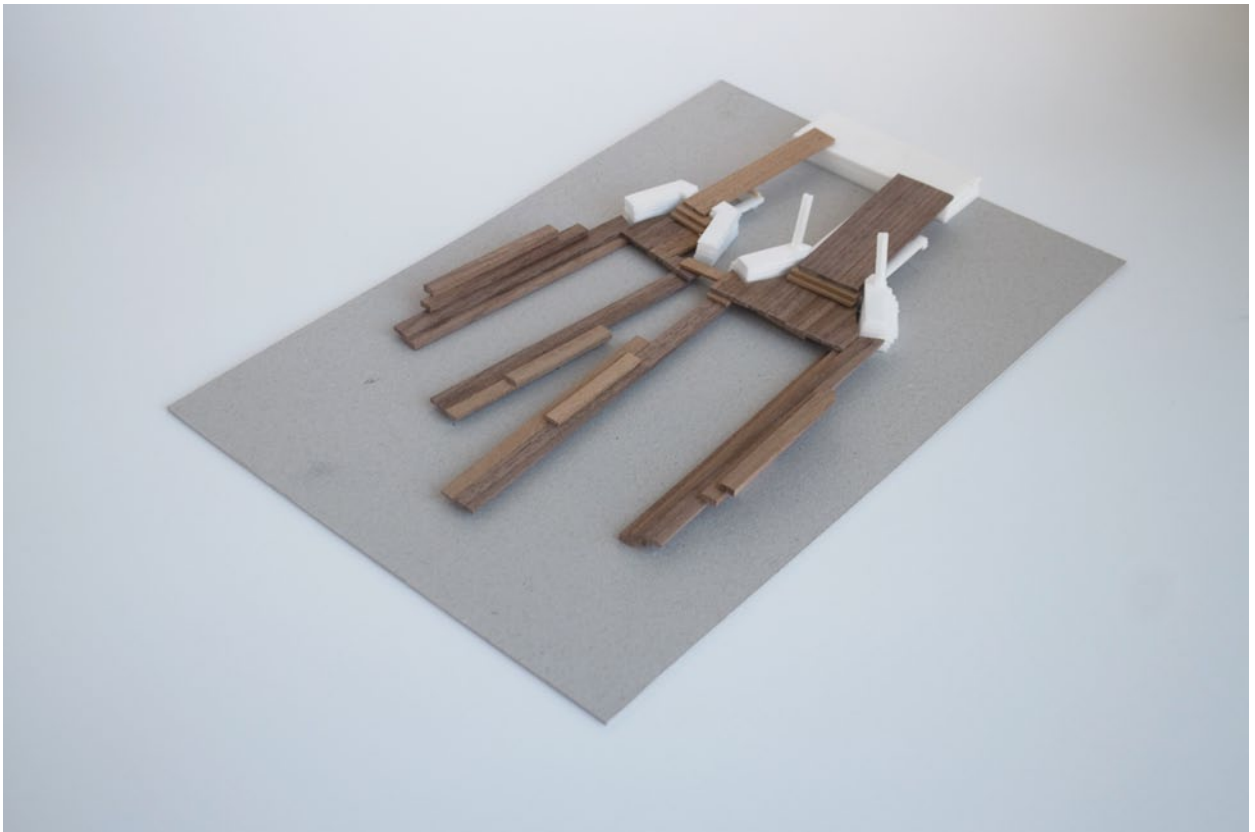

Fig. 21, Modell av badet, I.200. Material: Valnöt, skumplast, kartong

Källförteckning

Litterära källor

Göteborgs stadsmuseum. (2017). Göteborgs födelse. Göteborg: Göteborgs stadsmuseum

Eriksson, Folke & Cavallin, Benedikta. (2007). Historiska platser på Hisingen. Göteborg: Tre böcker förlag AB

Olson, Björn & Svensson, Curt. (1981). Hamn. Göteborg: Wezäta förlag

Knapp, Ted. (2009). Längs Göteborgs kuster, kajer och kanaler. Göteborg: Tre böcker förlag AB

Parker, Kerstin (2021) Händelser vid vatten. Stockholm. Arkitektur, nr 4 2021, ss 19.

Rundgren, Katarina (2021) Badandets cirkulära flöde. Stockholm. Arkitektur, nr 4 2021, ss 24-35.

Knutsson, Ulrika (2021) Skrivet i vatten. Stockholm. Arkitektur, nr 4 2021, ss 64-71.

Raumlabor (2015). Det offentliga rummet och badkultur. Göteborg: Göteborgs stad

Dahlberg, Marie & Koller, Lena & Ravegård, Maria (2005) Havsbad. Värnamo: Wahlström & Widstrand

Elektroniska källor

Arch daily. (2009). Copenhagen sea bath. Tillgänglig via: <https://www.archdaily.com/11216/copenhagen-harbour-bath-plot> [2023-04-23].

Arch daily. (2013). Kavlebod waves. Tillgänglig via: <https://www.archdaily.com/423048/kavlebod-waves-jds-architects> [2023-04-23].

Arch daily. (2008). Kastrup sea bath. Tillgänglig via: <https://www.archdaily.com/2899/kastrup-sea-bath-white-arkitekter-ab> [2023-04-23].

Göteborgs stad. (2023). Översiktsplan för Göteborg. Tillgänglig via: <https://oversiktsplan.goteborg.se/#> [2023-01-23].

Göteborgs stad. (2023). Utsatta områden - Polisens definition. Tillgänglig via: <https://goteborg.se/wps/portal/enhetssida/statistik-och-analys/geografi/utsatta-omraden> [2023-01-23]

Sjödén, Kerstin (2021-01-13). Färjenäs - den bortglömda staden på Hisingen. Tillgänglig via: <https://www.gp.se/livsstil/tv%3%A5-dagar/f%3%A4rjen%3%A4s-den-bortgl%3%B6mda-staden-p%3%A5-hisingen-1.41404814> [2022-01-23].

Vasell, Magnus (2022-02-01). Bottenlösa bassänger - så blir nya hamnbadet i Frihamnen. Tillgänglig via: <https://www.gp.se/nyheter/g%3%B6teborg/bottenl%3%B6sa-bass%3%A4nger-s%3%A5-blir-nya-hamnbadet-i-frihamnen-1.82709607> [2022-10-07].

Bilder

Fig 4. Caracallas termer, Rom, 2019, foto Karin Johansson

Fig 6. Löfströmska badet. hämtad 2023-03-23 från <https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web/object/321879>

Fig 9. Färjenäs. hämtad 2023-03-23 från <https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web/object/420049>

Fig 10. Färjenäs. hämtad 2023-03-23 från <https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web/object/420492>

Fig 11. Färjenäs. hämtad 2023-03-23 från <https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web/object/475815>

Fig 16. Ritning. Resulate bay, Ralph Erskine, hämtad 2023-03-23 från <https://digitaltmuseum.se/011024912843/ritning>

Kartor

Fig 12: Lantmäteriet. Wermlings atlas kopparstick, Göteborg, 1809

Fig 13: Lantmäteriet. Ekonomisk karta över Sverige, Göteborg, 1936

Fig 14: Lantmäteriet. Ortofoto, Göteborg

Gestaltningsförslag - Färjenäsbadet

Gestaltningsförslaget delar:

- Situationsplan
- Platsens förutsättningar
- Referensprojekt
- Gestaltning av Färjenäsbadet
- Gestaltning av Badtorget
- Koncept för färjeläget
- Koncept för Karl IX väg

Situationsplan 1:1000 A1 (1:500 A3)

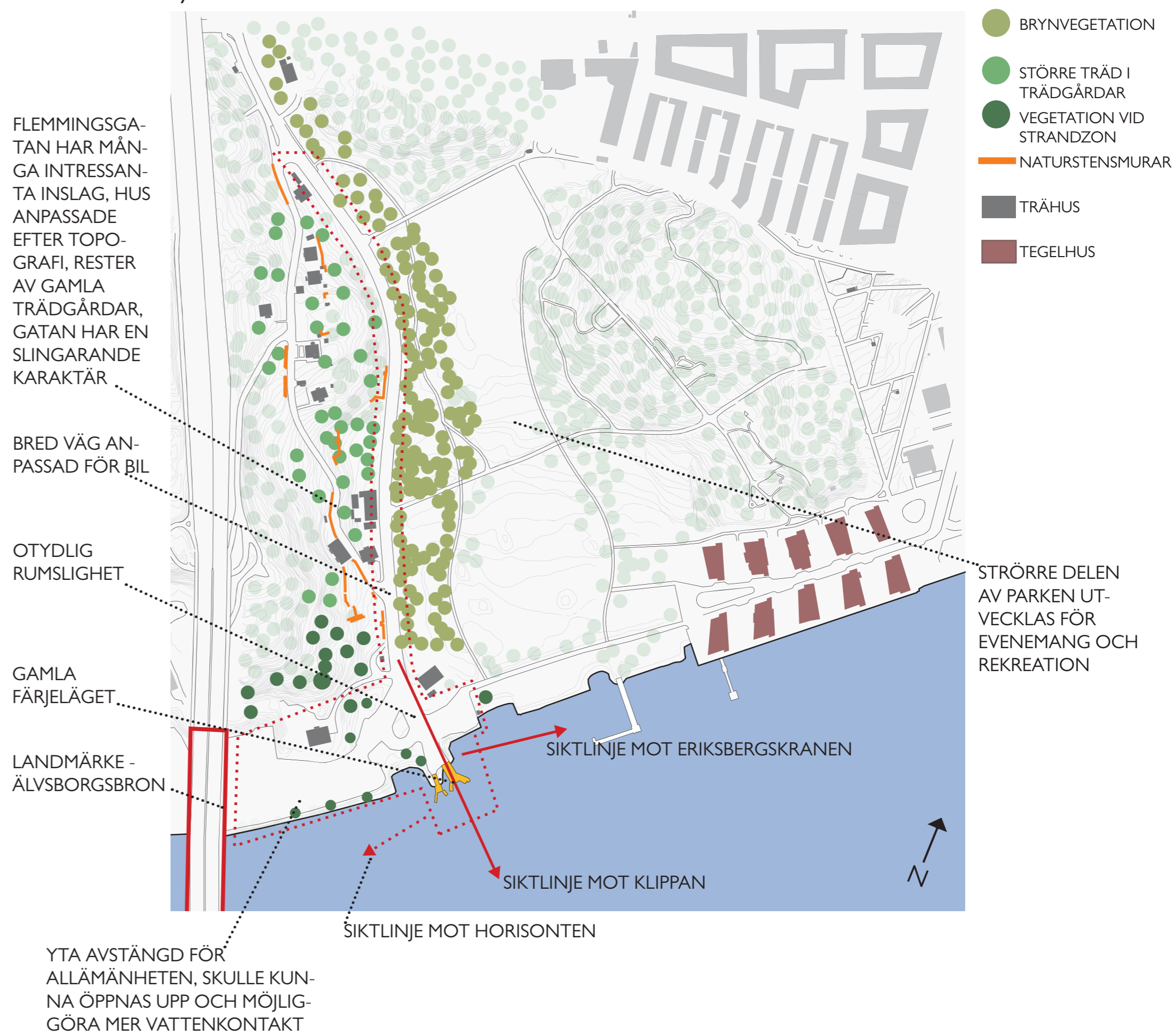
0 20m 40m

Platsens förutsättningar

Landskapskaraktärer

Platsanalys

Bilder från platsen

Färjeläget, med utsikt mot Majorna

Inre del av färjeläget med Eriksbergskranen i bakgrunden

Trädgård

Pelousen med utsikt över Göta älv, Älvsborgsbron och Klippan

Färjeläget med siktlinje mot Klippan

Yttre del av färjeläget

Stenmur i de gamla trädgårdarna

Kvarvarande byggnader i Färjenäs och Karl IX väg

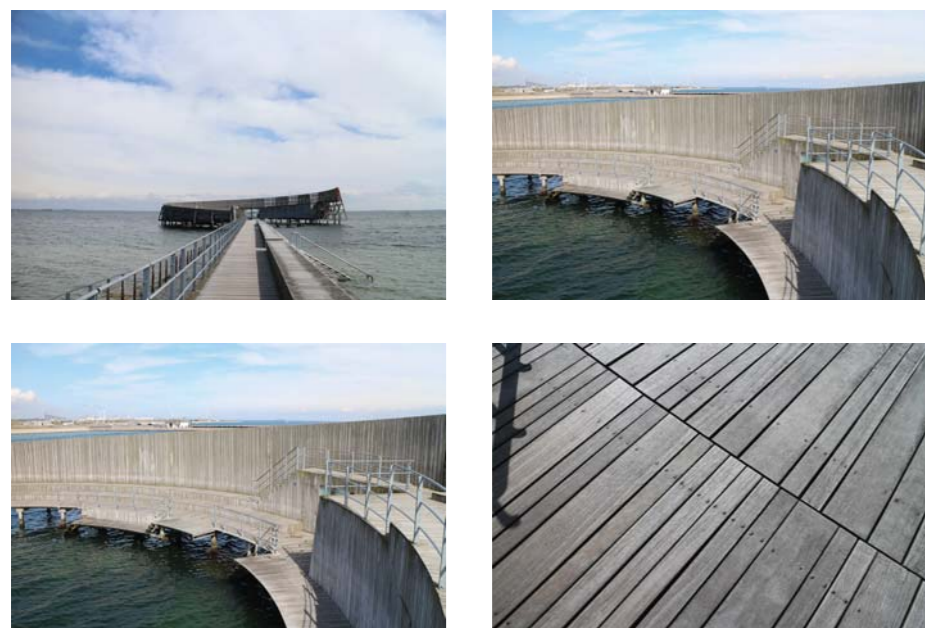
Referensprojekt

Kastrup söbad

Arkitekt: White arkitekter
Byggår: 2004
Plats: , Danmark
(Arch daily 2008)

Kastrup söbad. ligger längs Amager Strandvej söder om Köpenhamn. Badet utgörs av en pir som sträcker sig rakt ut i havet och får en cirkulär form som gradvis sträcker sig uppåt. Den avslutande delen bildar ett fem meter högt hopptorn. Med sin upphöjda form kan funktioner som omklädnings och toaletter integreras i gestalningen. Den runda formen omfamnar ett läge som har god tillgång till sol, genom upphöjda väggar skyddas även ytan mot vind vilket skapar ett bra mikroklimat. Väggarna som omfamnar badet har en varierande bredd mellan brädorna. En halvtransparent yta uppstår där man på avstånd kan ana aktivitet. Med sin runda upphöjda form får badet en stark skulptural gestaltning som även känns levande. Ramper är integrerade vilket gör badet tillgängligt för alla besökare. Utsidan har en ruff karaktär med tydligt synliga konstruktioner medan insidan är slät och inbjudande. Genom det mikroklimat som skapas kan badet även användas för bad vintertid, även av promenerande människor som vill undvika vinden.

Till gestaltungsforlaget for Färjenäsbadet har Kastrup Söbad bidragit med stor inspiration. Bland annat på det sätt som bryggan omfamnar platsen för att skapa ett mikroklimat. Att arbeta med en synlig konstruktion från utsidan har även influerat gestalningen.

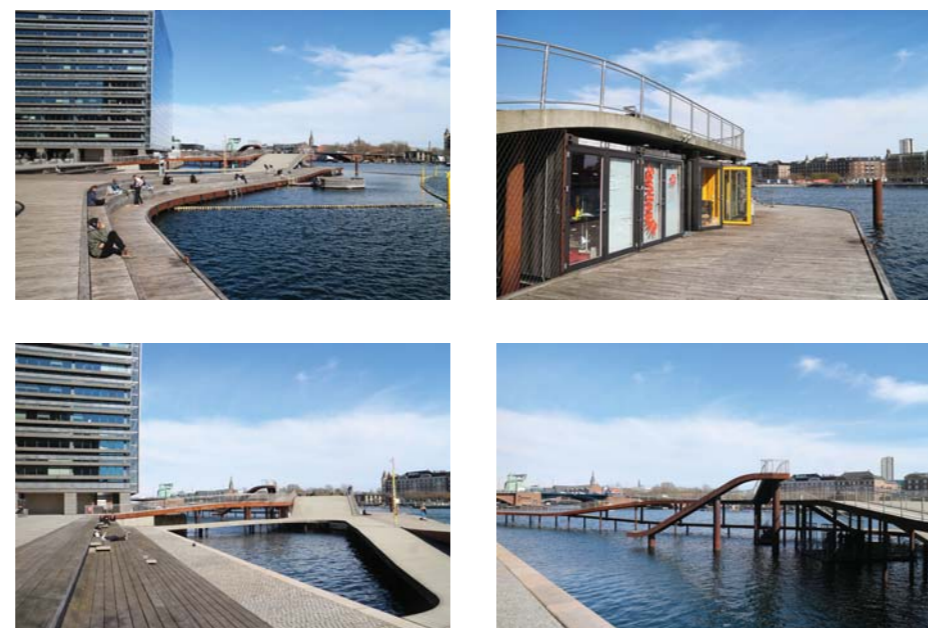
Kastrup Söbad

Kalvebod bölge

Arkitekt: JDS, KLAR
Byggår: 2008
Plats: , Danmark
(Arch daily 2013)

Mitt emot Islands brygge ligger Kalvebod Bölge. Genom sin lekfulla gestaltning skapar badet en kontrast till intilliggande strama kontorsbyggnader. De befintliga gatunätet integreras i sammansmälter med bryggorna, de får en vågig karaktär. Den böljande formen breder ut sig på två platser där den bästa tillgången till sol finns. Formen skapar två mindre bassänger mot kajkanten. Den böljande formen skapar hoppmöjligheter, funktioner som toalett och kajakförvaring integreras.

Kalvebod Bölges sätt att integrera det befintliga gatunätet i gestalningen har varit en stor inspiration till hur siktlinjer och Karl IX:s väg arbetats in i gestaltungsforlaget. Genom att integrera dessa riktningar i gestalningen blir den tydligt förankrad i platsen.

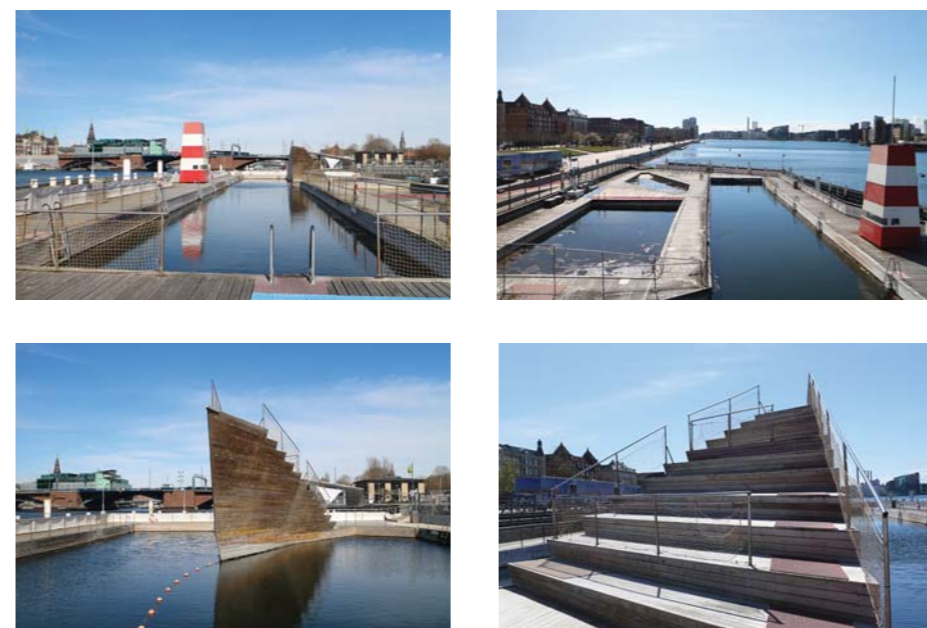
Kalvebod bölge

Havnebadet

Arkitekt: Bjarke Ingels Group, JDS
Byggår: 2003
Plats: Köpenhamn, Danmark
(Arch daily 2009)

Längs Islands brygge ligger Havnebadet. Badet utgörs av en rektangulär volym med tre olika bassänger. Bassängerna är anpassade efter olika behov. En större där besökare kan hoppa och simma, samt två mindre för barn. Badet utgörs av ett stort trädäck där bassängerna är utskurna ur ytan. Två större volymer sticker upp, ett torn för en badvakt samt en gradängtrappa där besökare både kan sitta, samt använda som hopptorn. Trappan riktar sig mot öst och utnyttjar därmed inte solen särskilt väl. Den är även smal vilket kan bidra till att konflikter uppstår mellan de som vill hoppa i vattnet och sittande besökare. I övrigt har badet en bulkig karaktär vilket varken samspelar eller kontrasterar den omkringliggande arkitekturen på ett förankrat sätt.

Att dela upp badet i flera bassänger har inspirerat utformningen av bassängerna vid Färjenäsbadet. Genom att skapa två bassänger kan badet användas för olika ändamål beroende på vilka brukare som vistas på platsen.

Havnebadet

Arctic city

Arkitekt: Ralph Erskine
Byggår: Ej utfört
Plats: Resolute Bay, Kanada

I Norden har många arkitekter under 1900-talet arbetat med att skapa mikroklimat i alla möjliga skalor. Ett projekt som aldrig har blivit byggt är "Arctic City", ritat av Ralph Erskine. Projektet utgick från att bygga ett samhälle i norra Kanada, en stor huskropp skulle omfamna hela staden mot söder och skapa ett vindskyddat läge som vänder sig mot söder.

Konceptet har legat till grund för min gestaltnig och undersökningen av olika former. Genom att behålla betongfundamenten från färjeläget och förstärka riktningarna med gradängtrappor omfamnas badet mot ett söderläge som skyddas mot vind i likhet med "Arctic city".

Ralph Erskines Arctic city (Fig 16)

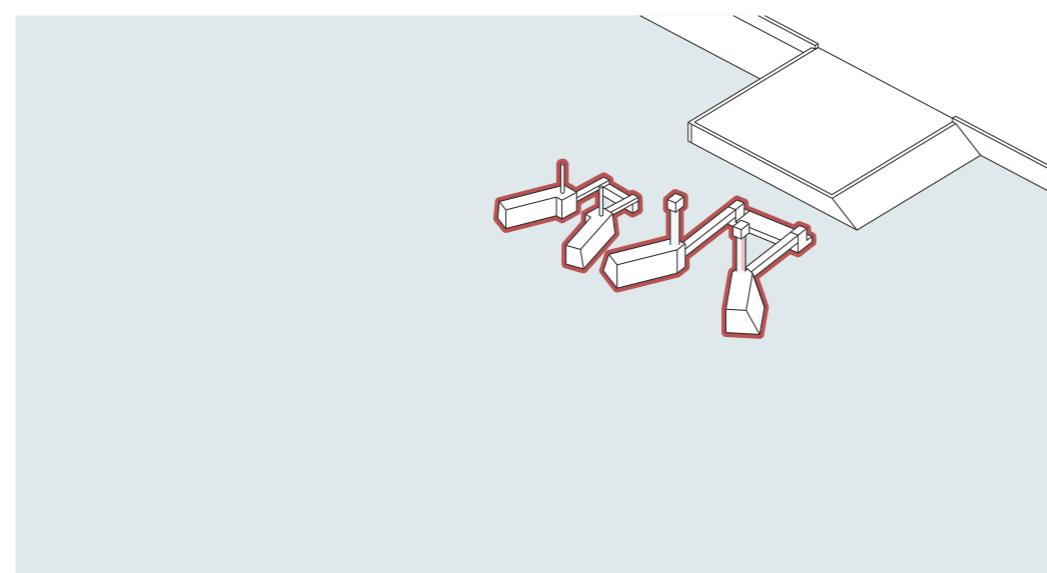

Färjenäsbadet

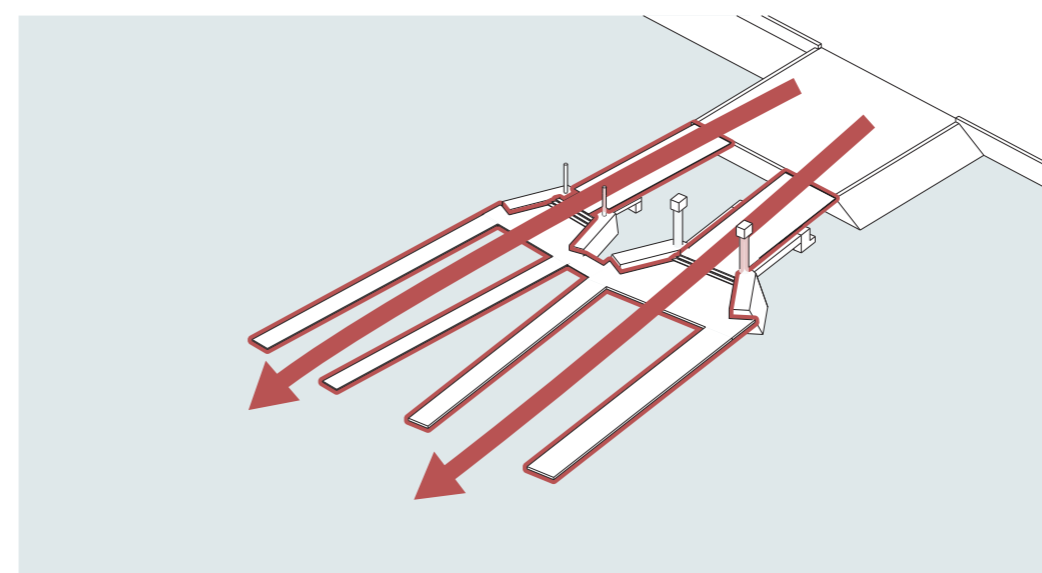
Formgivning

Badet anläggs vid det gamla färjeläget. Utgångspunkten för gestaltningen är att behålla betongfundamenten och utgå från deras riktningar samt siktlinjer mot Göteborg. Vidare terrasseras sidorna för att skapa ett mikroklimat skyddat från vind och med tillgång till sol under hela dagen. För att skapa ett säkert bad omsluter bryggorna två bassänger där ett nät skyddar de badande från underliggande strömmar. För att öka tillgängligheten integreras en ramp som leder ner till bassängen. De breda trapporna, bryggorna i mitten samt ytorna vid betongfundamenten skapar en stor variation av vistelsemöjligheter. Badare kan njuta av solen och använda badet på ett flexibelt sätt. De liggande ribborna i gradängtrappans framkant växer uppåt och skapar ett hopptorn på badets norra del.

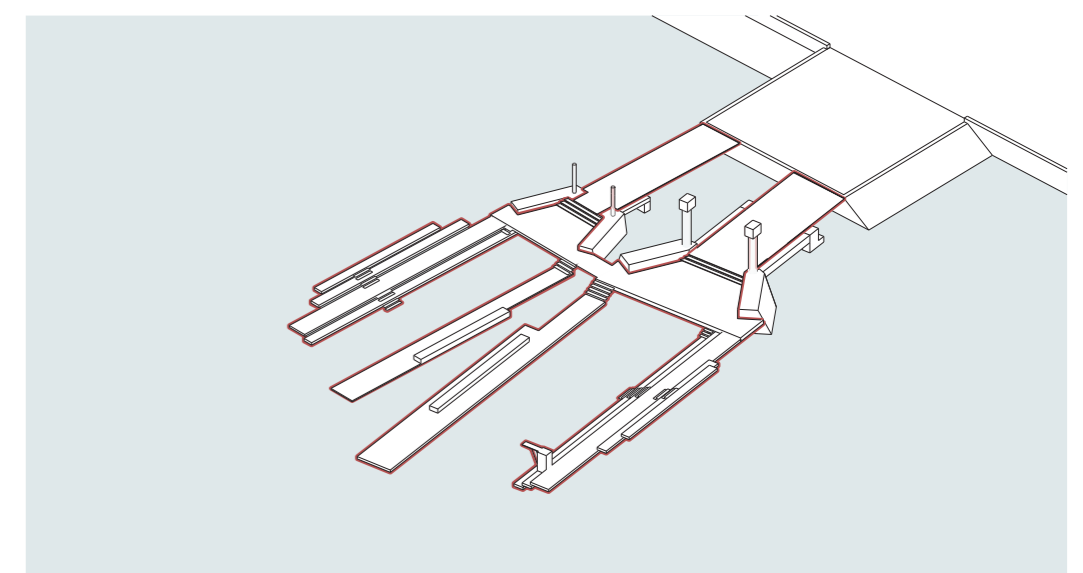
Badets huvudsakliga material är trä. Det är ett material som tidigare använts vid färjeläget och omkringliggande bryggor. Det skapar behagliga ytor att vistas på. Typen av trä som används är kebonybehandlad furu. Det har använts vid flera andra utomhusbad i nordiskt klimat. Den inre delen av badet har en slät karaktär och hämtar inspiration från de träkonstruktioner som tidigare "lotsade" in båtarna till Färjeläget. Den yttre delen av badet har en synlig konstruktion och hämtar också inspiration från de gamla pålarna som fanns på platsen. Vidare byggs hela träkonstruktionen på ett skelett av stål som pålas ner i älven.

Betongfundament från befintligt färjeläge behålls

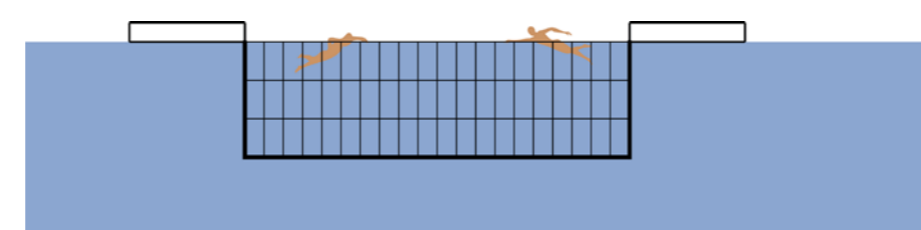

Badet anpassas till betongfundament och bassängerna anläggs utifrån befintliga riktningar och siktlinjer

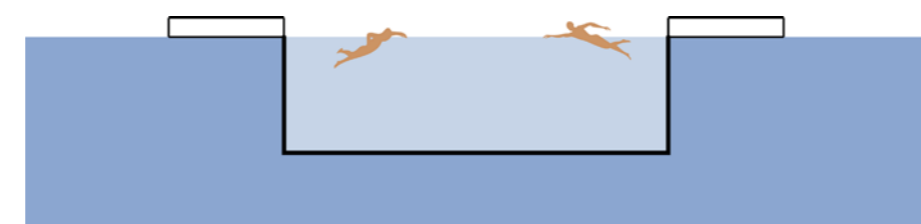

Badet terrasseras och anpassas för att skapa ett bra mikroklimat med god tillgång till so, och skydd från vind

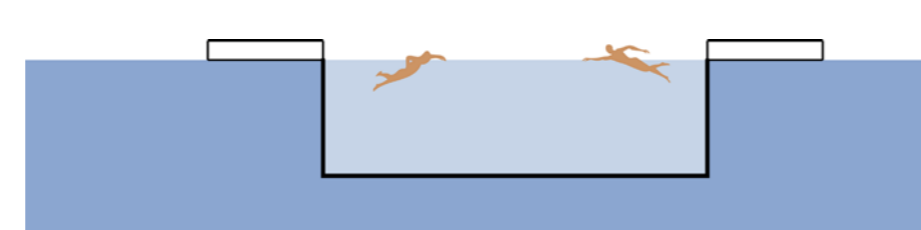
Andra alternativ för säkert bad

ALT 1: Nätet skyddar badare från underliggande strömmar
Vattnet renas av musslor

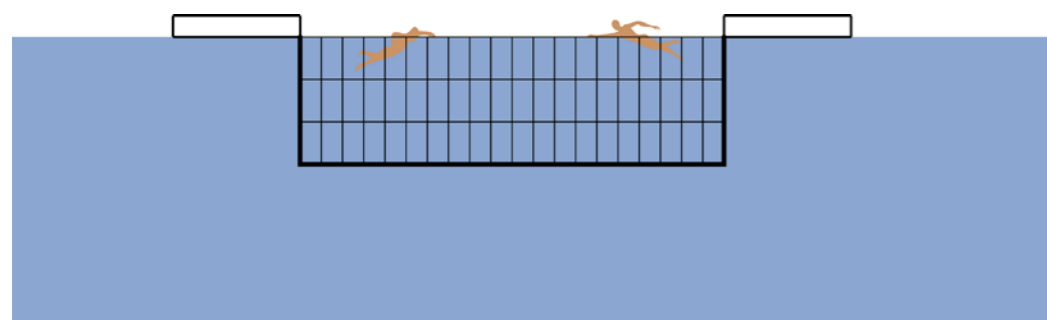

ALT 2: Badet är en nedsänkt bassäng i älven.
Vattnet renas naturligt vid genom en sandbädd

ALT 3: Badet är en nedsänkt bassäng i älven.
Saltvatten från kilen som går in i älven pumpas in i bassängen och används som badvatten

Princip för säkert bad

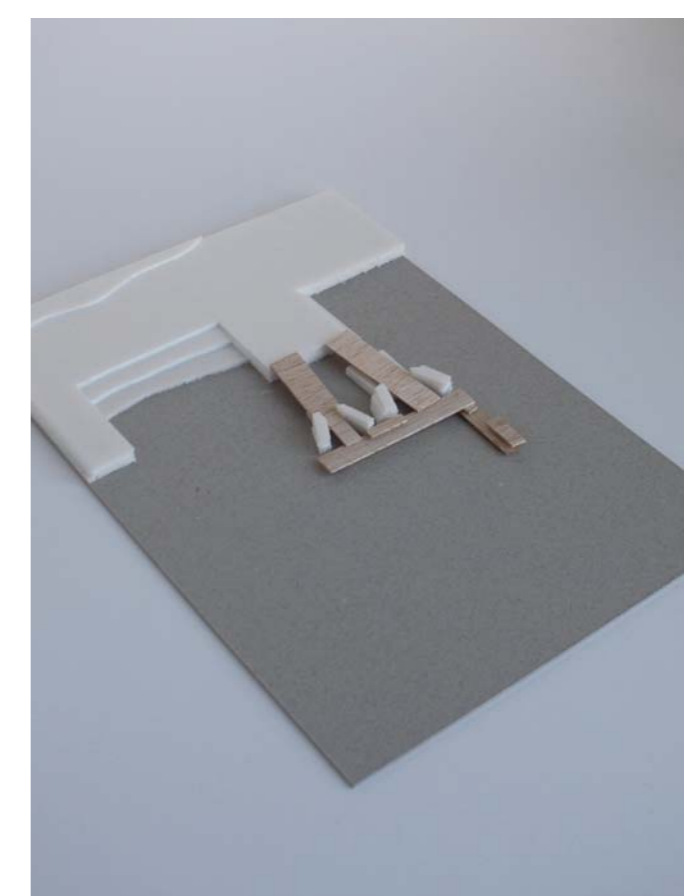

Nätet skyddar badare från underliggande strömmar
Vatten är rent 80% av dagarna under sommaren och badare simmar i det vanliga älvvattnet (Gp)

Gestaltungsprinciper som studerats

Alt 1 - Modellfoto
Två bassänger som ansluter till de gamla fundamenten för färjeläget. Bassängerna följer vägens riktning och förstärker siktlinjen mot Klippan. Gradängstrappa kan omfatta badet och skapa ett bra solläge och skydda mot vind

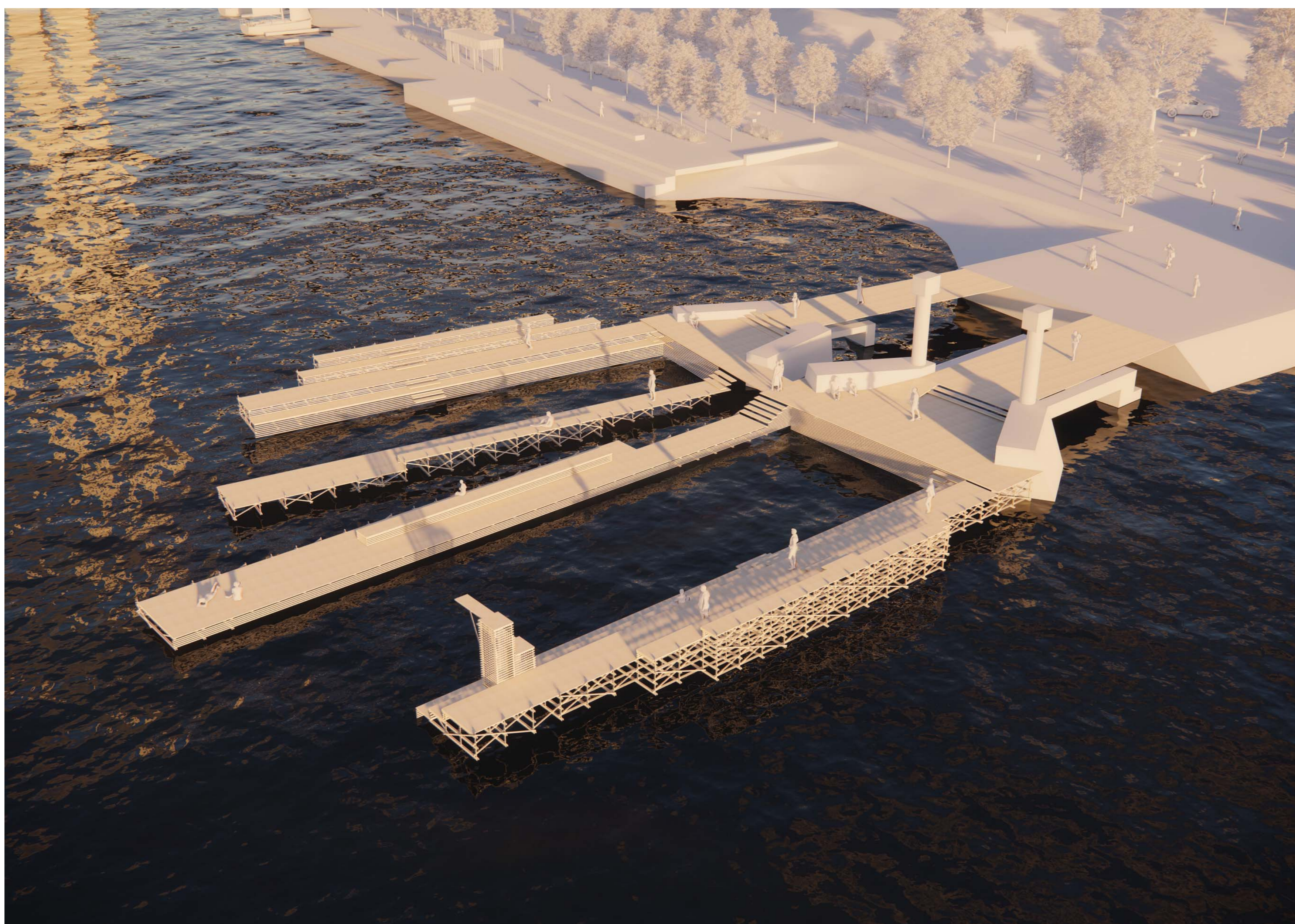

Alt 2 - Modellfoto
En större bassäng som ansluter sig till färjeläget. Sittytor anläggs främst på samma sida som färjeläget. Alternativet ger bra tillgång till sol men sämre vindskydd.

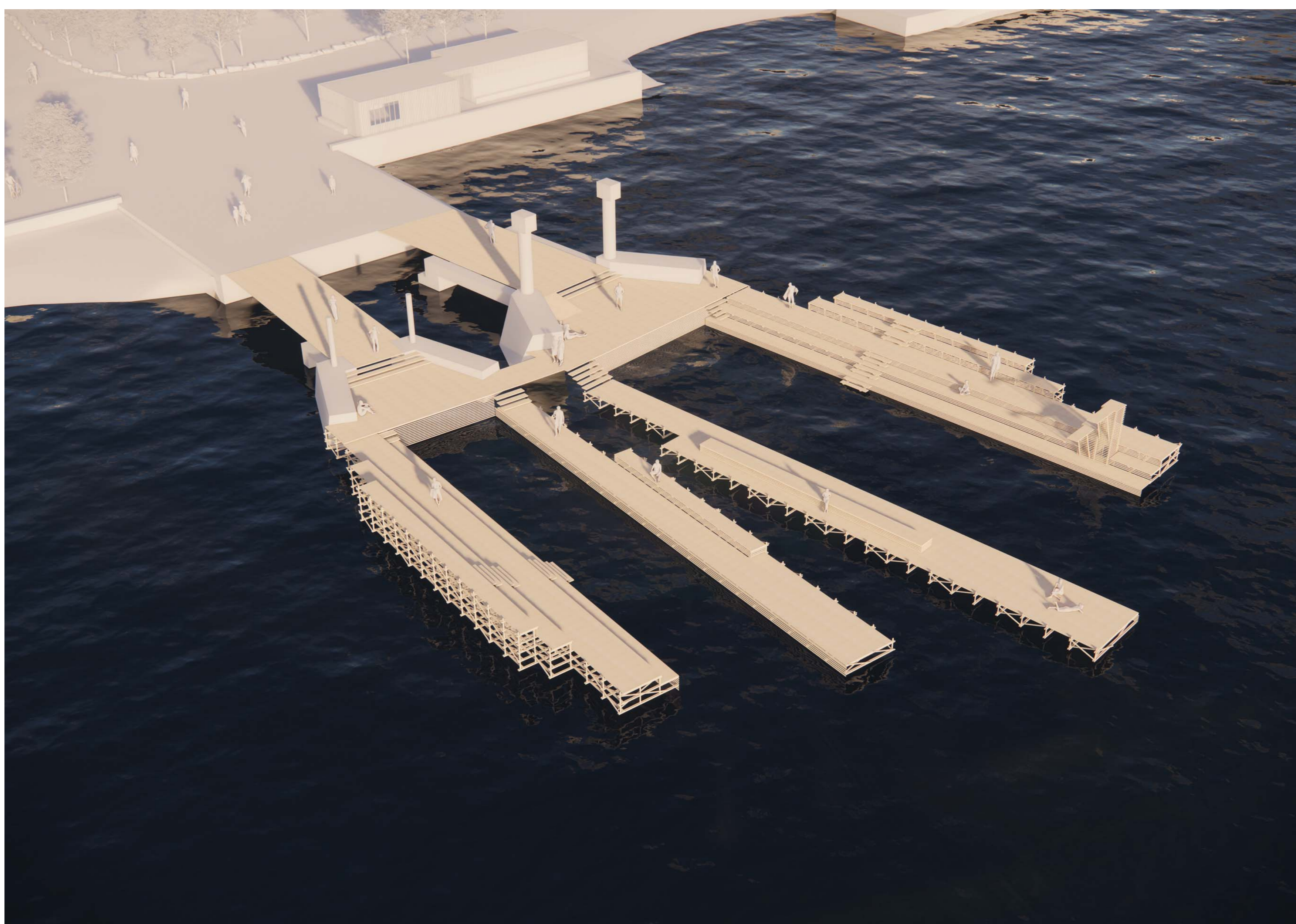

Alt 3 - Modellfoto
Badet anläggs som en separat volym och ligger i siktlinje från vägen. Färjeläget används som fundament för bryggan som kopplar ihop badet med marken. Beroende på hur bänkar och hur den höjs kan bra solägen och mikroklimat skapas.

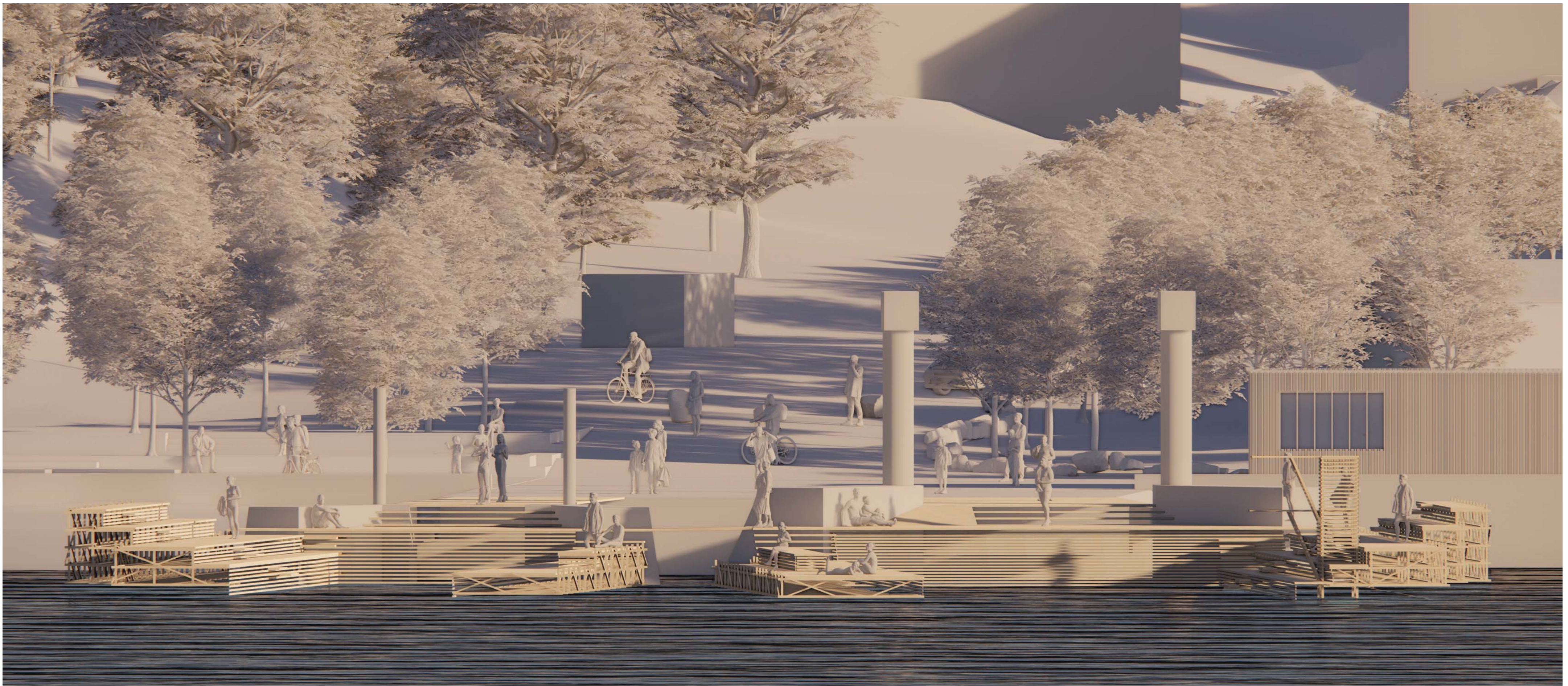
Vyer över badet

Vy från nordost

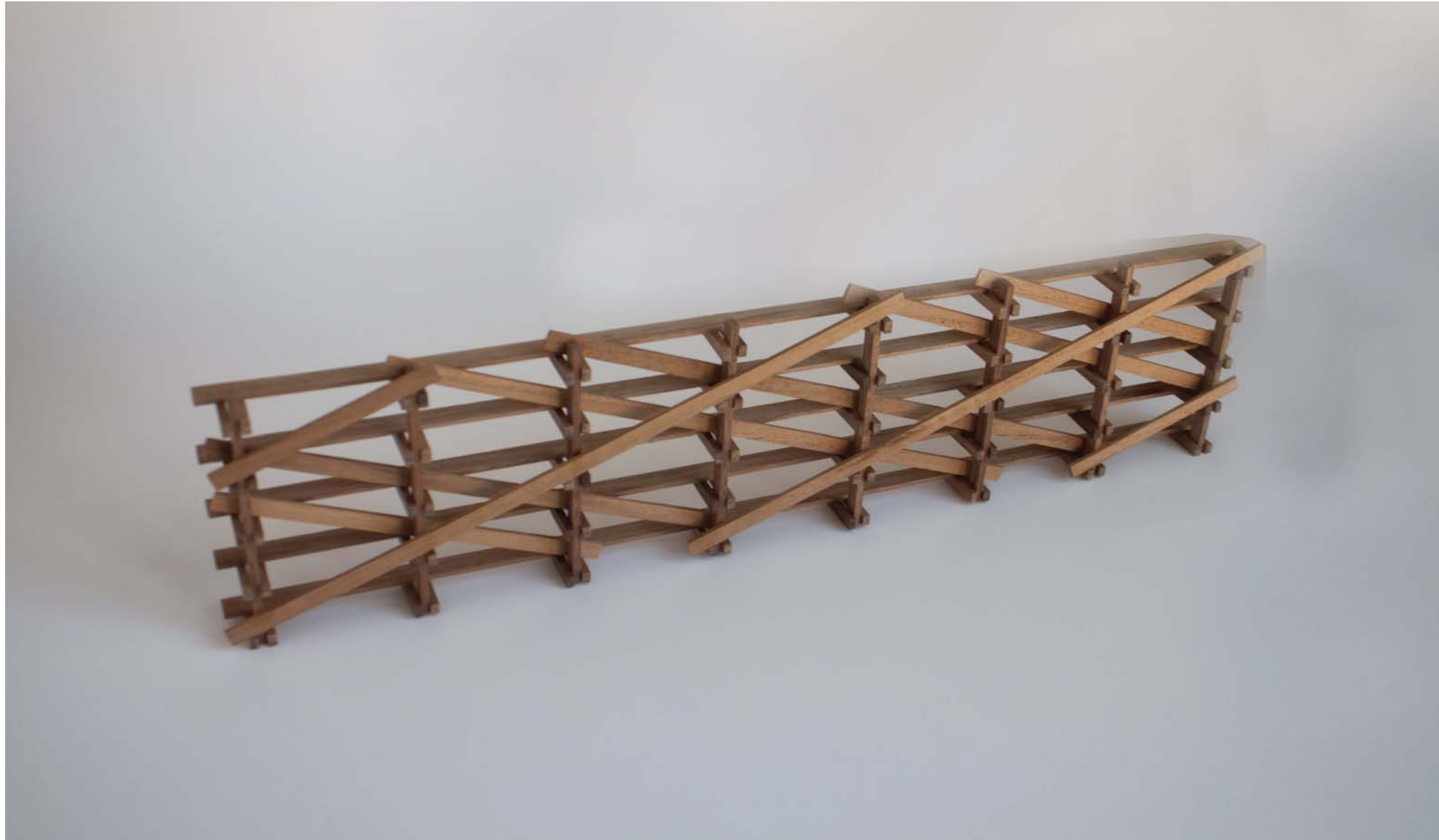
Vy från sydost

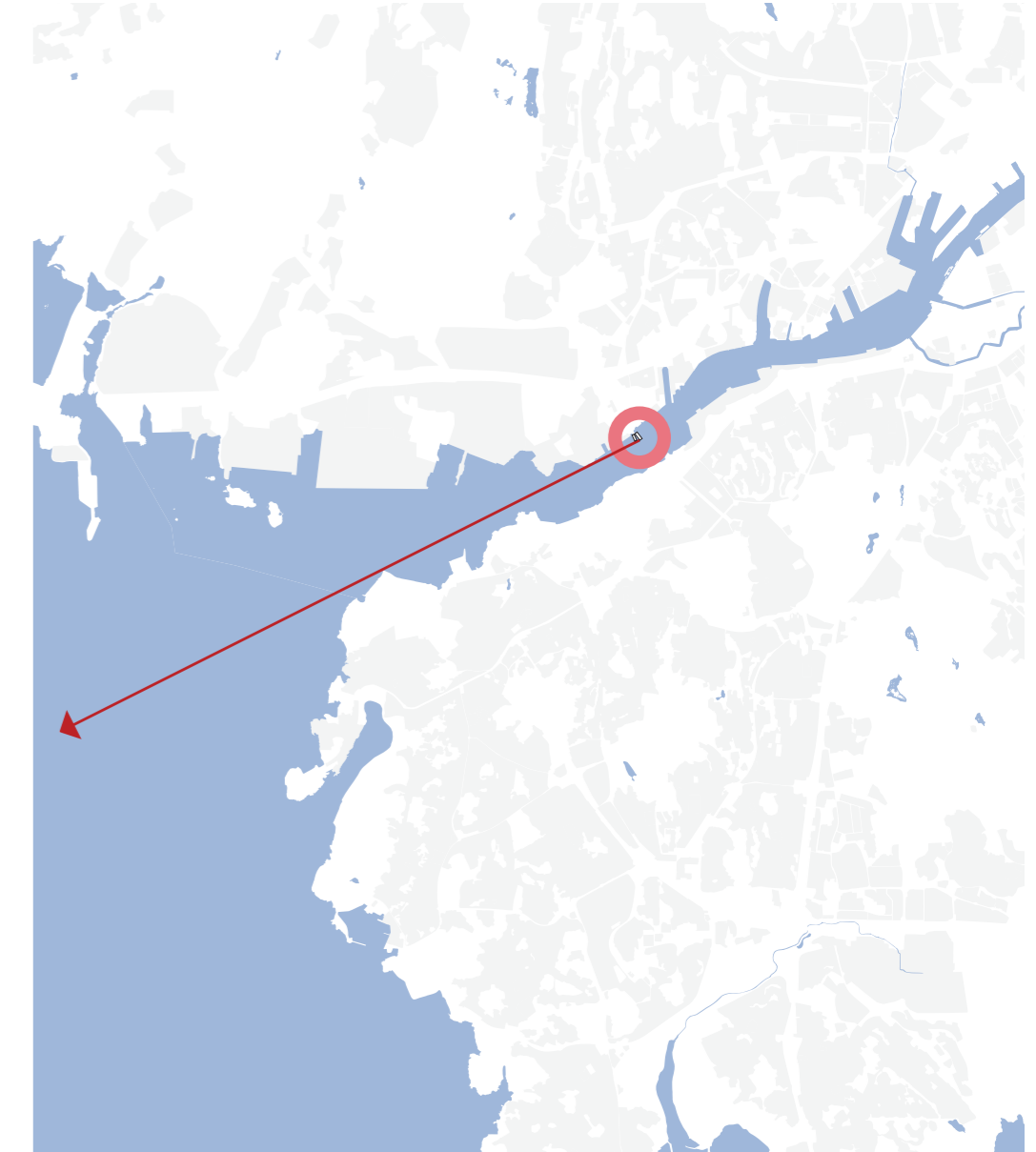
Vy av badet från fastlandet

Konstruktion - yttre del av bad

Den synliga konstruktionen ger en unik karaktär för badet. Inspiration hämtas från de befintliga träkonstruktioner som finns vid färjeläget idag. Fackverket av trä hämtar inspiration från japanska geometriska mönster. Genom att mönstret till viss del har en oregelbunden struktur kan det bidra till att utformningen står sig bättre över tid om träet skulle slå sig.

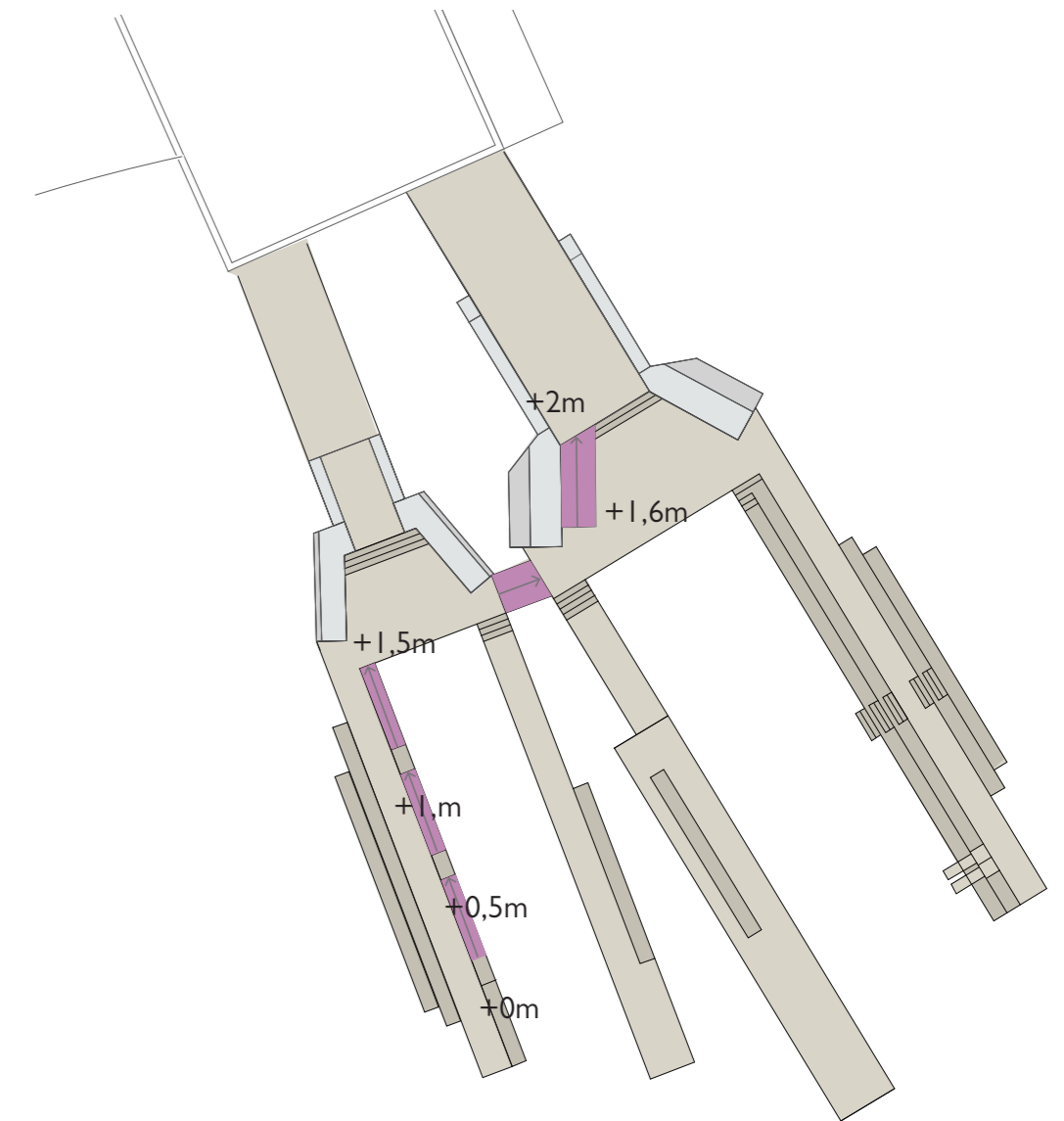

Siktlinje mot horisont

Badet anläggs med en siktlinje mot horisonten

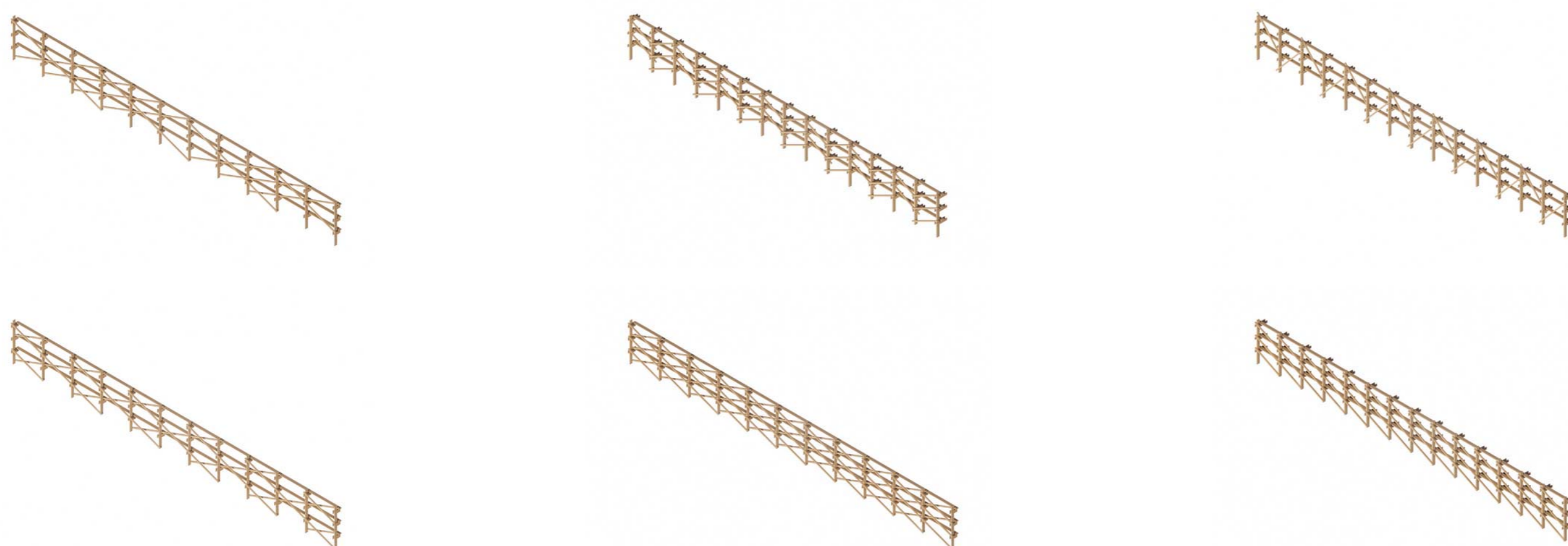
Princip för tillgänglighet

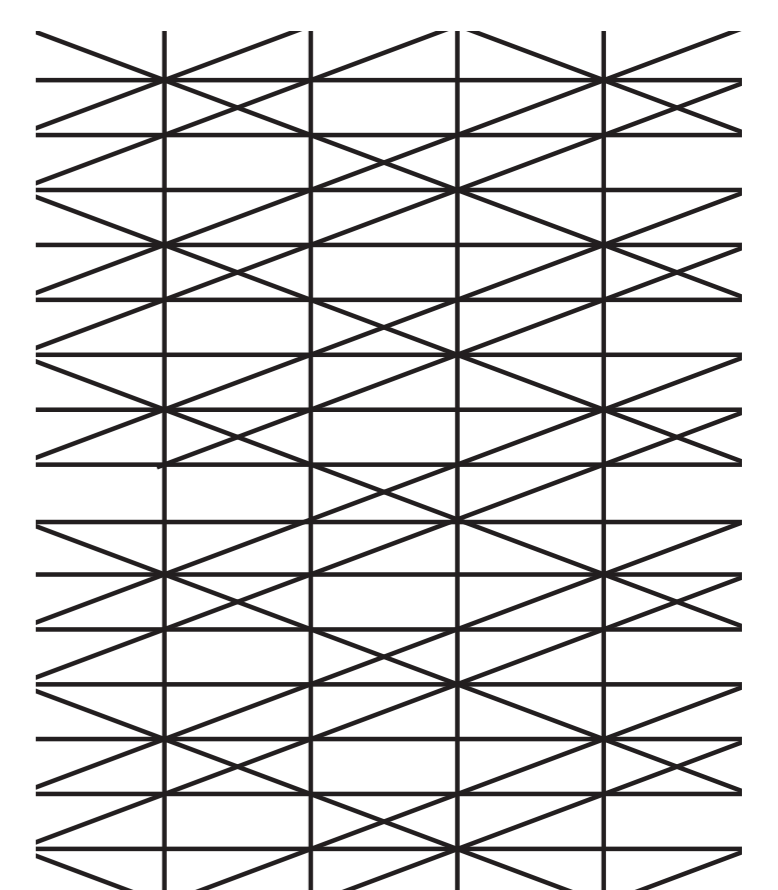
Princip för tillgänglighet - En ramp integreras i badet, lutning 1:12. Rampen som fortsätter ner i vattnet tillverkas i gallerdäck I.2000(A1)

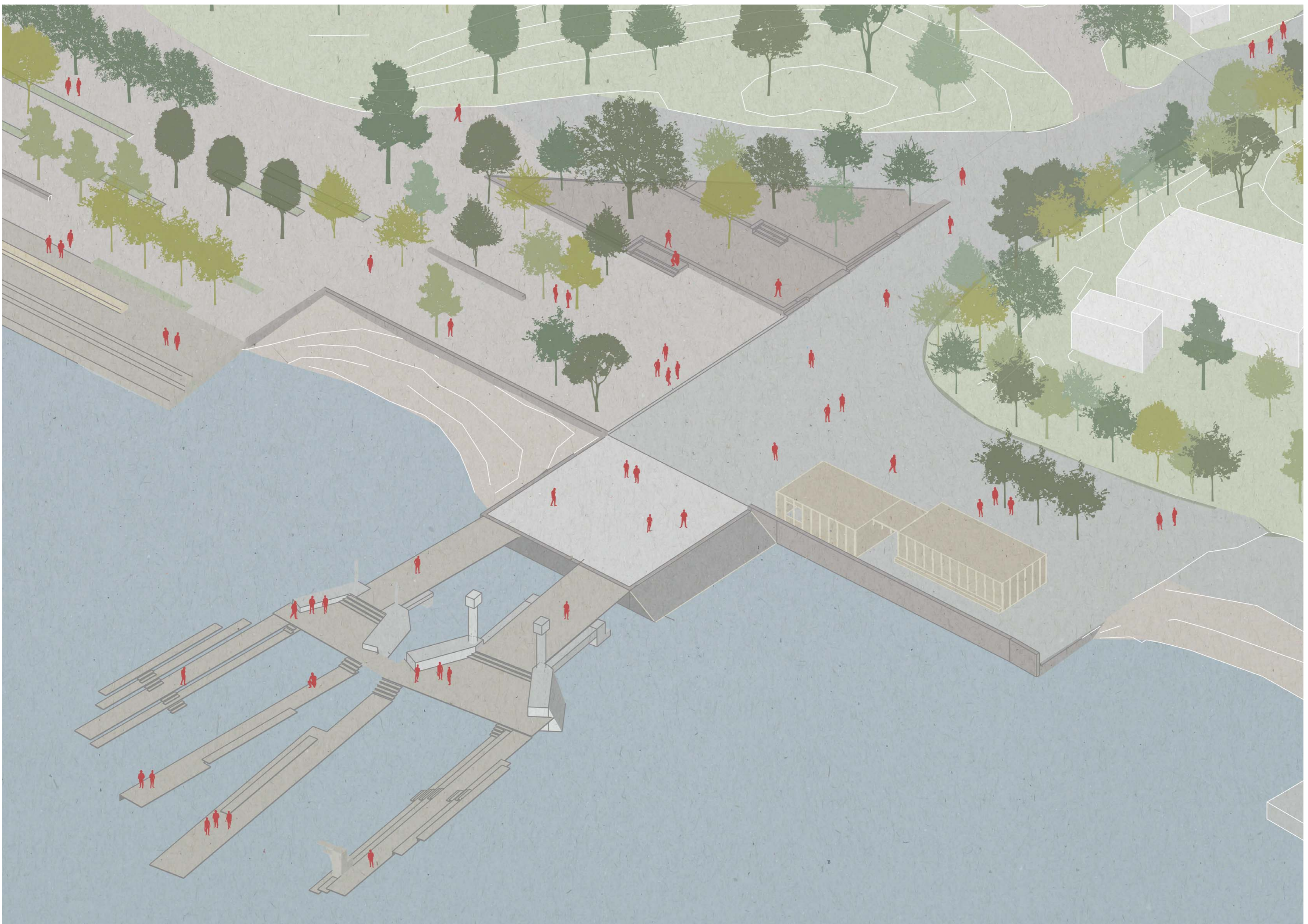
Alternativa konstruktioner

Alternativ som studerats för att hitta den variant som lämpar sig bäst för gestaltningen.

Mönster

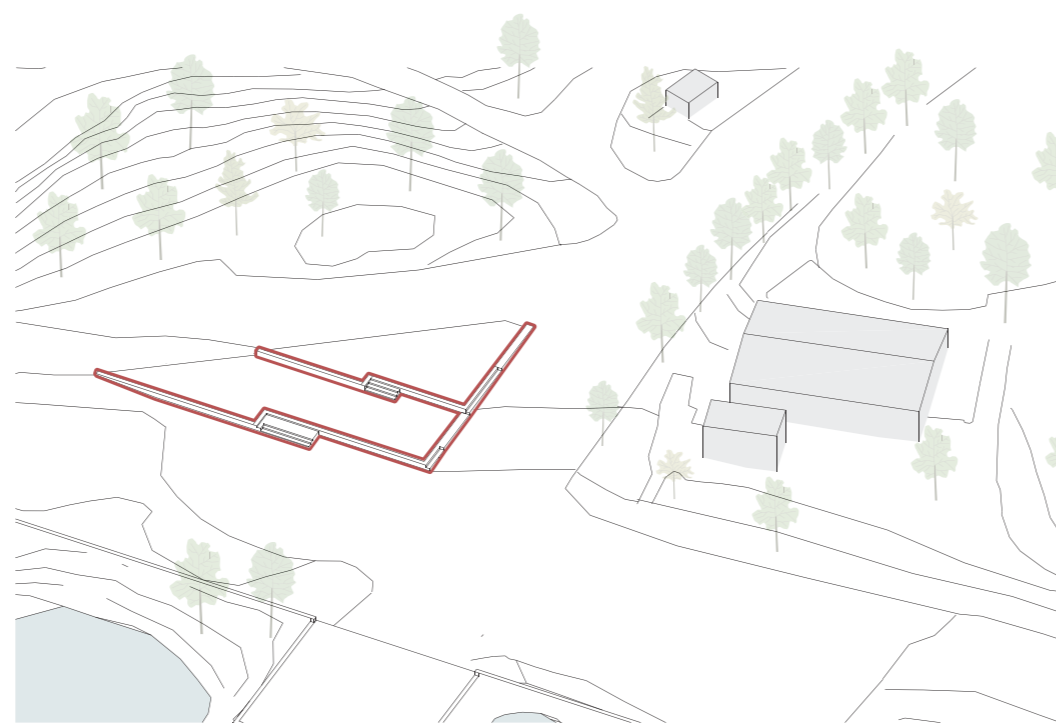

Badtorget

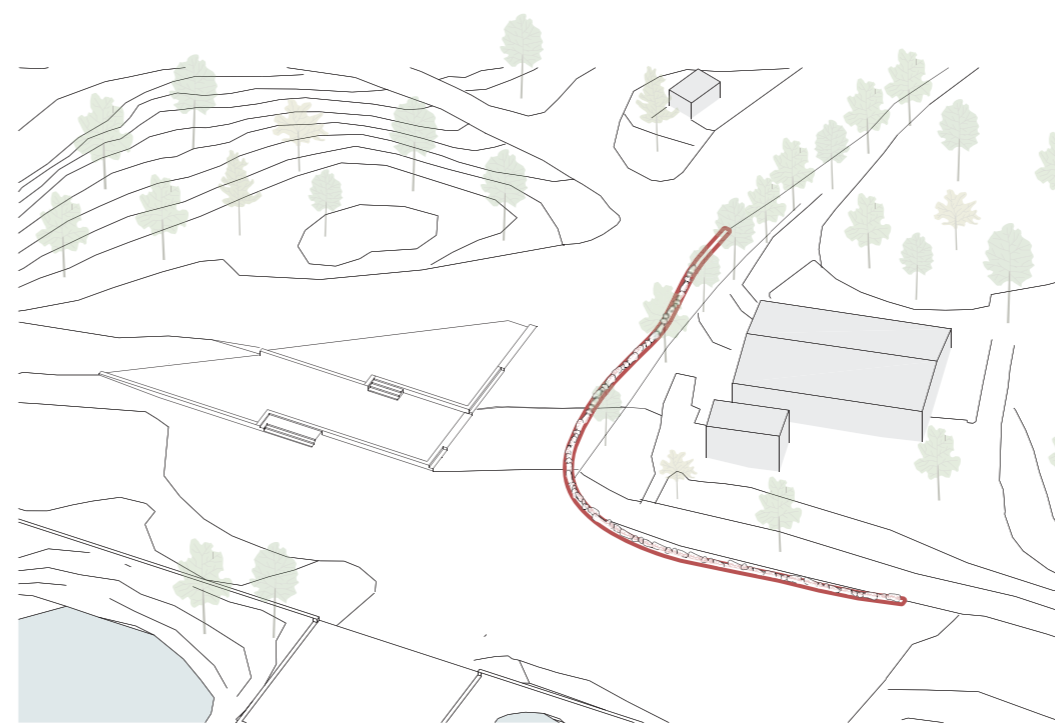
Formgivning

Befintlig situation

Murar anläggs efter höjdkurvor och skapar vistelseytor

En mur av sprängsten ramar in parken och skapar en tydlig gräns mot badtorget

Ny vegetation planteras och bidrar till starkare rumsligheter, växtmaterial hämtar inspiration i form och artval från omgivande landskapsrum

Badtorget anläggs som entréyta till badet. Idag består platsen huvudsakligen av asfalt, med en svag rumslighet som omges av bryn med slyg vegetation. Den rumsliga gestaltningen som ligger till grund för förslaget är att med vegetation skapa en gräns mot färjeläget och skapa ett mer intimt rum som möter vattnet. Gränsen mot parken förstärks med en sprängstensmur och brynet kompletteras med fler träd. Genom att ytor terrasseras skapas vistelseytor och höjdskillnaderna utnyttjas. Principen med murar som skapar platser hämtas från omkringliggande trädgårdar där murar använts på ett liknande sätt för att skapa ytor. Materialet för murarna som använts är tegel och skiljer sig från murarna vid Färjenäs för att skapa en karaktär som istället kan kopplas till den tegelarkitektur som historiskt använts längs älvsstranden.

Träden som planteras som gräns mot färjeläget planteras oregelbundet, med inspiration från omkringliggande landskapsrum. Brynen gallras och träd med speciell karaktär sparas. Som markmaterial används smågatsten främst. Materialet har under historien ofta använts längs kajer i Göteborg och bidrar till att ytan känns förankrad i sin kontext. För att öka tillgängligheten används en slipad smågatsten som gör det enkelt att röra sig över ytan. Vidare används stenmjöl för att skapa ytor med en mjukare karaktär. Träden planteras i stenmjölssyrtorna, med yta närmast stammen i större kornstorlek. Detta för att skapa bättre möjligheter för dem att växa sig starka. Cykel- och handikapparkering placeras vid tegelmurar dolda bland träden. Med närhet till badet placeras en bastu och omklädningsrum. Den befintliga stranden rustas upp och en tegelmur skapar en tydlig gräns mellan den och badtorget. På den utstickande ytan i anslutning till badet rustas både befintliga murar av borgmästarsten och glaciis upp.

Trädval

Malus baccata 'Street parade'

Sorbus intermedia

Acer campestre 'Elsrijk'

Betula utilis var. jaquemontii

Maackia amurensis

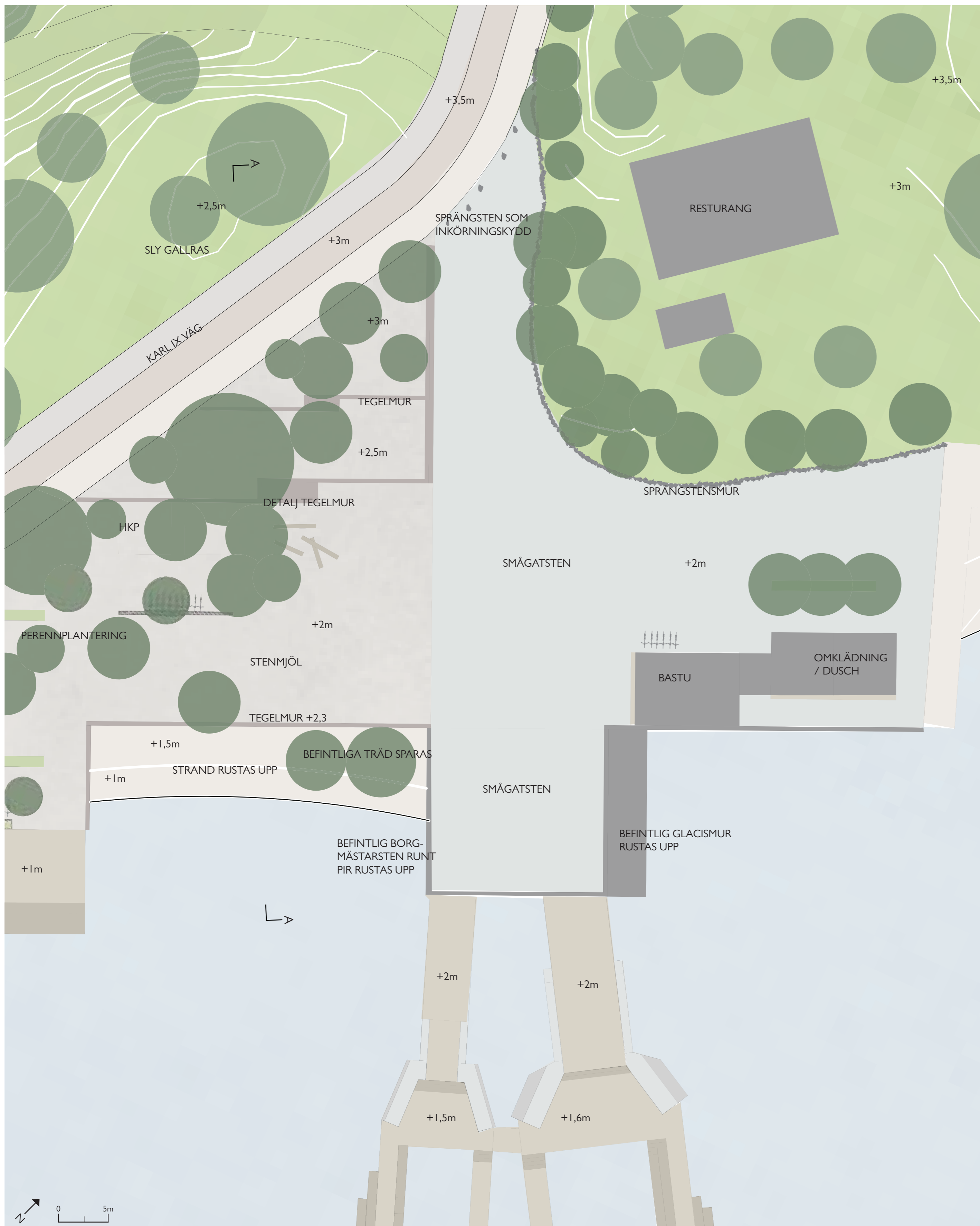
Elagnus angustifolia

Populus alba

Salix alba

Illustrationsplan 1.250 A1

Refrensbilder

Slipad smågatsten

Stenmjöl

Sprängstensmur

Tegelmur i stapelförband

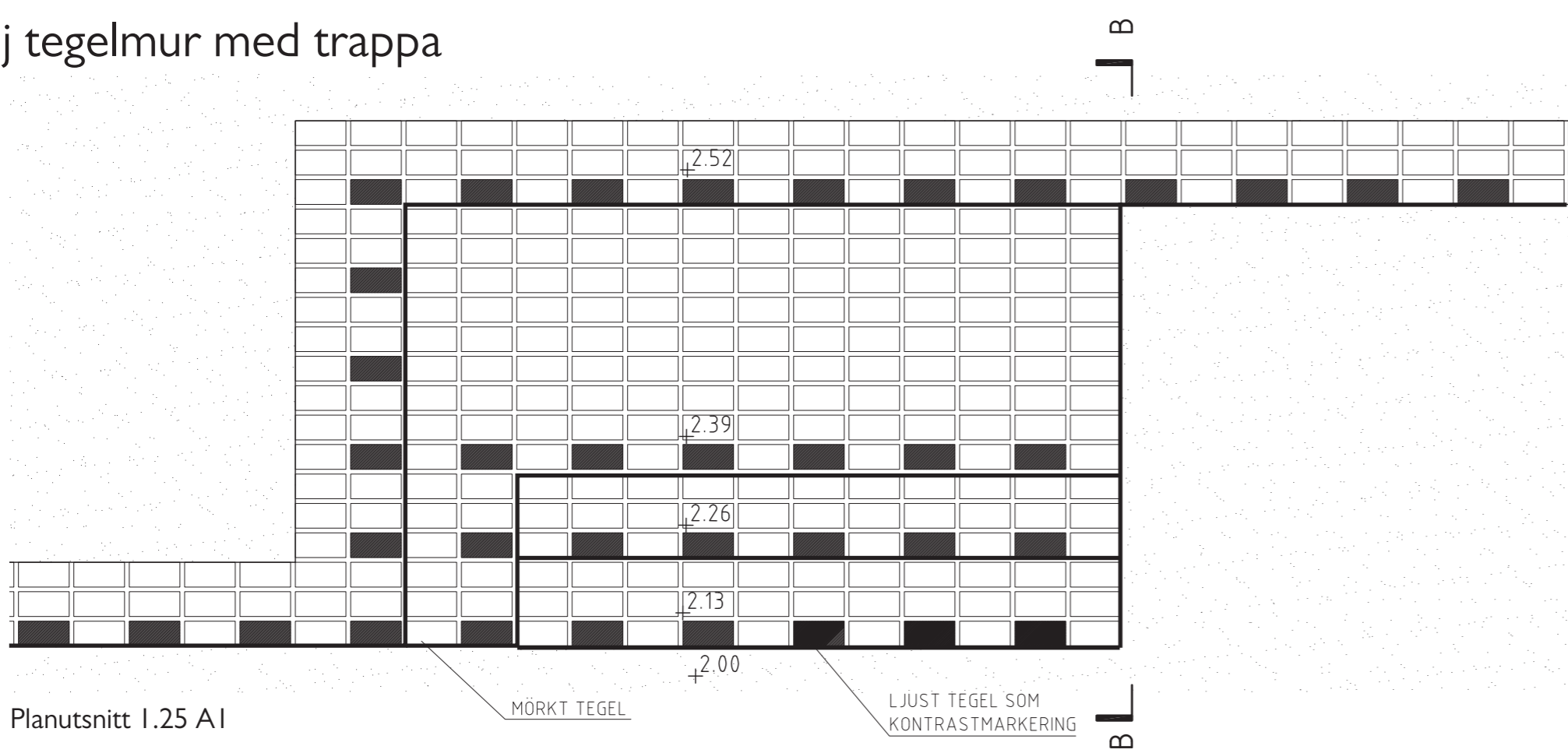

Mur av borgmästarsten rustas upp

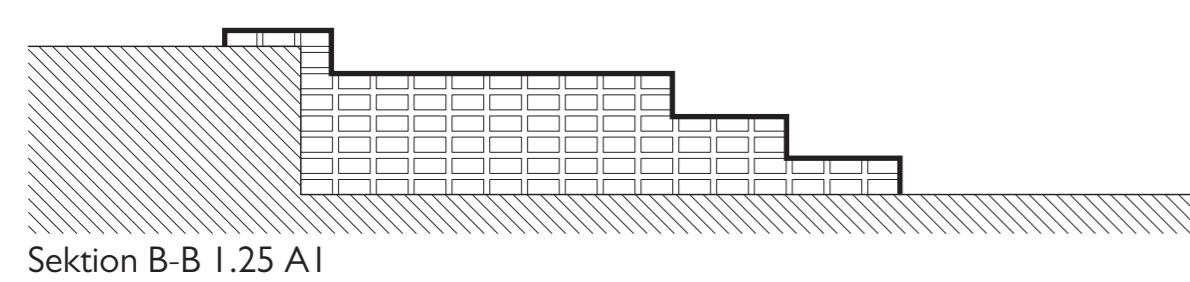

Befintlig glacismur sparas och rustas upp

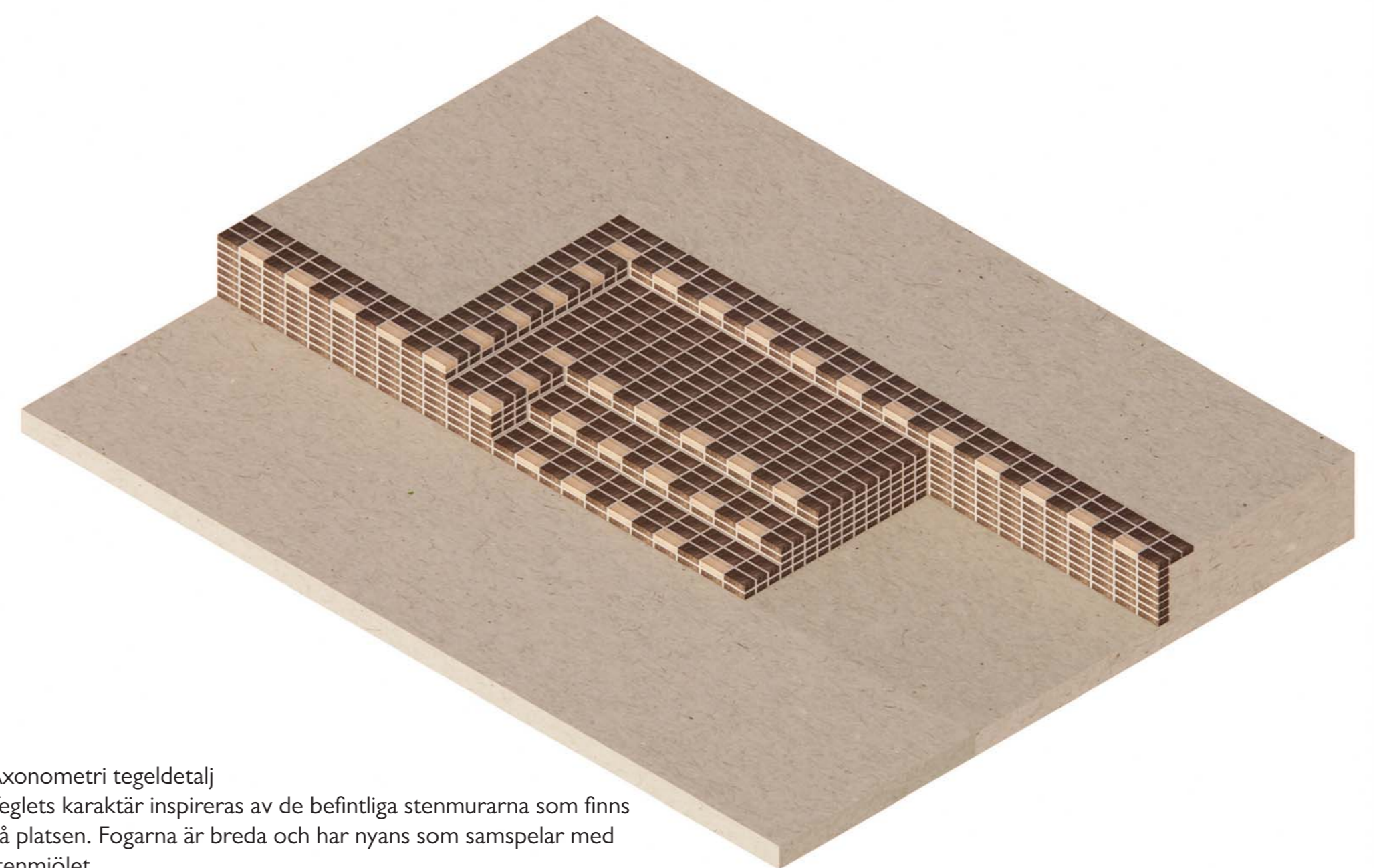
Detalj tegelmur med trappa

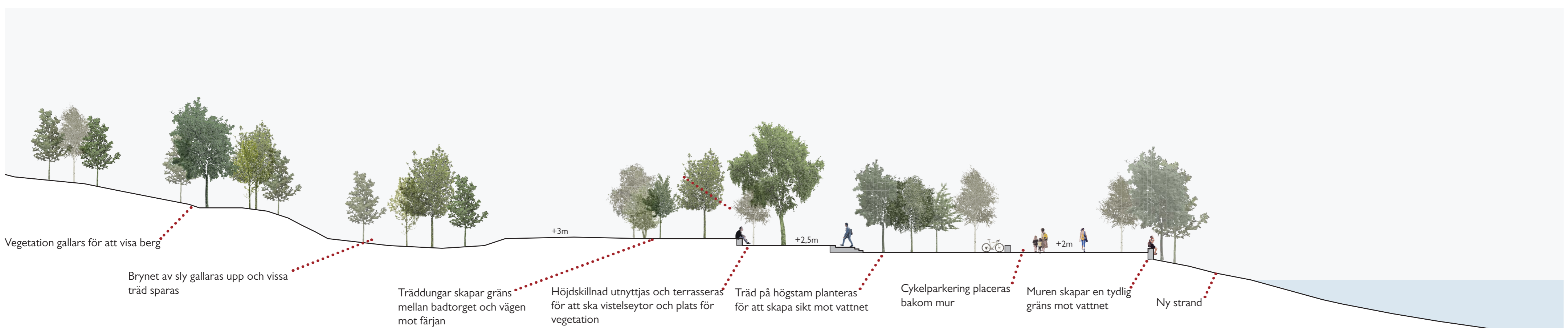
Planutsnitt 1.25 A1

Sektion B-B 1.25 A1

Axonometri tegeldetalj
Teglets karaktär inspireras av de befintliga stenmurarna som finns på platsen. Fogarna är breda och har nyans som samspelar med stensmjölet.

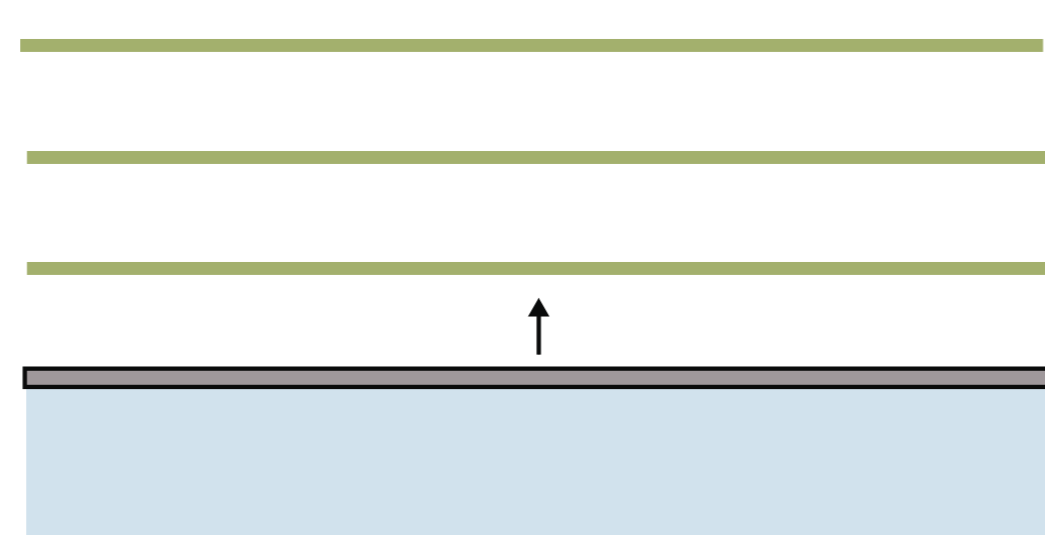
Sektion A-A 1.200 A1 (1.100 A3)

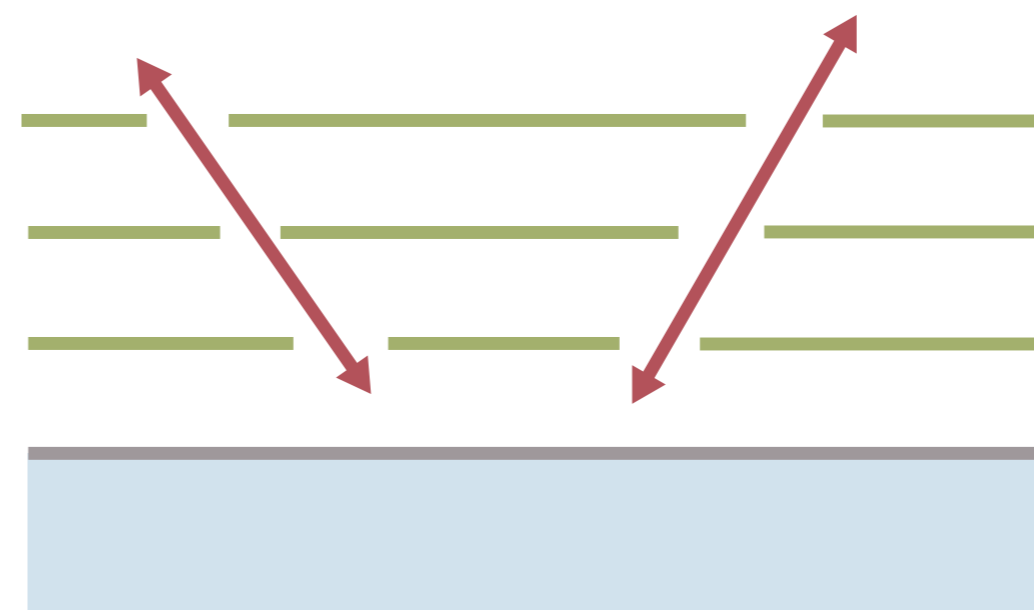
Färjeläget

Ett nytt färjeläge anläggs vid områdets södra sida. På ett soldäck i trä sträcker sig en kajpromenad. För att skapa sittplatser med god tillgång till sol terrasseras däcket på utvalda ställen. Träden placeras i rader för att kontrastera badtorget spridda karaktär. Samma arter används och platserna binds ihop med en gemensam yta av stenmjöl. Raderna följer kajens riktning och bryts upp av stråk och siktninjer. I raderna inordnas även tegelmurar, cykelparkeringar och perennplanteringar. Lägre träd placeras vid kajen och högre i bakkant, detta för att skapa en intressant vy från fastlandet. Vegetationen kan bli ett landmärke. Färjeläget är utformat på ett enkelt sätt där båten kan lägga till mot kajen. Ett väderskydd för resenärer anläggs. Längs kajens södra sida anläggs en ny småbåtshamn.

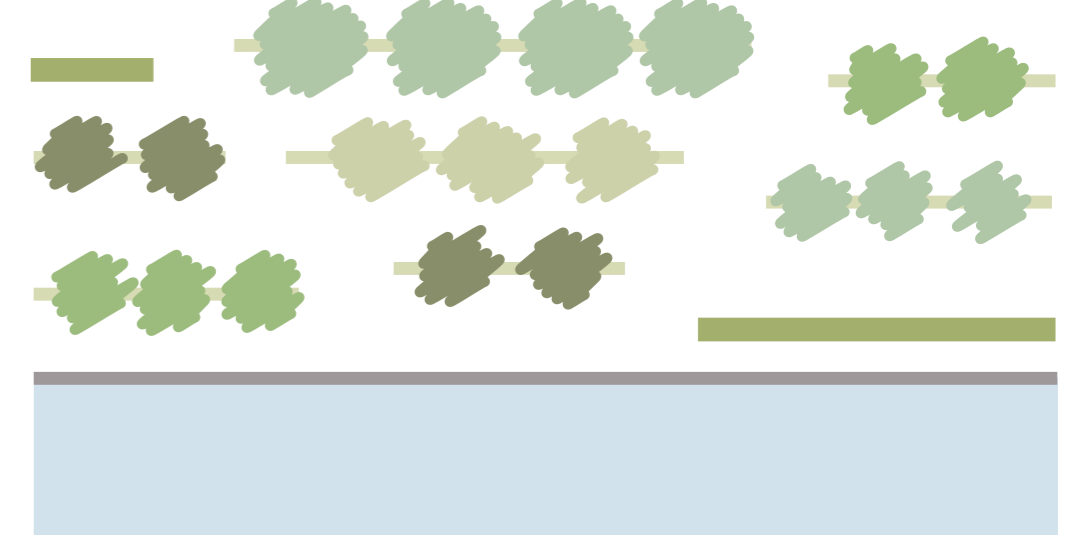
Formgivning

Planteringar, träd och andra element följer kajens riktning

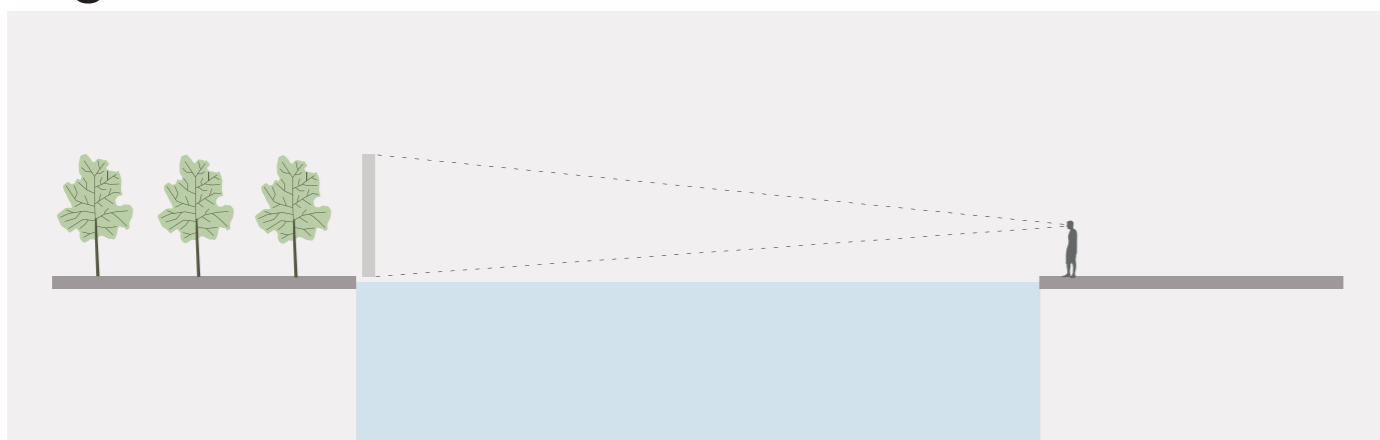

Linjerna bryts upp av viktiga riktningar och kopplingar

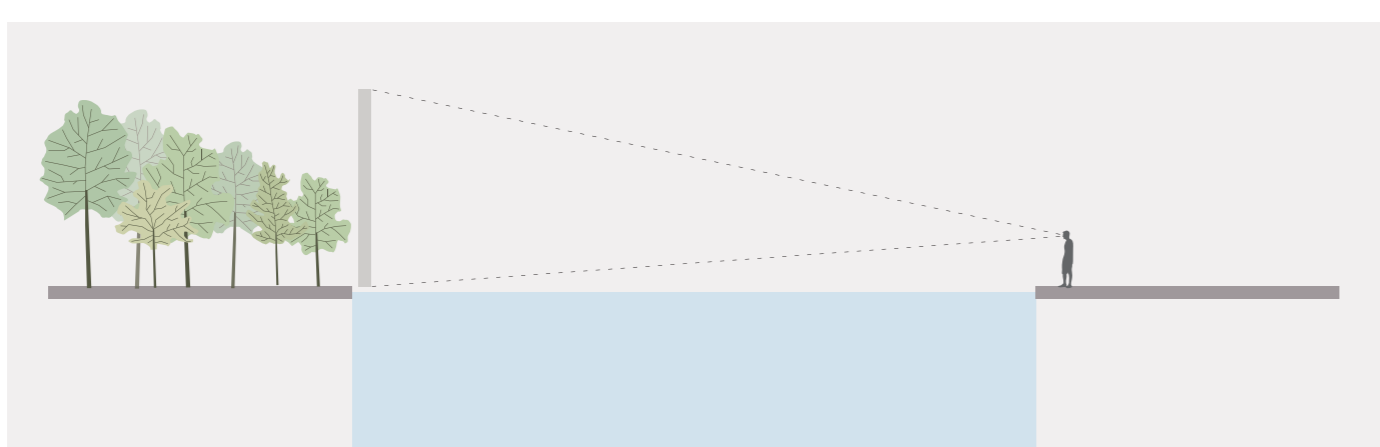

Linjerna får en variation av olika träd, planteringar och andra element

Vegetation som landmärke

Trädader av samma art skapar en monoton vy från fastlandet

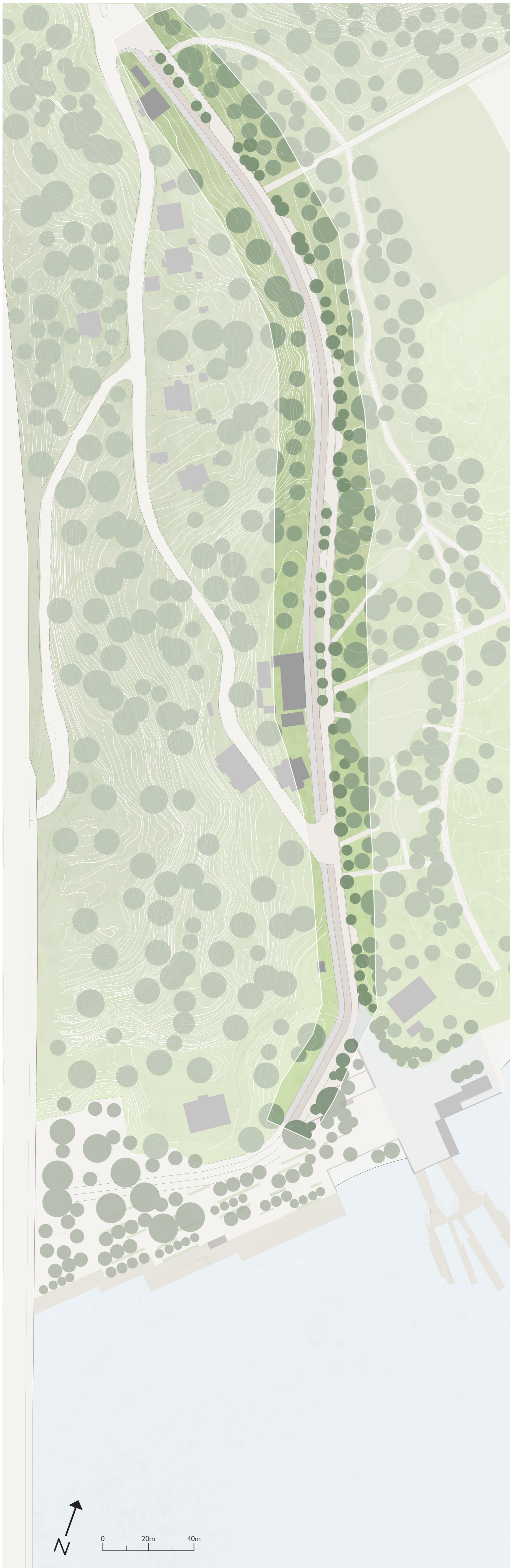

Genom variation av arter och höjder bland träden kan de bli ett landmärke för Färjenäs.

Vy från Karl IX väg

Karl IX väg

Illustrationsplan 1:1000 A1 (1:500 A3)

Karl IX väg har i nuläget en bred gatusektion där främst bilar är prioriterade. Förslaget utgår från förtätning av gatan med vegetation. Vegetationen samspelar och förstärker intilliggande landskapskaraktärer. Fotgängare och cyklister prioriteras, trottoaren breddas och en cykelbana anläggs i anslutning till den. Genom att körfältet får en mer krokig utformning sänks hastigheten. Gatan görs om från en två- till enflig väg där bilar kan passera varandra på mötesplatser längs vägen.

Koncept

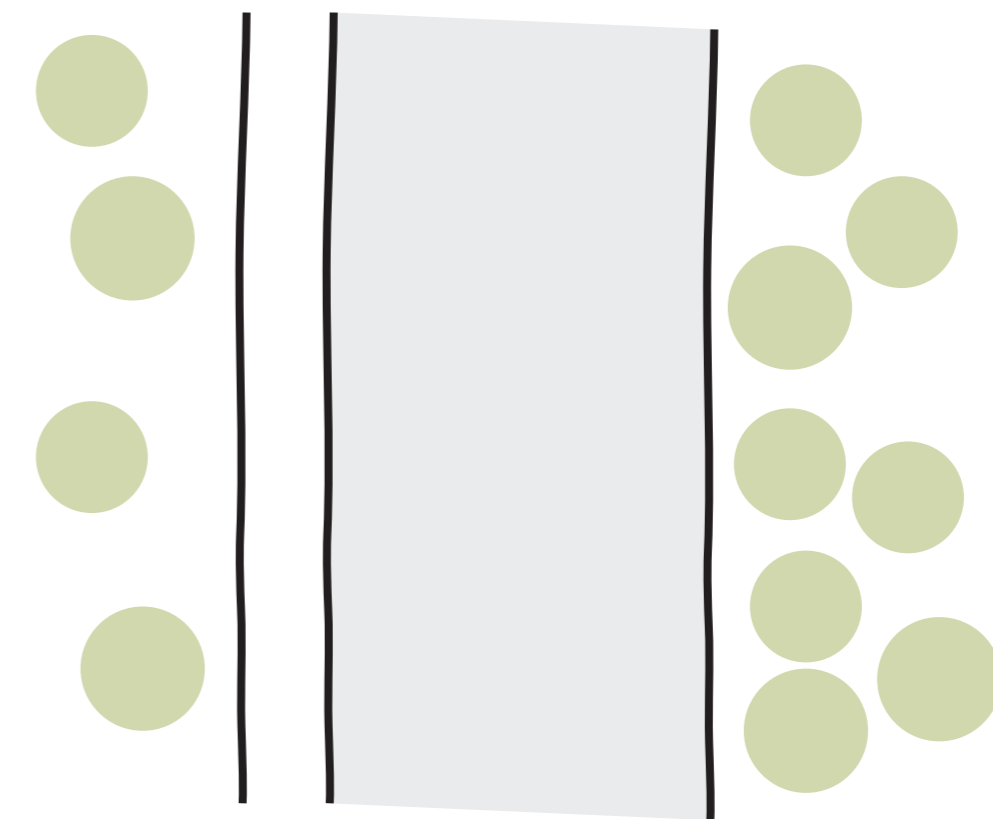
Befintlig situation

Förslag

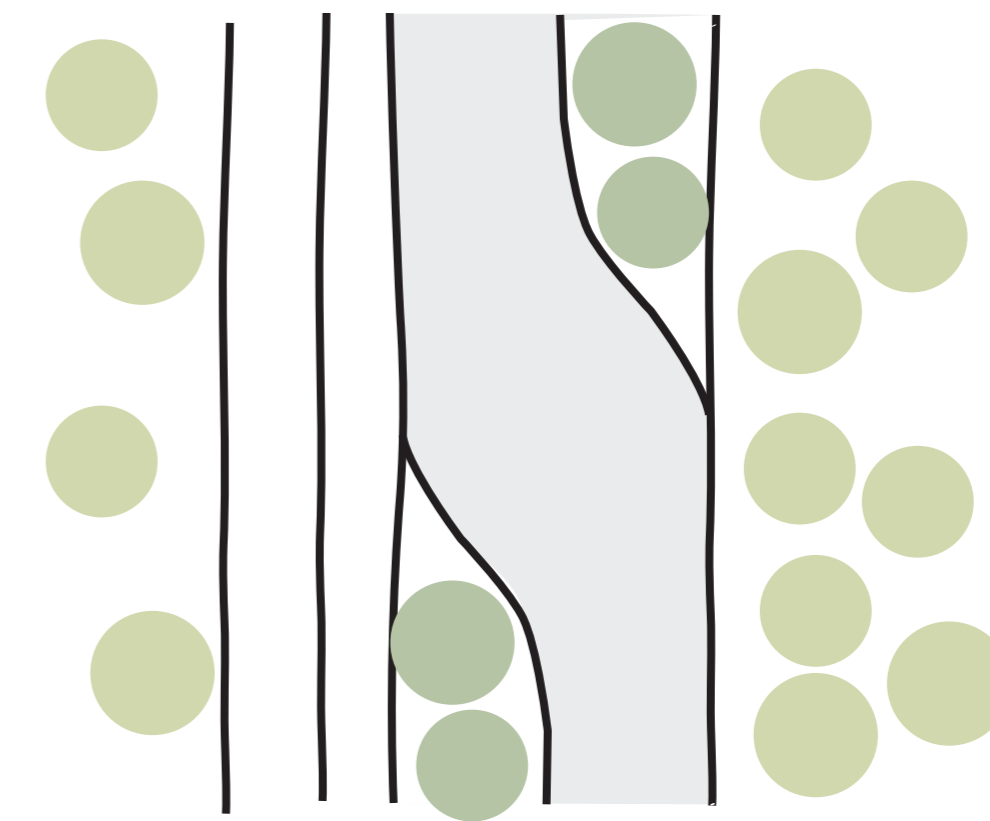

Befintlig situation

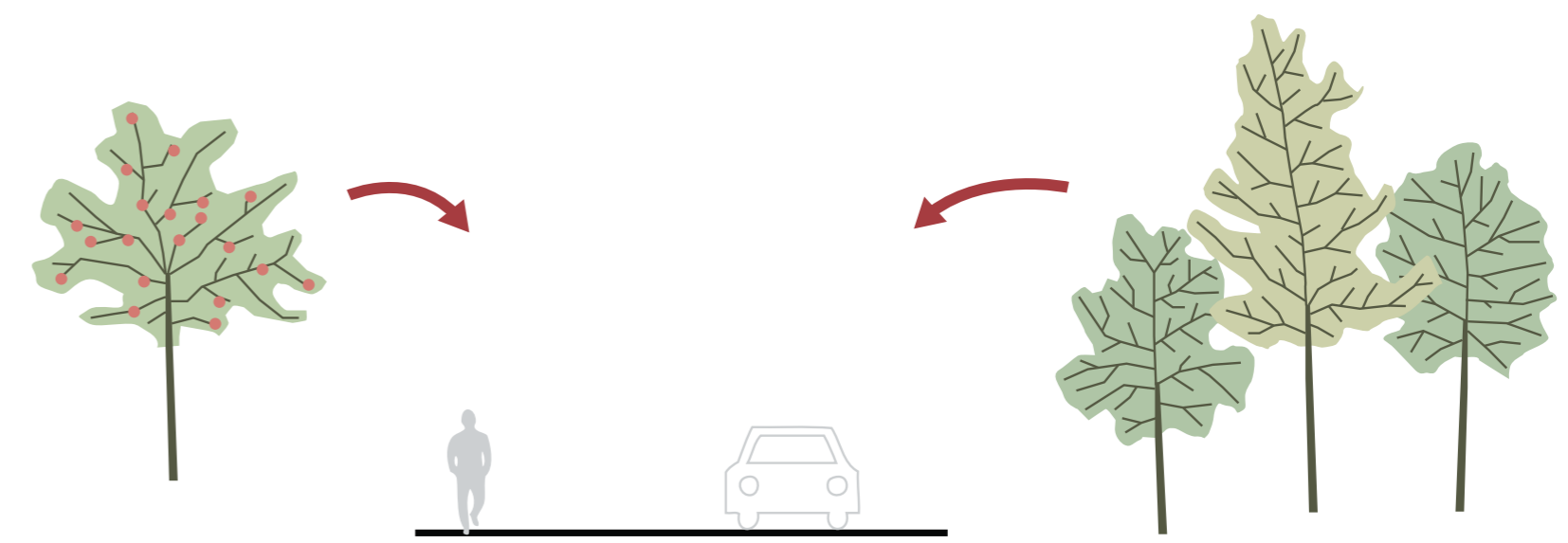
Gatan är bred och bilar prioriteras främst.

Förslag

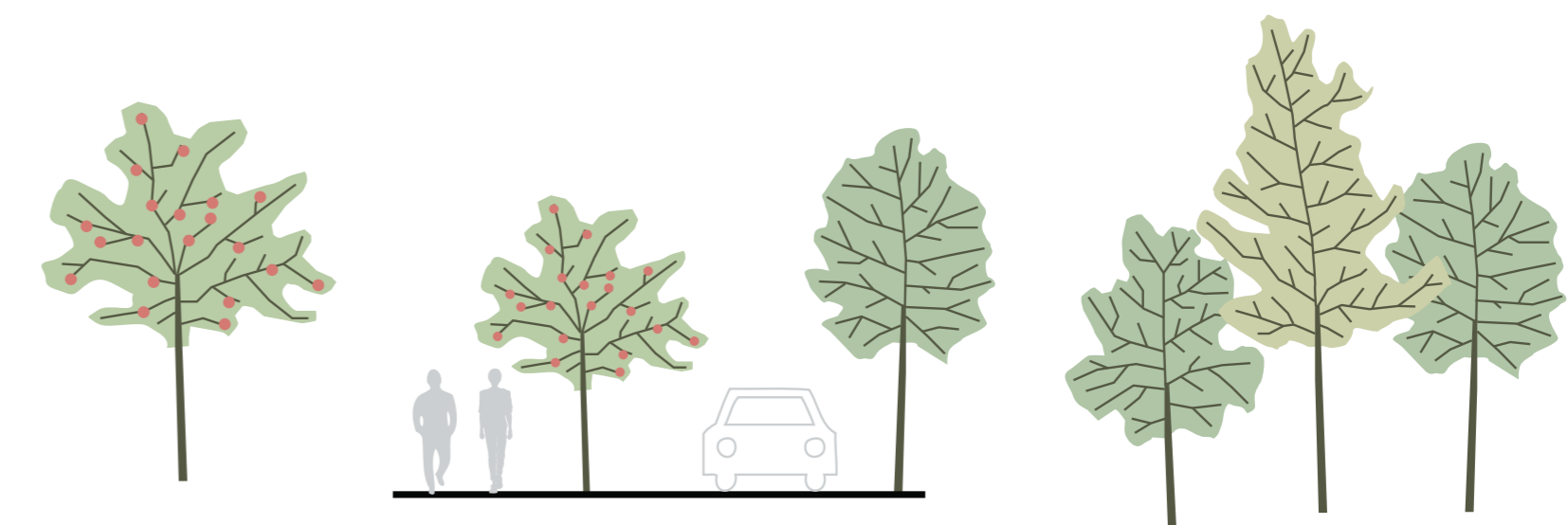

Körfältet smalnar av och lämnar större plats till gång- och cykelväg. Genom att körfältet får en mer krokig utformning sänks hastigheten.

Befintlig situation

Förslag

Gatan smalnar av och lämnar mer utrymme till fotgängare, cyklister och vegetation. Vegetationen inspireras av de intilliggande landskapskaraktärerna

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.